

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BÖLGESEL KALKINMA AÇISINDAN YEREL HALKIN TURİZME
BAKIŞ AÇISI: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ**

Şükran GÜLŞEN HANÇER

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**ŞANLIURFA
2016**

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BÖLGESEL KALKINMA AÇISINDAN YEREL HALKIN TURİZME
BAKIŞ AÇISI: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ**

Şükran GÜLŞEN HANÇER

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**ŞANLIURFA
2016**

Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza MANCI danışmanlığında Şükran GÜLŞEN HANÇER' in hazırladığı “**Bölgesel Kalkınma Açısından Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Diyarbakır Örneği**” konulu bu çalışma 21.10.2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/çokluğu ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza MANCI

Üye : Prof. Dr. Bahri KARLI

Üye : Prof. Dr. Turan BİNİCİ

Bu Tezin Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylıyorum.

Prof. Dr. Murat KISA

Enstitü Müdürü

Bu çalışma HÜBAK Tarafından Desteklenmiştir.

Proje No: 15177

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	v
SİMGELER DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Önemi	2
1.2. Konunun Gerekçesi	2
1.3. Konunun Amacı	3
1.4. Çalışmanın Kapsamı	3
1.5. Araştırmanın Problemi	4
1.6. Araştırmanın Varsayımları	5
1.7. Araştırmanın Hipotezleri	6
1.8. Genel Bilgiler	7
1.8.1. Turizm kavramı	8
1.8.2. Ziyaret edilen yere göre turizm kavramı	8
1.8.3. Turizm çeşitleri	9
1.8.4. Turizmin gelişimi	11
1.8.4.1. Turizmin tarihsel gelişimi	11
1.8.4.2. Turizmin dünyada gelişimi	12
1.8.4.3. Turizmin gelişmesine etki eden faktörler	12
1.8.4.4. Türkiye’de turizmin gelişimi	13
1.8.5. Turist kavramı	14
1.8.6. Kalkınma	14
1.8.6.1. Bölgesel kalkınma ve turizm ilişkisi	15
1.8.6.2. GAP’ın bölge turizmine etkisi	17
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	19
3. MATERYAL ve YÖNTEM	25
3.1. Materyal	25
3.2. Yöntem	26
3.2.1. Araştırma verilerinin elde edilmesinde kullanılan yöntemler	26
3.2.2. Araştırma verilerinin analizinde kullanılan yöntemler	27
3.3. Çalışma Alanı ve Sosyo-Ekonomik Yapı	28
3.3.1. Çalışma alanı	28
3.3.1.1. Diyarbakır kentsel tarihi	32
3.3.1.2. Konum	33
3.3.2. Sosyo-kültürel yapı	34
3.3.3. Ekonomik yapı	35
3.4. Bölgesel Kalkınma Açısından Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı ve Turizm Algısı	36
3.5. Yerel Halk ve Turist Arasındaki İlişkiler	38
3.6. Bölge Gelişiminde Yerel Halkın Turizm Algısı ve Beklentileri	39
3.7. Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri	39
3.7.1. Turizmin ekonomik etkileri	39
3.7.2. Turizmin sosyo-kültürel etkileri	41
3.7.3. Turizmin çevresel etkileri	42
3.8. Diyarbakır’daki Şiddet Olaylarının Turizme Etkisi	43
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA	45
4.1. Güvenilirlik Analizleri	51
4.2. Faktör Analizi	55

4.3. Bulgular ve Yorum	60
4.3.1. Araştırma kapsamındaki katılımcıların kişisel özellikleri	60
4.3.2. Diyarbakır halkının turizme bakış açısı ve algılamaları ölçeğine ait alt boyutlara ilişkin bulgular	64
4.3.3. Diyarbakır halkının bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşlerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi	66
4.4. Tartışma	89
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	93
5.1. Sonuçlar	93
5.2. Öneriler	96
KAYNAKLAR	100
ÖZGEÇMİŞ	103
EKLER	104

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

BÖLGESEL KALKINMA AÇISINDAN YEREL HALKIN TURİZME BAKIŞ AÇISI: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Şükran GÜLŞEN HANÇER

Harran üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza MANCI
Yıl: 2016, Sayfa: 106

Yerel halkın turizme bakış açısını bölgesel kalkınma açısından ele alan bu çalışma, ülke turizmine önemli katkılar sağlayabilecek değerlere sahip olan Diyarbakır ilinin, mevcut turizm değerlerini ön plana çıkararak, yerel halkın bakış açısını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, bölgede bulunan doğal ve tarihi yerlerin iyileştirilip turizme açık hale getirilmesi, ayrıca yerel halk ve yöneticilerin turizmle ilgili farkındalıkları artırarak bölgenin gelişimini sağlaması hedeflenmiştir. Çalışmanın dayanağı niteliğindeki kavramsal temelleri oluşturmak için başta yerel halkın turizme bakış açısı ve bölgesel kalkınmayla alakalı literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra Diyarbakır'ın konumu, tarihi ve kültürel yapısı araştırılarak turizm üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Yerel halkın turiste karşı sergilediği tavırlardan yola çıkarak, kentin turizmle ilgili geleceği hakkında öngörülerde bulunup daha etkili çözümlerle turizmin geliştirilmesi yönünde ilerlememize katkı sağlayacak bir yöntem izlenmeye çalışıldı. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı incelenirken, turizm faaliyetlerinin yerel halk üzerindeki etkileri ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma 2016 yılında Diyarbakır yerel halkına yönelik gerçekleştirilen saha çalışmasıdır. Basit tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılarak 175'i Kadın, 145'i Erkek olmak üzere toplam 320 kişi ile anket çalışması yapılmış ve değerlendirilmeye alınmıştır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiş, elde edilen verilerin analizinde; normal dağılmayan analiz olan Mann-Whitney U testi, normal dağılım analizi olmayan Kruskal-Wallis H testi ve 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Güvenilirlik katsayısı Cronbach's Alpha ile hesaplanmış, Faktör analizinde örneklem büyüklüğünün uygunluğunu ölçmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmış, normal dağılım göstermeyen değişkenler arasındaki ilişki ise Sperman's Korelasyon kat sayısı ile ölçülmüştür. Yerel halkın turizm algısı olumlu yönde olup turizmin daha çok doğayı, tarihi-kültürel değerleri koruyup geliştiren bir faaliyet olarak gördüğü belirlenmiştir. Ayrıca turizmden ekonomik kazanç elde eden kesimin, genel olarak turizmin gelir üzerinde etkisi olduğunu ifade etmiştir. Turizm imkânlarının yerli halk tarafından yetersiz bulunduğu tespit edilmiş, yerel halkın kişisel özellikleriyle turizmin yaratmış olduğu etkilerin birbiriyle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Turizmin gerek bölgesel kalkınma gerekse kentin geleceği bakımında etkili bir araç olduğu sonucuna varılmıştır. Son olarak, kentin alt ve üst yapı eksikliklerinin daha özverili yerine getirilmesiyle daha çok ziyaretçi bölgeyi ziyaret edecek; yerel halkın ziyaretçilere ilımlı davranmalarını kentin turizmini canlandırarak ve ziyaretçilerin mutlu ayrılmasını sağlayacaktır.

ANAHTAR KELİMELER: Yerel halk, bölgesel kalkınma, turizm, turist, Diyarbakır

ABSTRACT

MSc Thesis

LOCAL PEOPLE'S VIEWPOINT ON TOURISM: THE CASE OF DİYARBAKIR

Şükran GÜLŞEN HANÇER

Harran Universty
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ali Rıza Mancı

Year: 2016, Page: 106

This study concerns with the point of view of local people in Diyarbakır in terms of regional development and to emphasis the present tourism assets and to determine the point of view of local people in Diyarbakır which has an enormous potential touristic values. Therefore, it is aimed to redevelopment of natural and historical places in order to make them prosperous places for tourism and to to encourage awaraness of local people and local authorities. To build the conceptional basics of this study, a litareture scanning has been done for seraching points of views of people in Diyarbakır. Then, mentioned the geo-political importance, historical and cultural constitution and their effects on behalf of tourism. Observing the behaviours of local people against tourists, the touristic future of the city has been foreseen and to improve the touristic traits of the city with far more effective solutşons. As observing the angle of view of local people for tourism in terms of regional development, the effects of touristic activities has been classified economically, socio-cultural and enviromentally. This is a field study for local people of Diyarbakır in 2016. Using simple random sampling method, 175 women and 145 men, namely 320 random people has been rated. The data has been analyzed with SPSS 16. When analysing the data, Mann-Whitney U test and Kruskal-Wallis H test that both have unusual integration traits and also Fivefold Likert Scale. Reliability factor has been estimated with Cronbach's Alpha method. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test has been carried out in order to determine the accordance of the sampling importance in factor analysing. The coorelation among unusual integrated variables has been estimated with Sperman's Correlation Factor. Common perception for tourism is positive and it has been concluded that local people consider tourism as an activity that protects the nature and history and also make them improved. Moreover, people who earn their lives by tourism have a commonsense that tourism has an enormous impact on general incomes. Local people also believe that the facilities are not enough against tourism. It has been determined that the personal traits of local people and the results from touristic facilities have resemblances. It has been concluded that tourism is an effective media both for regional development and fort he future of the city. Finally, as underwork and basic facilities of the city has been improved, more and more tourists will be able to visit the city and by the behaviours of the local people become more moderate, more tourists will visit the city. As the local people are kind and gentle against tourists, the tourism will be more colorful and the visitors will leave the city happy and pleased.

KEY WORDS: Local people, regional development, tourism, tourist, Diyarbakır

TEŞEKKÜR

Değerli bilgi ve deneyimlerini alıőmanın her aşamasında benimle paylaőıp desteğini esirgemeyen, destekleyici yaklaőımıyla g veren danıőmanım, değerli hocam, Sn. Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza MANCI'ya; desteği ve emeğiyle çalışmanın her aşamasında yanımda olup anlayıő ve hoőgörüsünü esirgemeyen eőim mer HANÇER'e; değerli önerileriyle bana destek olan arkadaőım Tayfun DEVECİ'ye; çalışma sürecinin tamamlanmasında bana destek olan aileme, dostlarıma, yerel halka sabır, anlayıő, hoşgörü ve desteklerinden ötürü sonsuz minnet ve teőekkürü bir borç bilirim.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 1.1.Diyarbakır Surları	16
Şekil 1.2.Hevsel Bahçeleri	17
Şekil 3.1.Diyarbakır Ulu Camii	29
Şekil 3.2. Dört Ayaklı Minare	30
Şekil 3.3. On Gözlü Köprü	30
Şekil 3.4. Çayönü Höyük	31
Şekil 3.5. Silvan Hasuni Mağaraları	31
Şekil 3.6. Silvan Malabadi Köprüsü	32
Şekil 3.7.Diyarbakır ilçeleri ve Türkiye'deki konumu	34
Şekil 4.1. Yerel halkın yaş durumu	45
Şekil 4.2. Yerel halkın cinsiyet durumu	45
Şekil 4.3. Yerel halkın ikamet yerlerinin gösterimi	46
Şekil 4.4. Halkın ikamet durumu	47
Şekil 4.5. Yerel halkın meslek durumu	48
Şekil 4.6. Turizmle ilgili işle uğraşan yerel halkın durumu	48
Şekil 4.7. Yerel halkın eğitim durumu	49
Şekil 4.8. Yerel halkın gelir durumu	49
Şekil 4.9. Yerel halkın tatile gitme durumu.....	50
Şekil 4.10. Yerel halkın medeni durumu	50
Şekil 4.11. Yerel halkın aidiyet durumu	51
Şekil 4.12: Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı faktör analizi çizgi grafiği	57

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa No
Çizelge 1.1. Yıllara göre Diyarbakır ve çevre illere gelen turist sayısı	4
Çizelge 1.2. Diyarbakır'a gelen yabancı turist sayısında ilk 10 ülke	5
Çizelge 3.1. Nicel araştırma yöntemlerinde örneklem büyüklüğü	26
Çizelge 3.2. Yıllara göre turizm geliri ve ziyaretçi sayısı	40
Çizelge 4.1. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin güvenilirlik analizi	52
Çizelge 4.2. Ölçekteki her bir sorunun güvenilirliğe olan katkısı	53
Çizelge 4.3. Ölçekten madde çıkarılması yapıldıktan sonraki hali	54
Çizelge 4.4. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin yeni güvenilirlik analizi	55
Çizelge 4.5. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin KMO analizi	56
Çizelge 4.6. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin faktör öz değerleri ve varyans açıklama yüzdeleri	56
Çizelge 4.7. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı geçerlilik test sonuçları	58
Çizelge 4.8. Araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri	60
Çizelge 4.9. Araştırma kapsamındaki katılımcıların turizme bakış açısı ve algılamaları ekonomik faktör alt boyutuna ilişkin görüşlerinin ortalama ve standart sapma değerleri	64
Çizelge 4.10. Araştırma kapsamındaki katılımcıların turizme bakış açısı ve algılamaları çevresel faktör alt boyutuna ilişkin görüşlerinin ortalama ve standart sapma değerleri	65
Çizelge 4.11. Araştırma kapsamındaki katılımcıların turizme bakış açısı ve algılamaları yapısal faktör alt boyutuna ilişkin görüşlerinin ortalama ve standart sapma değerleri	66
Çizelge 4.12. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları	67
Çizelge 4.13. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin medeni durumlarına göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları	68
Çizelge 4.14. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin aidiyet durumuna göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları	69
Çizelge 4.15. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin turizmle ilişkili işle uğraşmalarına göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları	70
Çizelge 4.16. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına göre ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin tatil gitme durumlarına farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları	70
Çizelge 4.17. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin turizm yerel halk üzerinde olumlu katkıları olup olmama durumuna göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları	72
Çizelge 4.18. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin yaş durumuna göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları	73
Çizelge 4.19. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin semt durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları	74

Çizelge 4.20. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları	75
Çizelge 4.21. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin meslek durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları	77
Çizelge 4.22. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin gelir durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları	78
Tablo 4.23. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin Diyarbakır’da ikamet süresi durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları	80
Çizelge 4.24. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin turizmi algılama şekli durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallish testi sonuçları	81
Çizelge 4.25. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin Diyarbakır’ın turizm yönünden en önemli özelliği durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları	83
Çizelge 4.26. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin Diyarbakır’daki turizm imkânları durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları	84
Çizelge 4.27. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin Diyarbakır’da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal- wallis h testi sonuçları	86
Çizelge 4.28. Bölgesel kalkınma açısından turizme yerel halkın bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirleyen Spearman’s korelasyon katsayısı sonuçları	88
Çizelge 4.29. Bölgesel kalkınma açısından turizme yerel halkın bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri ekonomik faktörler alt boyutları alt boyutunun güvenilirlik analizi..	88
Çizelge 4.30. Bölgesel kalkınma açısından turizme yerel halkın bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri yapısal faktörler alt boyutları alt boyutunun güvenilirlik analizi.....	89
Çizelge 4.31. Bölgesel kalkınma açısından turizme yerel halkın bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri çevresel faktörler alt boyutları alt boyutunun güvenilirlik analizi.....	89

SİMGELER DİZİNİ

AIEST	Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planları
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
HÜBAK	Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeleri Komisyonu
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
KMÜ	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
M.Ö	Milattan Önce
SPSS	Statistical Programme for Social Sciences
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu

1. GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesiyle, her yıl milyonlarca insanın katıldığı turizm olayı, günümüzde daha basit bir hal almıştır. Devamlı yaşadıkları yerlerden geçici sürelerle ayrılarak başka yerlere gidip gezip-görme, dinlenme, eğlenme ve öğrenme gibi psikolojik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılayabilme fırsatı yakalayan insanlar, turizmi zamanla ihtiyaç haline getirmiştir. “Ekonomik ve sosyal açıdan geniş etkiler yaratan ve turizm olarak nitelendirilen bu olay, günümüz uygarlığının temel bir özelliğini oluşturmaktadır” (Uçkun, 2004). Turizm hareketliliği sırasında ülkelere döviz girişinin sağlanması; bölgelerin kalkınması ve gelişmesi üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır.

Turizm, ekonomik yönden olduğu kadar sosyal yönden de bir hayli faydalıdır. Turizm yoluyla ülkeler kendi kültürlerini dünyaya tanıtmaya fırsatı elde ederken, farklı kültürlerdeki insanların kültürlerini de tanıyabilme fırsatı yakalayabilmektedirler. Bu durum insanların birbirlerine yaklaşımlarına olumlu katkı sağlayarak, dünya barışına bir nevi katkı sağlamaktadır. Farklı toplumlardan gelen insanlar arasında bilgi alışverişi sağlayarak, insanlar arasında dostluk ve arkadaşlığın oluşmasına yol açmaktadır.

Turist kabul eden bölgeler, turistlerle daha iyi anlaşabilmek için yabancı dil öğrenme, okuma ve araştırma gereği duymakta, böylece yerel halkın eğitim ve kültür seviyesinde yükselme meydana gelebilmektedir. Bu durum kırsal bölgelerin de gelişip kentleşme sürecine daha hızlı girmesine katkı sağlamakla birlikte; aile yapısı, kadın hakları, yardım severlik, insani duyguların gelişmesi, hoşgörü olgularının gelişip topluma yerleşmesine yardımcı olmaktadır. Turizmin bölge halkının kişisel gelişimi üzerinde olduğu kadar fiziksel çevre üzerinde etkisi vardır. Daha çok olumlu olan bu etkiler; mevcut tarihi yöre, anıt ve yapılan restorasyonu geliştirici bir güce sahip olmakla birlikte kente turistik değer katmaktadır.

Bölgesel kalkınma açısından turizmi ele aldığımızda; turistlerin bölgede konaklaması, ihtiyaçlarına yönelik harcamalarda bulunması, kısacası ayrıldıkları yere tekrar dönene kadar yapmış olduğu tüm harcamalar mal ve hizmet sağlayanlara gelir kaynağı niteliğindedir. Gerçekleştirilecek etkili faaliyetlerle turistlerin gezdikleri yer hakkında iyi izlenimler kazanıp başka turistlerin de bölgeye seyahat etmelerini sağlamada başarı yakalanır ise hem ekonomik yönden hem de kültürel yönden büyük kazanımlar sağlanabilecektir.

1.1. Konunun Önemi

İnsanların her yıl farklı amaçlarla dünyanın birçok yerine seyahat etmesi, turizm olayını gerçekleştirmektedir. Turizm sektörüne katılan insan sayısı arttıkça mal ve hizmet üretimi de artmakta, böylece yeni çalışma alanları ortaya çıkmaktadır. Turizm, ülkelerin cari açığını gidermekte ve ülkelerarası ticareti düzenleyici bir katkı sağlamaktadır.

Günümüzde, turizm alanı oldukça gelişmiş ve sektör gün geçtikçe büyümektedir. Yerel halkın, bir bölgenin gelişimi üzerinde büyük katkıları olduğundan gelişime öncülük edebilecek sektörlerden biri olarak kabul edilen turizm, araştırılarak aksaklıklarının nasıl giderileceği hakkında çalışmalar yapmak kaçınılmaz bir önem taşımaktadır. Bundandır ki Diyarbakır ilinde yapılan çalışma ile elde edilecek veriler doğrultusunda hem terörden zarar gören bölge halkının ekonomik kazanımlar elde etmesi hem tahrip olmuş kültürel miras değerlerinin yeniden ortaya çıkarılması bakımından önem arz etmektedir.

1.2. Konunun Gerekçesi

Turizm açısından önemli değerlere sahip olan Diyarbakır, bu zenginlikleri ancak yerel halkın desteğiyle geliştirip, sürdürülebilirliğini sağlayabilecektir. Bu açıdan yerel halkın turiste ve turizme bakış açısı oldukça önem taşımaktadır. Bu çalışmada, bu bakış açısının belirlenmesine yönelik adımlar atılmaktadır. Turizmin geliştirilmesi birçok sektöre gelir kaynağı oluşturacağından, yerel halkın ekonomik refahı olumlu yönde etkilenecektir.

Maddi faydaların yanı sıra yerel halkın turistlerle diyaloga geçmesi ve onların zihninde olumlu bir profil oluşturmaları için sürekli bir eğitim ve gelişim içinde olmaları gibi manevi faydaları da beraberinde getirmektedir. Bunun dışında turistlerin ilgi alanına giren mekânlar sürekli koruma altına alınarak, değerlerin yok olup gitmesi önlenip kentin iyi imaj yaratmasına büyük katkı sağlayacaktır. Tüm bu çalışmalar yerel halkın ve kentin mevcut durumdan daha iyi bir seviyeye ulaşması için oldukça gereklidir.

1.3. Konunun Amacı

Bu çalışmanın amacı, yerel halkın turiste bakış açısını belirlemek, sorunları tespit etmek ve turistlerin kente yapacağı gezilerin devamlılığını sağlayabilmek için sorunların nasıl giderileceği hakkında öneriler geliştirmektir. Bu öneriler doğrultusunda hareket edilerek, yerel halkın çeşitli konularda bilinçlendirilerek kentin kalkınmasına katkıda bulunmalarını sağlamaktır. Turistlerin gezdikleri yerler hakkında iyi izlenimler kazanıp başka turistlerinde bölgeye seyahat etmelerini sağlamada başarı elde edilirse hem ekonomik yönden hem kültürel yönden büyük kazanımlar elde edilebilecektir.

1.4. Çalışmanın Kapsamı

Diyarbakır gibi turizm değerleri yüksek olan illerde, turizmin yerel halk tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi; turizme yönelik yapılacak yatırımlar, devlet teşviki, yerel yönetimin alacağı kararlar ve kentin gelişimi oldukça önem arz eden konulardandır.

Bu çalışma ile Diyarbakır ilinde yerel halkının turizme bakış açısı hakkında araştırmalara yer verilmiştir. Turizmin ekonomik gelişmeye ve kalkınmaya katkılarının neler olduğu üzerinde durulmuştur. Turizm sektörünün yerel halkın ekonomisine, kültür alışverişine ne gibi katkılar sağlayacağı ve yerel halkın gelişimi üzerindeki etkileri irdelenmiştir.

1.5. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problemi; Diyarbakır, turizm potansiyeli yüksek bir il olmasına rağmen, yeterince yerli yabancı turistler tarafından ziyaret edilmemesidir. “2009 yılında Diyarbakır’a gelen turist sayısı, Türkiye’ye gelen turistlerin %1.18’ini oluşturmaktadır. Diyarbakır ve çevre illerin turizm performansına birlikte bakıldığında ise bu oran çok daha düşük seviyede olup, 12 ilin tamamına gelen turist sayısı Türkiye’ye gelen turistlerin ancak %4.32’sine tekabül etmektedir. Diyarbakır’a gelen turistlerin çok büyük bir kısmını (%96.04) yerli turistler oluşturmaktadır. Yabancı turist oranı bakımından, Türkiye’ye gelen turistlerin sadece %0.11’i Diyarbakır’ı tercih etmektedir. İle gelen yabancı turist sayısı çevre illerle karşılaştırıldığında; Antakya (%25.00), Mardin (%12.09), Adıyaman (%11.48) ve Gaziantep’in (%10.93), Diyarbakır’ın (%3.93) oldukça üzerinde yabancı turist çektiği görülmektedir” (Diyarbakır Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2011-2016).

Çizelge 1.1. Yıllara Göre Diyarbakır ve Çevre İllere Gelen Turist Sayısı

Diyarbakır - çevre iller	Yabancı Turist			Yerli Turist			Toplam			Değişim (%)
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	
Diyarbakır	16.552	25.153	21.070	509.618	534.723	510.986	526.170	559.876	532.056	0.72
Adıyaman	12.894	7.202	8.353	99.664	68.946	64.408	112.558	76.148	72.761	-18.40
Bingöl*	63	91	857	32.577	24.882	30.665	32.640	24.973	31.522	1.37
Bitlis*	7.072	6.929	3.771	56.034	59.227	48.666	63.106	66.156	52.437	-7.95
Elazığ	707	1.210	1.547	106.400	104.008	95.314	107.107	105.218	96.861	-4.85
Malatya	3.210	2.964	4.122	137.842	115.210	142.738	141.052	118.174	146.860	4.03
Mardin	10.231	7.958	14.293	122.201	75.231	103.884	132.432	83.189	118.177	2.44
Muş*	880	6.964	4.939	59.868	53.323	70.030	60.748	60.287	74.969	11.80
Şanlıurfa	10.469	9.878	12.693	167.580	168.529	174.088	178.049	178.407	186.781	2.45
Batman	347	509	1.324	42.814	49.644	54.233	43.161	50.153	55.557	13.49
Antakya	32.744	39.869	59.027	182.104	190.422	177.047	214.848	230.291	236.074	4.85
Gaziantep	33.833	30.991	37.221	317.936	307.888	303.440	351.769	338.879	340.661	-1.57
Diyarbakır ve çevre iller toplamı	129.002	139.718	169.217	1.834.638	1.752.033	1.775.499	1.963.640	1.891.751	1.944.716	-0.43
Türkiye Toplamı	19.596.923	17.762.818	19.304.422	24.178.439	22.755.200	25.760.739	43.775.362	40.518.018	45.065.161	1.89

Kaynak: Diyarbakır Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2016

Çizelge 1.1.'de 2007-2009 yılları arasında Diyarbakır'a gelen yerli yabancı turist sayıları, çevre illerle birlikte verilmiştir. "2008 yılında, küresel finansal krize bağlı olarak, ülke çapında gerek yerli gerekse yabancı turist sayısında önemli bir düşüş yaşanmış olmasına rağmen, aynı yıl Diyarbakır'a gelen turist sayısında %6'lık bir artış gözlemlenmiştir. Özellikle yabancı turist sayısı bu dönemde önemli seviyede ivme kaydederek %51 oranında artmıştır. Bu, büyük oranda Suriye ile vizenin kalkmasına bağlıdır. 2009 itibariyle Diyarbakır'a gelen toplam turist sayısında önceki yıla göre düşüş olsa da, 2007'ye göre %1'lik bir artış yaşanmıştır"(Diyarbakır Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2011-2016).

Çizelge 1.2. Diyarbakır'a Gelen Yabancı Turist Sayısında İlk 10 Ülke

Ülkeler	2008	2009
Suriye	422	16.809
İran	9.024	6.799
Almanya	4.091	6.494
Hollanda	859	804
Fransa	1.022	811
Bağımsız Devletler Topluluğu	1.572	604
İngiltere	651	2.237
İsveç	584	488
ABD	431	676
İtalya	607	422

Kaynak: Diyarbakır Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2016

Diyarbakır'a gelen yabancı turist sayısında ilk ülkenin Suriye olması, kent için kalkınma etkisi yaratacağı beklenemez. Suriye, savaş ekonomisine sahip olduğundan kente fazla döviz bırakmayacaktır. Doğal ve tarihi değerleriyle turizm potansiyeline sahip olan kentin, güçlü ekonomilere sahip ülkelerin tercihi arasında yer alabilmesi için neler yapılması gerektiği konuları üzerinde durulması, kentin sahip olduğu problemlerin çözülebilmesinde önem taşımaktadır.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

- Diyarbakır ili turizm açısından büyük öneme sahiptir.

- Turizmin ekonomiye katkısı olumlu yöndedir.
- Diyarbakır ilinde, kalkınmanın sağlanabilmesi için turizm etkin bir araçtır.
- Turizmin gelişmesi diğer sektörleri de geliştirecektir.
- Turizm sektörü yerel halkın kişisel gelişimi üzerinde olumlu etki yaratmaktadır.
- Turizm fiziki çevrenin korunmasını sağlamaktadır.

1.7. Araştırmanın Hipotezleri

- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, cinsiyetlerine göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, medeni durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, aidiyet durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, turizmle ilişkili işle uğraşma durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, tatile gitme durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, turizmin haklın üzerinde olumlu katkıları olma durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, yaş durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, semt durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve

algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, eğitim durumlarına göre farklılık gösterir.

- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, meslek durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, gelir durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları, Diyarbakır'da ikamet süresi durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları, turizmi algılama şekli durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları, Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları, Diyarbakır'ın turizm imkânları durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları, Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumlarına göre farklılık gösterir.
- Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri, alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.8. Genel Bilgiler

Bu bölümde konunun daha iyi anlaşılabilmesi konuyla alakalı kavramlara değinip konuya genel bir bakış yapılacaktır.

1.8.1. Turizm kavramı

“Turizm kelimesinin kökü Latince dönmek, etrafını dolaşmak, geri dönmek anlamına gelen ‘tornus’ kökünden geldiği söylenmektedir” (Sezgin, 2001). Temel anlamda turizm, insanların turistik öneme sahip yerleri ziyaret etme, tatil ihtiyaçlarını değerlendirme olayıdır.

“Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği (AIEST) turizm kavramını 1980 yılında şu şekilde tanımlamıştır; insanların sürekli yaşadıkları, çalıştıkları, olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışındaki seyahatleri ve buralardaki turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri tüketen; geçici konaklamalarından doğan faaliyetler bütünüdür” (Öztaş, 2002).

Genel olarak turizmin belirleyici özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- ✓ İnsanların sürekli yaşayıp temel ihtiyaçlarını karşıladıkları yerin dışında gerçekleştirilen bir olaydır.
- ✓ Turizm olayını gerçekleştiren kişi belli bir süre sonra yaşadığı yere geri döner.
- ✓ Seyahat eden kişiler seyahatleri boyunca turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederler.
- ✓ Turistler turizme konu olan etkinliklerden en az birini yerine getirirler.
- ✓ Genellikle dinlenme, eğlenme, gezip-görme, macera yaşama, sağlık, din, kültür, spor, kongre, toplantı şeklinde gerçekleştirilir.

1.8.2. Ziyaret edilen yere göre turizm kavramı

Ziyaret edilen yere göre turizm kavramı iç turizm ve dış turizm olmak üzere genel olarak ikiye ayrılmaktadır.

İnsanların turizm faaliyetini kendi ülke sınırları içinde gerçekleştirmelerine iç turizm denir. “İç turizm, bireylerin ülkelerindeki turizm potansiyelini görmeleri ve tanımları bakımından önemlidir. İç turizmin ülke ekonomisine döviz getirici

etkisinin olmamasına rağmen, milli gelirin bölgeler arasında dengeli dağılımında da önemli etkisi vardır” (Oğuzsoy, 2008).

İnsanların turizm çeşitlerinden bir veya birkaçı sebebiyle kendi ülkeleri dışında bir ülkeye seyahat etmelerine dış turizm denmektedir. Dış turizmin özelliklerinden en belirginini döviz getirici etkisinin olmasıdır. *“Dış turizm aktif ve pasif olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Aktif dış turizm, bir ülkeye gelen yabancı turistleri olumlu katkılar sağlar. Döviz akışını artırır. Bölgesel kalkınmayı hızlandırır. Sosyal açıdan değerlendirildiğinde ise, farklı kültürlerin öğrenilmesine, insanlarla ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlar”* (Şahiner, 2012).

Ülke ekonomisi bakımından dış turizm ile iç turizmi birlikte ele almak daha faydalı olacaktır. Ülkede iç turizmin gelişmesi yurt dışına yapılacak turizm harcamalarında azalma meydana getirecektir. Bunun yanında iç turizmin gelişmesi, turist ziyaretlerini artırarak dış turizm rekabetinde başarı sağlamaktadır.

1.8.3. Turizm çeşitleri

Turizm, kapsamlı ve birbiriyle yakın ilişki içinde olan birçok konudan oluştuğundan oldukça geniş bir konudur. Konumuzu daha iyi kavrayabilmek bakımından turizm çeşitlerine kısaca değinmekte yarar vardır.

Sosyal turizm: Ekonomisi zayıf grupların, turizme katılımlarını gerçekleştirmek amacıyla sosyal turizmi geniş kitlelere yaymakta önem vardır. *“Sosyal turizmin gelişmesi yıllık ücretli izin hakkının verilmesiyle başlar. Türkiye’de yıllık ücretli izin hakkı 1960 yılında yürürlüğe girmiştir”* (Şahiner, 2012).

Kültür turizmi: Farklı kültürleri tanımak için insanların yaşadıkları yer dışına çıkarak yeni kültürlerle tanışmak, yeni bilgiler edinmek, bölgenin kültürel eserlerini, yerel halkını, tarihi yapılarını görmek istemeleridir. ‘Dünya Turizm

Örgütüne göre kültür turizmi kapsamında ele alınacak varlıklar, eğitim, sanat, kültür, festival turları, arkeolojik sit, harabeler ve doğal güzelliklerin ziyaretleri gibi etkinliklerdir' (Çelik, 2008).

Kongre turizmi: Uzmanlık gerektiren akademik alanlarda, bireylerin belirli bir konu üzerinde bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla düzenledikleri turizm çeşididir. Bu turizm çeşidi genellikle, gelişmiş şehir merkezlerinde ve sezon sonu dönemlerinde düzenlenmektedir.

İnanç turizmi: “Çeşitli dinlere mensup kişilerin, dini ihtiyaçlarını gerçekleştirmek amacıyla inanç çekim merkezlerine yaptıkları seyahatlerin turizm kavramı içerisinde değerlendirilmesine inanç turizmi denir” (Sargın, 2006). Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik konumu ve kutsal yerlerin Anadolu'da yaygınlaşması Türkiye'nin inanç turizmi açısından önem arz etmesine katkı sağlamıştır.

Deniz turizmi: Genellikle yaz aylarında, yılın belirli dönemlerinde daha çok dinlenme amaçlı gerçekleştirilen; kum, güneş, deniz üçlüsünden oluşan turizm çeşididir.

Sağlık turizmi: “İnsanların sinirsel ve bedensel yorgunluklarını gidermek ve çeşitli rahatsızlıklarına fayda bulmak için katıldıkları turizm hareketleridir” (Şaman, 2009). Diyarbakır Çermik'te bulunan kaplıca suları da genellikle yaz aylarında olmak üzere yerli, yabancı turist çekmektedir.

Spor turizmi: “İnsanların belirli bir sporu yapmak veya bu sportif faaliyetlerini izlemek amacıyla oluşturdukları turizm hareketidir. Ülkelerin kendi güzelliklerini dünyaya tanıtmak için spor turizmi önemli bir fırsattır. Örneğin Türkiye'de yapılan 2010 Erzurum Üniversiteler Arası Kış Olimpiyatları gibi” (Şahiner, 2012).

Dağ ve kış turizmi: “Gezi, araştırma, yürüyüş, tırmanma, kış sporlarını kapsayan turizm türüdür. Türkiye'de 2009 yılı itibariyle Turizm Bakanlığı tarafından

ilan edilen yirmi adet kış ve dağ turizm merkezi bulunmaktadır’’ (Şaman, 2009). Kış aylarında Diyarbakır’da bulunan Karacadağ’da yapılan kayak, kış turizmine örnek verilebilir.

Dinlenme turizmi: Genellikle boş zamanlarda ve insanların kendini yorgun hissettikleri zamanlarda bedenlen, ruhen yorgunluklarını gidermek için doğal ve temiz bir ortamda dinlenme ihtiyacını karşılamasıdır.

1.8.4. Turizmin gelişimi

1.8.4.1. Turizmin tarihsel gelişimi

Günümüzde olduğu gibi geçmişte de insanlar yer değiştirme ihtiyacı duymuştur. ‘‘Turizm olgusunun başlangıç noktasını; yazıyı, parayı ve tekerleği bularak ticaretin öncülüğünü yapan Sümerlere, yani M.Ö 4000 yılına kadar geriye götürmek mümkündür. Denizci Finikelilerin de bugünkü anlamda, bir yerden başka bir yere giden ilk gerçek gezginler olduğu söylenmektedir’’ (Öğüt, Güleş, Çetinkaya, 2003).

‘‘Turizm olayı, modern anlamda Eski Yunan’da M.Ö 700’lü yıllarda, olimpiyat oyunlarının başlaması ile daha yoğun bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Oyunlar sırasında ülkeye çok sayıda turist gelmiştir. Roma imparatorluğu döneminde yapılan seyahatler ise, daha çok zevk amacıyla yapılmıştır. İmparatorluğun geniş alanlara yayılması seyahatlerin yaygınlaşmasını sağlamıştır’’ (Boz, 2004).

Birinci Dünya Savaşı’na kadar insanlar arasında turizm, lüks bir ihtiyaç olarak görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra 1960’lı yıllara kadar kültürel bir harekete dönüşmüştür. Bugün turizmin varmış olduğu nokta nerdeyse insanlar arasında zorunlu bir ihtiyaç olarak kabul görmüştür. 20. yüzyılın ikinci yarısında büyük gelişmeler göstererek önemli değişikliklere uğrayan turizm, gelecekte de bu gelişmenin hızını daha da arttırarak devam ettirebileceği söylenebilir.

1.8.4.2. Turizmin dünyada gelişimi

Çoğu sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de küreselleşen dünyanın etkisiyle her geçen gün değişim ve gelişim gözlemlenmektedir. İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda, küreselleşmenin kazandığı hız sonucu bölgeler arası coğrafi sınırlar ortadan kalkmış, farklı kültürlerden insanların birbirlerini tanınması ve birbiriyle kaynaşmasına olanak oluşturmuştur.

Artan üretim payı, turizm hareketlerinin batıdan doğuya kaymasına yol açmış ve doğudaki zenginliklerin de farkına varılmasına olanak sağlamıştır. Bu gelişmeler ışığında doğuda turizm değerlerine sahip olan ülkelerin, dünya turizminden aldığı pay artmıştır. Bu durum gelir artışı yaratmış, gelir artışına paralel olarak da alt yapı yatırımlarındaki eksiklikler tamamlanabilmiştir. Daha çok gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya kaldıkları sorunların üstesinden gelebilmek için gerekli olan döviz girdisini sağlamada ülkeler, turizmi öncelikli sektör olarak görmektedir.

Bugün ve gelecekte önemi giderek artan turizm sektörünün yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, ülke ekonomilerinde önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum, yalnız uluslararası turizm hareketlerinden büyük pay alan gelişmiş ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde de turizme verilen önemi göz önüne sermektedir. “Türkiye’nin sahip olduğu turistik potansiyele karşılık, dünya turizminden aldığı payın yeteri kadar olmadığını söylemek mümkündür”(Boz, 2006).

1.8.4.3. Turizmin gelişmesine etki eden faktörler

Genellikle zengin kesimlerin tekelinde gelişen turizm, daha çok macera peşinden koşma, ticaret amaçlı, sağlık, ziyaret gibi olayların etkisiyle başlamıştır. Endüstri Devriminin etkisiyle turizm sektörü daha da gelişip günümüzdeki halini almıştır. Turizmdeki bu hızlı gelişime neden olan faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- ✓ Buharlı tren ve geminin icadıyla toplu seyahatlerin yaygınlaşması,
- ✓ Kişi başına gelirden yaşanan artışlar, Havacılık teknolojisinde meydana gelen

- gelişmeler sonucu kıtalararası mesafenin azalması,
- ✓ Boş zamanın artması ve dinlenmenin ihtiyaç halini alması,
  - ✓ Haberleşme araçlarının yaygınlaşması,
  - ✓ Reklamların artması ve uygun fiyata paket turların düzenlenmesi,
  - ✓ İnsanların doğa ve eğlenceye, farklı kültürlerle merak salması,
  - ✓ Turizm bilincinin doğması, güvenliğin ve seyahat özgürlüğünün artmasıdır.

Yukarda saydığımız gelişmeler sonucu turizmde ciddi değişimler yaşanmış, insanlar arasında turizm giderek kitlesel bir görünüme kavuşup insanlar arasında yayılmıştır.

1.8.4.4. Türkiye’de turizmin gelişimi

Dünyada hızla gelişen turizm hareketleri karşısında Türkiye’de sessiz kalmayıp büyük gelişmeler göstermiştir. Birçok medeniyete ev sahipliği eden Türkiye’nin stratejik konumu, yarım ada oluşu, kültür ve doğal kaynakları bakımından zengin olması Türkiye’yi, dünyada turizm yönünden önem arz eden ülkeler arasında göstermektedir. Yerli ve yabancı turist ziyaretleri sonucunda ülkemizde yaşanan gelir artışı, ülkemizin dünya turizminden aldığı payı arttırmaktadır.

Türk ekonomisinin de en önemli kaynaklarından birisi sayılan turizm, bugünkü dış ticaret açığına, enflasyona ve işsizliğe çare arayan ülkelerin üzerinde dikkatle durduğu bir konudur. Ülkeler, ekonomik sorunlarını çözmek ve kalkınmalarını gerçekleştirmek için gerekli olan döviz sağlama, milli gelirlerini arttırmak, yeni iş imkanları yaratmak amacıyla uluslararası turizmden pay almaya önem göstermektedirler. “İkinci dünya savaşından sonraki hızlı değişim ve demokratikleşme olayı bazen kitle turizminin gelişmesine referans gösterilir” (Boz, 2004).

Türkiye, turizm açısından oldukça önem taşıyan bölgelere sahiptir. Bu farklılık bölgeler arası gelişmişliğe yol açmaktadır. Öyle ki; bazı bölgelerin gelirinin büyük kısmının turizmden sağlanan kazançla bağlandığı söylenebilir. Geliri turizm sayesinde

artan yerel halkın, turizme bakış açısı iyileşmekte ve bölgede turizm gelişimi sağlanmaktadır.

1.8.5. Turist kavramı

“Turist sözcüğü İngilizce kökenli olup tur anlamına gelen “tour” sözcüğünden türemiştir. Tur sözcüğü de belirli bir yerden başlayıp seyahat etme sonucu tekrar aynı yere dönülmesini ifade eden devresel bir yolculuğu ifade etmektedir” (Şıklar, 1994). Turist denilince çoğu kişinin aklına tatil amaçlı seyahat eden insanlar gelmektedir. Ancak tatil amacı dışında konferans, iş dünyası, toplantılar nedeniyle turizme katılan birçok grup vardır.

Turist, ihtiyaç duyduğu psikolojik tatmini sağlamak için devamlı yaşadığı yere geri dönmek kaydıyla bir süreliğine çıkan, seyahatini tüketici olarak gerçekleştiren kişidir. Turist kavramıyla karıştırılabilecek diğer bir kavram olan günübirlikçi ise gittiği yerde bir günden az kalıp geceleme yapmayan kişilere denir.

Genel olarak turistlerin belirleyici özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- ✓ Psikolojik tatmin sağlama amacı güder.
- ✓ Gerçekleştirdiği eyleminde kâr amacı gütmeyiz. Ekonomik bakımdan tüketici rolüne sahiptir.
- ✓ Mali gücü turizm olayını sağlayacak düzeydedir.
- ✓ Gittiği yerde sürekli yerleşme amacı yoktur.
- ✓ Aile ziyaretleri, dinlenme, sağlık, dini, sosyo-kültürel ya da iş dolayısıyla insanların boş zamanlarını değerlendirmesidir.

1.8.6. Kalkınma

Bu bölümde, turizmin kalkınma üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak kalkınma kavramına değinilecektir. Ayrıca Diyarbakır ilinin de içinde bulunduğu Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ele alınıp ve araştırma ile ilgili bazı kavramların açıklamaları yapılacaktır.

Zaman içinde mal ve hizmet üretimi miktarında yaşanan artışa ekonomik büyüme denir. Geri kalmış ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik bakımdan düzenlemelere giderek gelişmiş ülkelere ulaşabilme çabasına kalkınma ve coğrafi bölgeler arası ekonomik gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak amacıyla kamu desteğiyle izlenen ekonomik politikalara bölgesel kalkınma denmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye de yeniden inşa sürecine girmiştir. Bu ülkeler öncelikle ekonomik kalkınmaya önem vermişlerdir. 1945'te başlayan bu süreç başarıyla devam ederken 1970'lerde yaşanan dünya kriziyle sona ermiştir.

“Keynes’in ileri sürdüğü fikirler devletlerin ekonomilere daha fazla müdahale edebilecekleri bir zemin oluşturdu. Böylece devlet ülke ekonomisi üzerinde etkin bir role sahip oldu. Müdahaleci kamu otoritesi mantığının altında devlet, kendi iktisadi teşebbüslerini dahi kurabildi. Kaynakların etkin dağıtılması konusunda tüm inisiyatifini üzerine alan kamu yönetimi adil gelir dağılımı, tam istihdam, fiyat istikrarı ve ekonominin hedeflenmiş büyüme hızına erişmesi gibi sosyoekonomik amaçları da üstlenerek ekonomi içindeki payını daha da artırdı” (Yıldırım,1998).

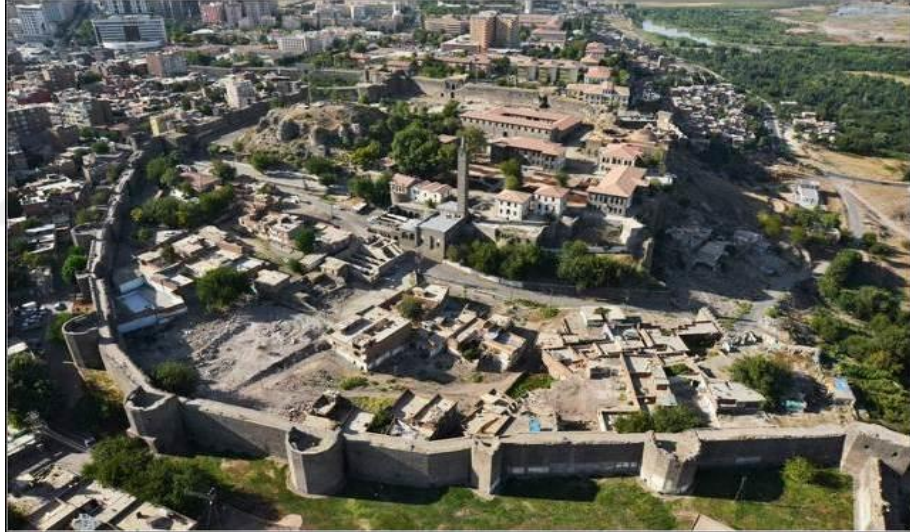
1.8.6.1. Bölgesel kalkınma ve turizm ilişkisi

Küreselleşmenin etkisiyle rekabet kavramı da farklı bir yapıya bürünmüştür. Günümüzde sadece ülkeler değil, hayatta kalmak için bölgeler de rekabet etmek zorunda kalmıştır. Bu durumun farkında olan yönetimler bölgesel kalkınma politikalarının üzerinde daha çok durmuştur. Bu konuda tüm bölgeler eşit şansa sahip olmamaktadır. Bu eşitsizlik uygulanan bölgesel politikalarını da etkilemektedir.

Sanayileşmeyle birlikte artan bölgesel gelişmişlik farklılıkları, devleti ekonomiye müdahale etmeye yöneltmiştir. Bölgeler arası farklılıkları gidermeye yönelik politikalar 1950'de geliştirilmiştir. Ülkeler ve bölgeler arası gelişim farklılıklarına açıklık getirmeye çalışan devlet, bunlara yönelik politikalar

geliştirmiştir. Turizm bakımından zengin kaynaklara sahip olan bölgeler, etkin projelerle büyük kazanımlar elde ederek gelişmişliğini sağlayabilmektedir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989) Güneydoğu Anadolu Projesiyle (GAP) adeta bir evrim yaşanmıştır. Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak olmak üzere Mezopotamya ovalarında yer alan 9 ili kapsayan GAP Türkiye için oldukça önem taşımaktadır. Bu denli önemli bir proje kapsamında yer alan Diyarbakır, bölgesel gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca içkale ve surların Cumhurbaşkanlığı himayesine alınmış olması ve Diyarbakır surlarının UNESCO' nun Dünya Kültürel Miras Listesi' ne dahil edilmesi bölgenin gelişimine yönelik önemli adımlardan olup, kentin Dünya çapında tanınmasına olanak sağlamaktadır.

Şekil 1.1.Diyarbakır Surları

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Şekil 1.2.Hevesel Bahçeleri

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü

1.8.6.2. GAP'ın bölge turizmine etkisi

Birçok sektörü kapsayan Güneydoğu Anadolu Projesi; tarım, istihdam, eğitim, sağlık, nüfus, yerleşim, toplumsal yapı vb. alanda etkili olduğu gibi turizm sektörü üzerinde de oldukça etkilidir. GAP; bölge insanının yaşam kalitesini yükseltme, yoksulluğu azaltma, iş olanaklarını artırma, ekonomik kalkınmayı sağlama, toplumu refaha kavuşturma bakımından büyük önem taşımaktadır.

GAP bölgesi daha çok tarihi, kültürel, dini, sağlık, mağara, avcılık, dağcılık, yayla, İpek Yolu, baraj gölleri yönünden ön plana çıkmaktadır. *“GAP'ın turizm sektöründen yeteri kadar faydalanamaması ihtiyaçlara cevap verememesine bağlıdır. Bu ihtiyaçlar; alt yapının yetersizliği, tesislerin yeteri kadar olmayışı, kalifiye eleman eksikliği, yerel yöneticilerin ve halkın mevcut turizm potansiyeli hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmayışı şeklinde sıralanmaktadır. Bu sorunlar giderilerek ve GAP'ın getirmiş olduğu hareketlikle Diyarbakır ili mevcut konumundan daha üst bir seviyeye ulaşarak bölgesel kalkınmada başarı elde edebilecektir. “Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini kalkındırmak sanayi sektörünün yardımı ile olamıyorsa, diğer*

sektörleri özellikle de turizmi harekete geçirmek, bölgenin turizmi harekete geçirmek, bölgenin ekonomik kalkınması açısından daha doğru bir yaklaşım olacaktır''(Paksoy,2005).

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde, turizmle ilgili olarak yerel halk üzerinde ekonomik, bilimsel, kültürel gibi konularda yapılmış makale, yüksek lisans ve doktora çalışmaları bulunmakla birlikte turizmin yerli halk üzerindeki etkisi ve yerel halkın turizme bakış açısıyla ilgili yapılmış bilimsel araştırmalara yer verilmiştir.

Karabadağ (1997), tarafından kaleme alınan araştırmada istihdam yaratan, bölgeler arası dengesizliği gideren, GSMH'a katkısı olan bir sektör olarak savunulan, turizm konu alınmıştır. Bölgede turizm faaliyeti yapılmadan önce, planlama yapma gereğinin vurgulandığı çalışmada yerel halkın turizme ilgisi, turizmin sosyo-kültürel yapı üzerindeki etkileri de açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak kış sporları rekreasyon alanı ilan edilen Erzurum'un kayak alanlarının bir an önce tamamlanıp işletmeye konulması gerekliliği savunulmuştur. Ayrıca sanayi sektörünün olmadığı ülkelerde turizmin, ekonominin lokomotifi görevini üstlendiği gözlenmiştir.

Gürbüz (2002), tarafından gerçekleştirilen çalışmada turizmin ekonomik etkilerinden çok turizmin sosyal çevre ve yaşam üzerinde olabilecek etkileri araştırılıp ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Turizmin sadece ekonomik bir getiri olarak değil ayrıca bir kültürel akın, farklı bir yaşam olarak da ele alınması gerektiğini savunmuştur. Çalışmada incelenen veriler 1999 yılında Safranbolu halkına uygulanan anketlerle elde edilmiştir. 100 kişiyle yüz yüze görüşme yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen veriler frekans dağılımlarına ve yüzdelik dağılımlarına göre tablolar haline getirilip değerlendirilmiştir. Günümüzde daha çok ekonomik amaçlı değerlendirilen turizmin, bu çalışma ile farklı boyutlar kazanması, turizmin farklı değerlerinin ortaya çıkartılarak sadece ekonomik bakımdan fayda sağlamayan çok yönlü bir sektör olduğunu ortaya koymuştur.

Boz (2004), tarafından ele alınan araştırmada turizm endüstrisinden kaynaklanan sorunların en aza indirilebilmesi ve gelişmenin sürdürülebilir olabilmesi için öneriler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırama sonucunda elde edilen veriler SPSS 12.0

programıyla analiz edilmiştir. Sonuç olarak, seyahat edenler daha fazlasını talep ettikçe, geleneksel turizmden daha fazlasını sağlayan alternatif pazarların büyümesinin beklenebileceğine varılmıştır.

Mansuroğlu (2006), tarafından gerçekleştirilen çalışmada turizm faaliyetlerinin henüz yoğunluk kazanmadığı, Antalya'nın kuzey-doğusunda bulunan Akseki ilçesindeki yerel halkın turizmin gelişmesine ilişkin yaklaşımları anket çalışmasıyla değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Akseki'nin tarihsel, kültürel ve doğal özellikleri ile alternatif turizm için uygun potansiyele sahip olduğu saptanmıştır. Sahip olduğu özellikleriyle Antalya bölgesinde turizm çeşitlenmesine ve turizmin farklı mevsimlere yayılmasına katkı sağlanmıştır. Böyle bir çalışma ile bölgenin turizm yönünden eksiklikleri belirlenme olanağı bulup bu eksikliklerin giderilerek bölgenin güzelliklerini turistlere açma fırsatı yakalanmıştır.

Uslu ve Kiper (2006), tarafında kaleme alınan makalede daha çok kırsal kesimde gerçekleştirilen turizm aktivitelerinin, yerel halk üzerinde yarattığı etkiler ve yerel kimliğin turizmin etkisiyle ilgili farkındalığı üzerinde çalışılmıştır. Makalede tesadüfi olarak seçilen 285 kişiye anket uygulanmış, veriler SPSS 17.0 programıyla değerlendirilmiştir. Yerel halka uygulanan anketle yerel halk üzerinde turizmin etkileri hakkındaki görüşleri değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, yerel halkın turizmin etkilerine bakışında, cinsiyete göre benzer oranlar bulunurken, meslek gruplarına göre etkilerin farklı algılandığı görülmüştür.

Akova (2006), tarafından yapılan çalışmada 2003 ve 2001 yıllarında, 600 kişinin yaşadığı Cumalıkızık kültür destinasyonunda halka yönelik toplamda 160 anket uygulayarak onların, turizmin etkilerine ilişkin algı ve tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Turizmin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için bölgede yaşayan yerli halkın tutumlarının bilinmesinde yarar olduğu için böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. Alan çalışmasının analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Yerel halkın özellikleriyle algılanan, turizm etkileri arasındaki anlamlı farklılıkları belirlemek için ANOVA ve t-testi analizleri yapılmıştır. Sonuç olarak, her iki dönemde de yerel halkın, turizme karşı

tutumlarının çoğunlukla olumlu olduğu görülmüştür. 2003 yılında 2001 yılına göre olumsuz algıların azaldığı görülmüştür.

Alaeddinoğlu (2007), tarafından gerçekleştirilen çalışmada yerel halkın asıl ilgilendiği konunun, turizmin onların kişisel yaşamları üzerine olan etkisi olduğu belirlenmiştir. Turizmin ilin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamı üzerindeki etkilerinin neler olacağını, yerel halkın turizme ne kadar açık olduğu ve var olan bütün coğrafi potansiyelin (doğal, beşeri, ekonomik) insan kaynakları ile turizmi ne oranda desteklediği ölçülmeye çalışılmıştır. Doğu illerinin henüz keşfedilmemiş, keşfedilse dahi uygun ortam yaratılmamış birçok güzellikleri bulunmaktadır. Böyle bir çalışmada yerel halkın turisti algılama şekli ele alınarak varsa eksik yönler ortaya konulabilmektedir. Yerel halk konu hakkında bilinçlendirilerek turizm sektörü geliştirilebilmektedir. Çalışma her ne kadar Van halkına yönelik olsa da doğu illerine de konu hakkında ışık tutacaktır.

Çeken (2008), tarafından gerçekleştirilen çalışmada gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarının başında kalkınma ve az gelişmişliğin olduğu üzerinde durulmuştur. Bu sorunun üstesinden gelmenin yollarından birisi de bu ülkelerin kalkınma için öncelikli sektörünü tespit etmek olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada, turizmin bölgesel kalkınma ve az gelişmişliğe olan etkisi üzerinde de durularak, Türkiye'deki turizmin kalkınmaya etkisi gözlemlere ve bilimsel araştırmalara dayanılarak tartışılmıştır. Sonuç olarak 'Bölgesel Kalkınma Açısından Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Diyarbakır Örneği' adlı çalışmada olduğu gibi turizmin bölgesel kalkınma açısından önem arz ettiği belirlenmiştir.

Çalışkan ve Tütüncü (2008), tarafından gerçekleştirilen çalışmada Kuşadası halkının turizme bakış açısını, insanların turizmin gelişiminden beklentilerini ve nasıl bir turizm istediklerini anlamak için yapılmıştır. Çalışma sonucunda turizmden sağlanan getirilerin Kuşadası halkının büyük bir bölümü tarafından bölüşülmediği, halkın çoğunluğunun düşük gelir grubuna dahil olduğu saptanmıştır. Tüm bunlara rağmen yerel halkın turizme olumlu yaklaştığı, ekonomik beklentilerini turizm

sayesinde karşılayabileceklerine inandıkları ortaya çıkmıştır. Buradan anladığımız yerel halkın turizme sıcak baktığı ve turizm sektörüne yönelme eğiliminde olduğudur.

Özdemir (2011), çalışmasında turizmin çevreye, tarihi, kültürel kaynaklara ve ekonomik yapıya etkileri ölçülmüş ve turizmin sürdürülebildiği açısından önemine değinmiştir. Çalışmada yerel halkın turizme ve turizmin etkilerine karşı yaklaşımlarını belirlemek amacıyla halka bir anket uygulanmıştır. Anket sonucunda yerel halkın genel olarak günümüze kadar turizmin gelişim sürecine olumlu baktığı belirlenmiştir. Sonuç olarak doğal, tarihi ve kültürel potansiyelinin turizmin gelişmesine müsait olduğu ve turizm yatırımlarının artması gerektiği savunulmuştur.

Keskin ve Çontu (2011), tarafından gerçekleştirilen çalışmada Mustafapaşa Kasabası'nda yaşayan yerel halkın turizme bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde yerel halkın, turizme yönelik kasabada çok fazla olumsuz etki yaratmadığı ve genellikle olumlu etkiler yarattığı yönünde görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Turizmin bu olumlu etkilerinin yanı sıra kasabada fiyatların artışına yol açtığı ve alkol, uyuşturucu kullanımını arttırarak ahlaki değerlerin bozulması üzerinde olumsuz etki yarattığına değinilmiştir. Buradan anlaşılan turizmin olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilerinin de göz ardı edilmediğidir.

Övgü Demiral (2012), tarafından gerçekleştirilen çalışmada yakın zamana kadar geçimini tarım ve şarapçılıkla sağlayan yerel halkın, turizmle tanışmasında bölgede oluşan değişim ve gelişimi ne şekilde algıladıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Yerel halk üzerinde araştırma yapılmasının temel nedeni; turizmin bölge halkına ekonomik katkılarının yanı sıra soyo-kültürel etkilerinin olabileceği savının doğru tespitinin bu şekilde elde edileceği düşüncesidir. Araştırmada 89 kadın, 131 erkek olmak üzere toplamda 220 kişiye anket uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin cevaplandırılmasında 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Anketin görüşme formunda sorgulanan değişkenler ile sosyo-kültürel, ekonomik etki ölçek puanları arasındaki ilişkiyi değerlendiren t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) bulgularına yer verilmiştir. Sonuç olarak kalkınma açısından turizm tek başına yeterli olmasa da tarım ve sanayi faaliyetleri

yeterli olmayan bölgeler açısından önemli bir dinamik olduğu görülmüştür. Ayrıca bölgenin ekonomisinin yanı sıra yerel halkın sosyo-kültürel yapısı üzerinde de oldukça etkili bir araç olduğu görülmüştür.

Şahbaz ve Karaçar (2013), tarafından kaleme alınan makalede tuz mağarasında bulunan yöre halkının tutumlarını belirlemek amacıyla Çankırı il merkezinde gerçekleştirilen bir çalışma ele alınmıştır. Çalışma neticesinde yöre halkının tuz mağarasının turizme açılmasına yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu sonucuna varılmıştır. Tuz mağarasının ekonomik, sosyal ve çevresel anlamda nasıl bir tutum oluşturduğu da incelenmiştir. Sonuç olarak turizmin gelişimine yönelik sağlanan destekle turizm faydalarının algılanışı ve yerel yönetimlerin planlamalarına karşın yerel halkın tutumu arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kartal (2013), tarafından hazırlanan tezde küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin insanları ekonomik, sosyal ve siyasal birçok alanda etkilediği görülmüştür. Ekonomik gelişmeler insanların gelir düzeylerinde artış yaratmış, gelir düzeyindeki bu artış insanoğlunu daha fazla psikolojik baskıyla boğuşmak zorunda bırakmıştır. İnsanların bu baskılardan uzaklaşma isteği onları daha fazla turistik faaliyetlere yöneltmiştir. Artan bu turizm talebi turizmin ekonomik yönden büyük pay almasına ve turizmin ülke ekonomilerinde önemli bir yer almasına yol açmıştır. Turizmin artan değeri karşısında, ekonomilerin daha fazla pay almak istemesi, gelirleri kendine çekmek için onları çeşitli stratejiler ortaya koymaya yöneltmiştir.

Güneş (2014), tarafından hazırlanan çalışmada turistik faaliyetlerin etkin olduğu yerlerde oluşan ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin turizmle alakalı paydaşları doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği belirtilmiştir. Turizm planlamalarından başarı elde edip sürdürülebilir hale getirilmesi için yerel halkın, turizmin gelişimine yönelik algısının belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmadaki amaç turizm gelişiminin ortaya çıkarmış olduğu pozitif ve negatif etkilere yönelik yerel halkın algısı ve turizmin gelişimine yönelik verdiği desteği incelemektir. Sonuç olarak yerel halkın turizme yönelik algısı ortaya konup turizme katılımları arttırılırsa turizm gelişme imkanı bulacaktır.

Katayev (2015), tarafından kaleme alınan tezde alternatif turizm kavramının kitle turizminden farklı bir ürün olduğu ortaya konulmuştur. Kırım'ın rekreasyon ve turizm potansiyelinin gelişimi, özellikleri, alternatif turizm çeşitleri, var olan sorunlar ve çözüm yolları üzerinde durulmuştur. Alternatif turizm ürünlerini geliştirmek, aynı zamanda turizm ürünlerini koruyarak gelecek nesillere aktarılması demektir. Burada anlatılmak istenen turizm olayının sadece yazın yapılan bir aktivite olmayıp tüm yıla yayılan faaliyetler bütünü olduğudur. Bu sebeptendir ki alternatif turizm ürünlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Tezdeki amaç Kırım'ı turizm endüstrisinin önceki ve mevcut durumunu belirleyip bu konu hakkında değerlendirme yapmaktır.

Çelikkanat (2015), tarafından araştırılan tezde yerel halkın turizme bakış açısı ele alınmıştır. Ayrıca turizmin gelişimi için doğru planlama yapılmasına ve gelecekte beklenen turizm hareketleri için doğru bir şekilde ilerlememize ışık tutulmuştur. Çalışmadaki amaç yerel halkın turizme ilişkin algıları ve tutumlarını belirlemek ve yerel halkın bireysel özellikleriyle turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkileri arasındaki farklılıklar üzerinde durmaktır. Aynı zamanda turizmin yerel halka olan etkileri de ele alınan bir diğer konudur. Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek doğrultusunda 2014 yılında Bodrum İlçesi'ndeki yerel halka yönelik çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkileriyle yerel halkın kişisel özellikleri arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bu ilişkinin de yerel halkın bireysel özelliklerine göre farklılık gösterdiği görülmüştür.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Genel olarak bu tür bir çalışma, üzerinde durulan konunun kapsam ve yönteminin ortaya konması, çalışma alanının belirlenmesi, konuyla alakalı verilerin toplanması, anketin hazırlanması, anketin ön testten geçirilmesi, testten geçen anketin ortaya çıkan eksikliklerinin giderilerek yeniden düzenlenmesi, anketin yerel halka uygulanması ve ortaya çıkan sonucun değerlendirilmeye alınması aşamalarından oluşmaktadır.

3.1. Materyal

Bu çalışmada, 2016 yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerde ikamet etmekte olan yerel halk ile yüz yüze yapılan anket formlarından elde edilen veriler birincil veriler olarak kullanılmıştır. Çalışmanın birincil verileri, Diyarbakır yerleşiklerinden rastlantısal örnekleme sonucu seçilen 320 kişiden (175'i kadın, 145'i erkek) oluşmaktadır. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Programme for Social Sciences) ile analiz edilmiştir. Çalışma esnasında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Karacadağ Kalkınma Ajansı, TUIK, YÖK Dokümantasyon Merkezi, Kütüphaneler gibi kurum ve kuruluşlardan, konu ile ilgili kaynaklara ulaşılarak araştırmaya yön verebilecek veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu kaynaklar araştırmanın ikincil verilerini oluşturmuştur.

Çalışma evrenini, Diyarbakır ili merkez ilçeleri olan Bağlar (218 853), Kayapınar (182 578), Yenişehir (122 787) ve Sur (68 532) ilçeleri oluşturmaktadır. Buralarda ikamet etmekte olan ve seçmen niteliğine haiz nüfus sayısı 590 000 (TUIK, 2015) olup bu sayı araştırma evrenini oluşturmaktadır. Yolal ve birçok bilim adamı, 'örnekleme konusunda hata riskini azaltmak için 30'dan büyük, 500'den küçük örnek büyüklükleri birçok araştırma için yeterlidir' görüşündedir (Yolal, 2016). Yine evren büyüklüğü 500 000 ve 1 000 000 olan ve %90 güvenirlilik düzeyi %10 hata payı öngörülerek yapılan çalışmalarda 271 sayısı yeterli olmaktadır (Kozak, 2015).

Çalışmada, güvenilirlik ve hata payını azaltmak için basit tesadüfî örnekleme yöntemiyle 320 anket verileri değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.1. Nicel araştırma yöntemlerinde örneklem büyüklüğü

Evren büyüklüğü	Hesapların Örneklem Büyüklüğü		
	%90 güvenilirlik düzeyi ve evrenin heterojen varsayımları	%95 güvenilirlik düzeyi ve evrenin heterojen varsayımı	%99 güvenilirlik düzeyi ve evrenin heterojen varsayımı
100	74	80	88
1 000	214	278	400
10 000	264	370	623
50 000	270	381	655
100 000	270	383	660
500 000	271	384	663
1 000 000	271	384	664
10 000 000	271	384	664
100 000 000	271	384	664

Kaynak: Turizm Araştırmalarında Örnekleme: Bibliyometrik Bir Araştırma (Yolal, 2016).

3.2.Yöntem

3.2.1. Araştırma verilerinin elde edilmesinde kullanılan yöntemler

Çalışmanın ilk aşamasında, konuyla alakalı literatür çalışmaları yapılmıştır. Daha önce yapılmış çalışmalar göz önünde bulundurularak, araştırmanın amacına uygun bir anket formu hazırlanmıştır, hazırlanan anket soruları başta Diyarbakır yerel halkı olmak üzere; esnafa, memurlara, serbest meslek mensuplarına, öğrenciler ve ev hanımlarına uygulanarak değerlendirilmiştir. Amacına uygun olarak düzenlenen anket formunda demografik soruların yanı sıra, bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısının belirlenmesi amacıyla çeşitli sorular yöneltilmiştir. Anket soruları rastlantısal olarak seçilen kişilere uygulanarak bir ön elemenden geçirilip, elde edilen görüşler doğrultusunda ankette değişiklikler yapılarak yeniden düzenlemelere gidilmiş ve anket sorularına son şekli verilmiştir. Diyarbakır halkına uygulanan anketlerin değerlendirilmesi, SPSS programı ile yapılmıştır.

Araştırma, insanların herhangi bir konudaki görüşlerini ve değerlendirmelerini içeren; uygulamalı araştırmaların alt başlığı olan saha araştırması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma tipi, açıklayıcı araştırmalar olan çalışma, hipotezlerden kalkarak veri toplama araçlarıyla olaylar ve değişkenler arasında neden-sonuç ilişkisi kurmayı; olay ve olguları açıklamayı amaçlamıştır. Çalışma esnasında nesnel bir tutum sergilemeye özen gösterilmiştir. Anlamaya dayalı yöntem ile literatür taraması yapılarak genel bir durum tespiti yapılmıştır. Araştırma probleminin açıklanmasında ve sonuca varılmasında da anlamaya dayalı yöntemle başvurulmuştur.

3.2.2. Araştırma verilerinin analizinde kullanılan yöntemler

Yerel halkın demografik özelliklerini belirlemek amacıyla 10 tane soru sorulmuş ve katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri, alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin farklılaşma durumuna ait Mann-Whitney U Testi (grup sayısı 2 olanlar için) ve Kuruskal Wallis H Testi (grup sayısı 2'den fazla olanlar için) uygulanmıştır. Yerel halkın turizme bakış açısını belirlemek amacıyla 6 tane çoktan seçmeli soru yöneltilmiş ve diğer seçeneklerle ilgili sorularda 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Likert ölçeği kullanmanın amacı, sayısal olmayan verilerin sınıflandırılması ve değerlendirilebilmesidir. Bu bakımdan yerel halkın bakış açısını ölçmek amacıyla 'Kesinlikle Katılıyorum', 'Katılıyorum', 'Fikrim Yok', 'Katılmıyorum', 'Kesinlikle Katılmıyorum' şeklinde düzenlenmiştir.

Burada ölçeğin faktörlerine göre betimsel istatistikleri verilir. Betimsel istatistik, ortalama ve standart sapmadır. Eğer ortalaması 1'e yakınsa 'kesinlikle katılmıyorum'a yakınsadığı, eğer ortalaması 5'e yakında 'kesinlikle katılıyorum'a yakınsadığı görülür. Genel ortalama 1 ise çok düşük, 2 ise düşük, 3 ise orta, 4 ise yüksek, 5 ise çok yüksek algıya sahip olduklarını gösterir ve madde ile ölçeğin genel yorumu buradan yapılır.

Güvenilirlik katsayısı Cronbach's Alpha ile hesaplanmıştır. Faktör analizinde örneklem büyüklüğünün uygunluğunu ölçmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Hem katılımcıların grup sayılarına baktığımızda teorik olarak

30'un altında olması hem de normallik testi sonucunda faktörlerin normal dağılım göstermedikleri görülmüştür. Bu nedenle normal dağılım analizleri olan t-testi yerine normal dağılmayan analiz olan Mann-Whitney U testi ve normal dağılım analizi olan ANOVA analizi yerine normal dağılım analizi olmayan Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Normal dağılım analizleri kullanıldığında, sonuçlarda çok bir değişiklik olmadığı görülmüş ve ölçeklerin normal dağılmadığı görülünce parametrik olmayan analizlerin yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda; Diyarbakır halkının turizme bakış açısı ve algılamaları ölçeğine ait alt boyutlara ilişkin bulgulara faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda; ekonomik faktörler, çevresel faktörler ve yapısal faktörler olmak üzere üç boyut elde edilmiştir. Normal dağılım göstermeyen değişkenler arasındaki ilişki, Spearman's Korelasyon kat sayısı ile ölçülmüştür. Korelasyon analizi iki veya daha fazla değişkenin birbirleri arasındaki ilişkinin yönü ve kuvvetini belirlemek için kullanılmaktadır.

3.3. Çalışma Alanı ve Sosyo-Ekonomik Yapı

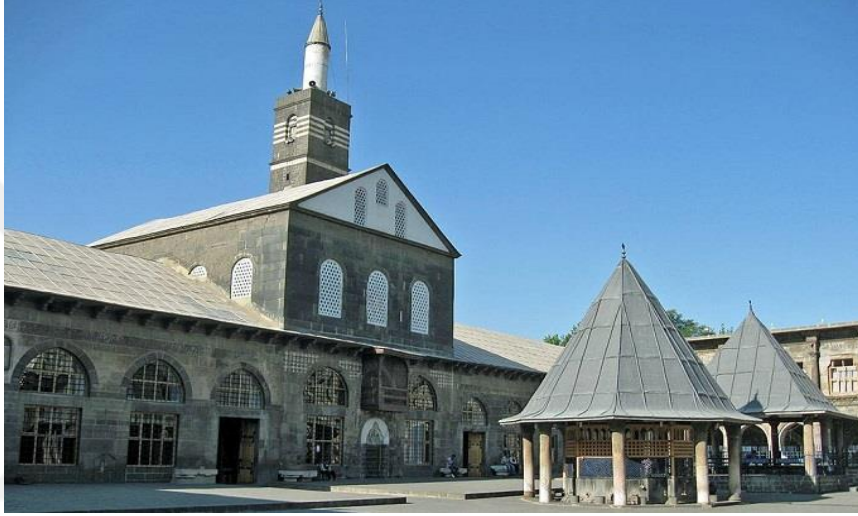
3.3.1. Çalışma alanı

Sahip olduğu tarihi ve kültürel zenginlikleri yönünden bölgede önem arz eden kentlerden biri olan Diyarbakır, günümüzde hak ettiği turistik ilgiden yoksun bir durumdadır. Bölge uzun zamanlar yoğun göçün etkisiyle önemli derecede kaçak ve çarpık yapılaşmaya maruz kalmıştır. İzlenen yanlış turizm ve koruma politikaları, bölgede yaşanan ekonomik ve siyasi sorunlar gibi birçok sebep, sahip olunan değerlerin kent ve bölge için büyük bir ekonomik, kültürel güç olmasını engelleyerek bölgeyi turizm pazarından düşük paylarla yetinmeye mecbur bırakmıştır

Diyarbakır'ın sahip olduğu değerlere rağmen turizm açısından hak ettiği konumda olmaması bölgenin çalışma konusu olarak seçilmesinde etkili olmuştur. Bu kapsamda ilk olarak Diyarbakır yerel halkının turizme bakış açısı ve turizmi algılama şekli üzerinde durulacaktır. Yerel halkın turizme bakış açısı değerlendirirken Bölgesel

kalkınma açısından değerlendirilecektir. Diyarbakır'ın turizm yönünden değerli tarihi yerlerinden bazıları aşağıdaki gibi resmedilebilir:

Ulu Camii: Anadolu'nun en eski camilerinden biri olarak kabul edilen Ulu Cami, İslam dünyasında 5. Harem-i Şerifi yani Mukaddes Mabet olarak kabul edilmiştir. 639 yılında kentin İslam dünyasının eline geçmesiyle şehrin en büyük kilisesi olan Mar Toma Kilisesi (Katedral) Ulu Camiye dönüştürülmüştür.

Şekil 3.1.Diyarbakır Ulu Camii

Kaynak: T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı:Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Dört Ayaklı Minare: İlginç mimarisiyle görenleri hayran bırakan minare, 500 yıldan fazla bir sürede, dört ayak üzerinde, günümüze yetişmiştir. “Şeyh Matar Camii” olarak da adlandırılan camiye, Şeyh Mutahhar adlı bir zatın mezarının olduğu yerde yapıldığı için bu isim verildiği bilinmektedir.

Şekil 3.2. Dört Ayaklı Minare

Kaynak: T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı:Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü

On Gözlü Köprü: Dicle Köprüsü de denilen köprü, yazıtından anlaşılacağı üzere Mervaniler devrinde Diyarbakır hükümdarı Nizamüddeve Nasr tarafından 1065 tarihinde yaptırılmıştır.

Şekil 3.3. On Gözlü Köprü

Kaynak: T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı:Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Çayönü Höyük: Çayönü, neolitikleşme sürecinin anlaşılmasında son derece önemli bulgular taşımaktadır. Yerleşik avcı, toplayıcılıktan tarım yapan ve hayvan yetiştiren bir topluma geçişi sergilemektedir. İyi korunmuş mimarisiyle bu alandaki gelişme aşamalarını günümüze yetiştirmiştir.

Şekil 3.4. Çayönü Höyük

Kaynak: T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı:Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Silvan Hasuni Mağaraları: Mezolitik dönemde ilk defa yerleşime sahne olmuş, daha sonra Hıristiyanlığın ilk yıllarında ve Ortaçağda yerleşim özelliğini sürdüren mağaralar, Anadolu'nun en eski mağara yerleşim yerlerinden biri olma özelliğine sahiptir.

Şekil 3.5. Silvan Hasuni Mağaraları

Kaynak: T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı:Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Silvan Malabadi Köprüsü: Dünyada taş köprüler içerisinde kemeri en geniş olan köprü 1147 yılında Timurtaş Bin İlgazi Bin Artuk tarafından yaptırılmıştır.

Şekil 3.6. Silvan Malabadi Köprüsü

Kaynak: T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı:Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Tarihi güzelliklerin ve doğal kaynakların değerlendirilmesi sonucu tüm insanlığın buluşması olanağı; ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlarda birçok kişiye kazanç oluşturabilecektir. Aksi durumda değerlerin korunamayıp ortak mirasın zarar görmesi, turizm talebinin düşmesine yol açacaktır. Bu yüzden bu bölgelere yönelik gerçekleştirilen turistik faaliyetlerin planlı bir şekilde, iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.3.1.1. Diyarbakır ilinin kentsel tarihi

“Diyarbakır tarihi açıdan büyük bir önem taşıyan Mezopotamya ve Bereketli Hilal bölgesinde yer alır. Mezopotamya eski Yunancada "iki nehir arasındaki yer" anlamına gelir. Günümüzde Irak, doğu Suriye ve Güneydoğu Anadolu'yu kapsayan, Fırat ve Dicle arasındaki bölgedir. İlk insan topluluklarının yerleşik hayata geçerek üretime başladıkları, sosyal hayat, hukuk, iş bölümü, toplum düzeni ve idarî yapıyı, kısacası ilk medeniyetleri oluşturdukları yer burasıdır” (Özçelik, 2011).

Anadolu toprakları, her dönemde uygarlık tarihinin önemli bir merkezi olmuş ve bünyesinde birçok kültür barındırmıştır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan uygarlıklar, önemli ilkleri ortaya çıkarmış ve bu durum birçok topluluğu etkilemiştir.

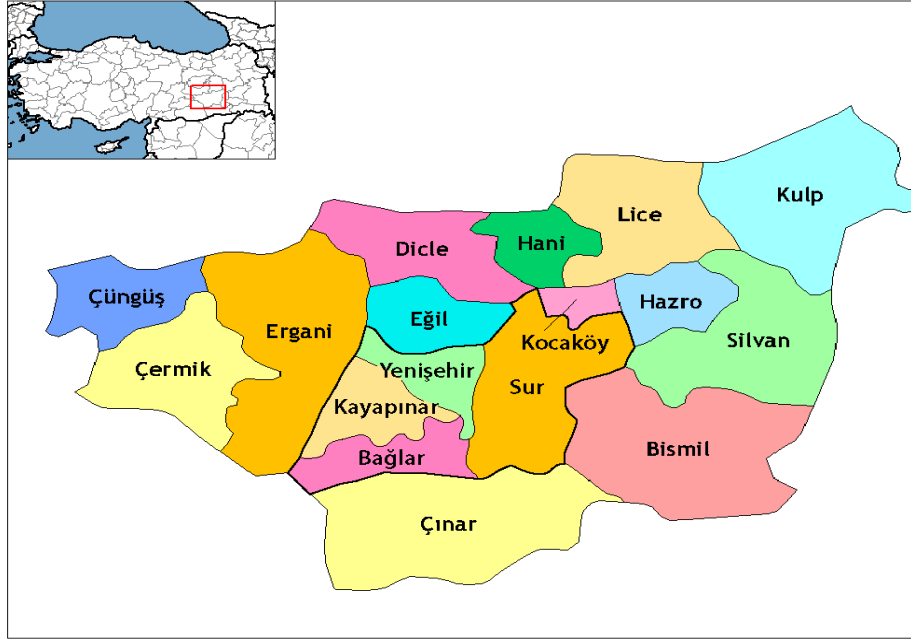
“Kent, önemli yerleşim merkezlerinin kültür ve ideolojik alanlarının kesiştiği ve kimlik oluşturduğu bir tarihi geçmiş üzerinde şekillenmiştir” (Bağlı ve Binici, 2005).

“Güneydoğu Anadolu bölgesinde yerleşik yaşam, özgün uygarlıklar kuran Hurrilerin; Urfa, Diyarbakır, Mardin, Kerkük bölgelerini yurt edinmeleriyle başlamıştır. Elcezire denilen Fırat ile Dicle nehirleri arasında, verimli tarım topraklarını kullanan ve Yukarı Dicle boylarına yerleşen Hurriler, Diyarbakır ve yakın çevresinde yerleşik yaşama geçen ilk millettir” (Tekin, 1997).

“Yapılan kazılarda elde edilen kalıntı ve buluntulardan yola çıkılarak doğudan batıya doğru yerleşen neolitik topluluklar: Nevali Çori, Hallan Çemi, Çayönü, Göbekli Tepe, Körtik Tepe, Aşıklı Höyük, Hacılar, Çatalhöyük, Yumuktepe, Can Hasan, Süberde, Erbaba Musular, Köşk Höyük, Pınarbaşı, Tepecik-Çiftlik, Ulucak, Aktopraklık, Ilıpınar, Menteşe ve Barçın, Yakın Doğu'nun önemli toplulukları olarak kabul edilmektedir. Çayönü kazısı, kuzeyde ortaya çıkan Neolitik çekirdeğin, farklı yönlerini ortaya koymuştur” (İnce, 2011).

3.3.1.2. Konum

“Türkiye'nin en küçük yüz ölçümüne sahip Güney Doğu Anadolu bölgesinde merkezi bir konumda bulunan Diyarbakır, 37° 30' ve 38° 43' kuzey enlemleri ile 40° 37' ve 41° 20' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Rakımı 650 metre olan kent; toplam 15 354 kilometrekare yüzölçümüne sahip olup, Türkiye toplam alanının % 1.9'unu kaplamaktadır. Dicle Nehri'nin batı kıyısına kurulan Diyarbakır; kuzeyde Bingöl (107 km.), kuzeydoğuda Muş (55 km.), doğuda Batman (115 km.), güneyde Mardin (130 km.), güneybatıda Şanlıurfa (125 km.), batıda Malatya (27 km.) ve Adıyaman (40 km.), kuzeybatıda ise Elazığ (130 km.) illeri ile çevrilidir” (Durak, 2014). 1993'te Büyükşehir Belediyesi unvanı kazanan Diyarbakır'ın toplamda 17 ilçesi bulunmaktadır.

Şekil 3.7.Diyarbakır ilçeleri ve Türkiye’deki konumu
Kaynak: tr.wikipedia.org

3.3.2. Sosyo-kültürel yapı

“Yıllarca birçok medeniyete sahiplik yapmış olan kent, sosyal ve kültürel anlamda zengin bir kimliğe sahiptir. Bu kimlikte ön plana çıkan hususlardan biri dini-etnik yapının çok çeşitli olmasıdır. Tarih boyunca kent; bünyesinde barındırdığı farklı dini-etnik alt gruplarla, zengin bir kültürel birikim oluşturabilmeyi başarmıştır. Her ne kadar günümüzde bu birikimin büyük oranda zarar gördüğü hatta yok olduğu söylene de; kentte Süryaniler, Keldaniler, Ermeniler, Kürtler, Araplar ve Türkler bir bütün olarak zengin sosyal dokunun farklı görünümelerini yansıtmışlardır” (Özyılmaz, 2007).

Uzun zaman çeşitli nedenlerle yoğun göçlere maruz kalan kente, daha çok gelir ve eğitim seviyesi düşük, herhangi bir sosyal güvencesi olmayan kırsal kesimden göç hareketleri gerçekleşmiştir. Bu kişiler, kent merkezinde bir takım problemlerin yaşanmasına sebebiyet vermişlerdir. Tarihi yapıların ağırlıklı bulunduğu Suriçi’ne yapılan yoğun göçler sonucu, tarihi alanlar yıpranmış ve kentin fiziki çevresinde bozulmalar gözlenmiştir. Yaşanan bu yoğun göçler, özellikle Suriçi Bölgesi’nin

ekonomik ve sosyal problemlerine önemli ölçüde etki etmiştir. Genel olarak göçler insanlar üzerinde büyük olumsuz etkiler yaratarak agresif tepkilere ortam oluşturmuştur.

Hızlı göçün getirdiği bir diğer sorun da kalabalık nüfusun yeteri derecede eğitim görememesidir. Gerekli bilince sahip olmayan kişiler, tarihi alanlara zarar vermekte ve bu alanların tarihi dokularında tahribata yol açmaktadırlar. Ayrıca kalabalık bölgelerde kaçak, niteliksiz yapıların inşa edilmesi çarpık kentleşme sorununu oluşturmaktadır. Ekonomisi yeterli olmayan bölge insanları, geleneksel evlerin bakım, onarım ihtiyaçlarını gidermek için zengin tarihi dokuyu zedelemektedirler. Tarihi dokuların tahrip edilmesi bölge gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratarak turist ziyaretlerini engellemektedir.

3.3.3. Ekonomik yapı

Diyarbakır uzun zamandan beri çevre illere göre geleneksel bölge merkezi ve bölgesel hizmet merkezi konumundadır. Fakat kentin hinterlandı için sağladığı ekonomik etkisi yeterli değildir. Diyarbakır ili, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan birçok kente hizmet sağlamaktadır.

“Diyarbakır’ın ekonomik yapısı incelendiğinde; coğrafi konumu, uygun iklimi ve Ortadoğu pazarına yakın olması gibi durumların yatırımcılar için birçok önemli avantaj sağlamasına rağmen, kentte ekonominin çok fazla gelişmediği görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerini kapsayan GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) uygulanmaktadır. Ancak 60. Hükümet döneminde GAP İdaresi Kalkınma Ajanslarına dönüştürülürken, Diyarbakır kentinin Kalkınma Ajansları üzerinden Şanlıurfa’ya bağlanması, yine Diyarbakır’ın Öncelikli Turizm Kentleri arasına alınmaması gibi durumlardan dolayı kentin GAP eylem planından yeterli desteği alamadığını göstermiştir” (Laçin, 2012).

Kentin ekonomisi tarıma dayanmaktadır. Brüt gelirin % 40'ı tarımdan ve % 10'u sanayiden temin edilmektedir. Hayvancılığa elverişli mera ve çayır olmasına rağmen verim henüz düşüktür. Zengin petrol yataklarını sınırında barındıran kentin; Hazro ilçesinde linyit, Ergani ilçesinde ise bakır madeni vardır. Son yıllarda inşaat sektörü kentte oldukça gelişmiştir. Fabrikaların çoğu devlet sektörüne aittir. '1 528 958 nüfuslu Diyarbakır'da kişi başına düşen yıllık gelir, 8 029 Dolardır' (tr.wikipedia.org). İşsizlik oranı ise Türkiye ortalamasının üzerinde yer alarak tehlike arz etmektedir.

Diyarbakır'ın zengin kültürünün bir katkısı olarak geleneksel el sanatlarından sağlanan ekonomik fayda da ekonomi açısından önem arz etmektedir. Özellikle kuyumculuk, ipekçilik ve bakırcılığın bu sektördeki önemi oldukça fazladır. Bölgede oldukça öneme sahip olan hasır bileziğin kuyumcular çarşısına geliri büyük önem taşımaktadır. Diğer yönden keçecilik, çömlekçilik, dericilik, peştamal, heybe dokumacılığı, halı ve kilim dokumacılığı gibi farklı geleneksel el sanatlarının da kentin zengin kültürel yapısının ekonomiye diğer katkılarından.

3.4. Bölgesel Kalkınma Açısından Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı ve Turizm Algısı

Bir yerde turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak insanlar arasında karşılıklı alıp verme ile gerçekleşmektedir. Karşılıklı kültürel etkileşim sonucunda meydana gelen değişimden kaynaklı yerel halk üzerinde olumlu ve olumsuz bazı etkiler oluşmaktadır.

“Uluslararası ve bölgesel kültür etkileşimlerine neden olan turizm bireyde özgür düşüncenin gelişmesine imkân sağlamaktadır. Ayrıca, insanların algılamalarını etkileyerek, kişisel birikimlerini evrensel değerlerle yenileyebilmeleri konusunda önemli bir rol oynar” (Avcıkurt 2000). Her ne kadar turist ve yerel halk arasında çeşitli nedenlerle ciddi problemler yaşansa da bu problemler sosyal değişimin yarattığı problemler olarak toplumsal değişime öncülük etmiştir. Turizm geniş kapsamlı bir olgu olduğundan sosyal etkilerini ölçmek kolay değildir. Fark edilen etkilerin yanı sıra daha fark edilmemiş birçok etkisi vardır.

Turizm yerel halka ekonomik ve kültürel yönden katkı sağlarken çevre açısından aynı yarar söz konusu olmamaktadır. Yılın belli dönemlerinde artan nüfus çevre ve gürültü kirliliğine sebep olmaktadır. Öte yandan bölgeyi ziyarete gelen turistlere hitaben geliştirilen turistik alanlar, bu durumdan olumlu etkilenmektedir. Bölgenin kalkınması açısından önem arz eden bu durum devlet desteğini gerektirmektedir. Bölgeye yönelik devlet desteği sağlanarak mevcut durumdan daha iyi konumlara erişilebilmektedir.

Yerel halkın turizme karşı olan tutumunu, turiste karşı sergilediği tavırları ortaya koymaktadır. Yerel kimliğin turiste karşı sezonlaşan tavır davranışlarda tutarsızlığa neden olmaktadır. Genellikle yaz aylarında bölgede artan turist sayısı, halkın sıcak tavırlar sergilemesine yol açarken, kış aylarında tek tük turistlere karşı davranışlarda bozulmalar gözlenmektedir. Kitle halindeki turistlerden elde edilen ekonomik gelirin tek tük turistten sağlanan kazançtan çok daha fazla olması bu duruma yol açmıştır. Turizm sektöründe istihdam eden yerel halk, sektörden gelir elde ettiği için; turizmde çalışmayan yerel halka oranla turistlere karşı daha sıcak tavırlar sergilemektedir.

Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısına baktığımızda; yerel halk açısından turizm, olumlu araçlardan biridir. Turizm, yerli halkın geçimini sağladığı bazı hususlara baskı uygulayabilmektedir. Yerli halka çeşitli yollarla gelir kaynağı oluşturan turizm, bölgenin ekonomik gelişmişliğine katkı sağlamaktadır. Turizm, bir bölgede gelişmişliğin ana faktörü olabilir ve bölgesel kalkınma üzerinde etki yaratabilir. Halk, geçimini sağlamak amacıyla turizm için rekabet etmek zorunda kalabilmektedir. Bölgede turizm ziyaretçileri doğru şekilde yönetilmezse yerel kimliğin gelenekleri ticarileşerek kültürel yaşamları tehlike altına girebilmektedir.

“Yerel halkın turizme bakış açısı konulu araştırmaların ortak sonucu; turizm gelişim planlarının başlangıcından sonuna kadar yerel halk desteğinden uzak tutulması, bölge insanının olumsuz bir algı ve tutuma sahip olmasına ve uzun dönemde yörede geri dönülmesi zor tahribatlara yol açacaktır” (Duran, 2013).

3.5. Yerel Halk ve Turist Arasındaki İlişkiler

Turizm, sosyal bir olgudur. Turist seyahatleri sırasında, yerli halk ve turistin kaynaşması sağlanmaktadır. Sosyal ve kültürel açıdan farklılık gösteren toplum insanların birbiriyle etkileşimi sonucunda; kültürde, gelenekte, görgüde, bilgide zamanla değişimler yaşanmaktadır. Etkileşim esnasında eğitim, kültür ve ekonomik açıdan aynı düzeye sahip olan toplumlar arasında sosyal değişim az olurken; eğitim, kültür ve ekonomileri arasında büyük farklar olan toplumlarda sosyal değişim çok fazla olmaktadır.

“Yerel halk açısından turistler, kültürel kirlenmeye neden olan tehdit edici bir unsur olarak algılanırlar. Bölgede süregelen geleneksel düzenin, yaşantının yok olacağını, gençlerin olumsuz yönde etkileneceğini ve ahlaki yönden çöküntüye uğrayacaklarını düşünürler” (Kozak ve diğerleri, 1997).

Bölgeden bölgeye değişim gösteren turizm faaliyetlerindeki en önemli etkenler; yerel halkın toplum yapısı, yaşam biçimleri, kültürleri, davranışları, alışkanlıkları, çıkar çatışmaları, iletişim kopukluğu ve sergilenen tavırlardır. Turistin gittiği yerde kendi kültürünü yaşamak istemesi, yerel halk tarafından normal karşılanamayıp turistler yadırganabilmektedir. Tüm bu olanlar toplumsal çatışmalara yol açmakta, sektör olumsuz etkilenmekte ve başka sektörler de etkilenerek refah düşmektedir.

Gelişmiş bölgelerin yerel halkı daha çok eğitim seviyesi yüksek, turistin dilini, kültürünü, yaşam biçimini bilen kişilerden oluştuğu için turizm daha çok gelişirken; geri kalmış bölgelerin yerel halkı turiste karşı nasıl davranacağını bilmediği için turizm gelişmemektedir. Bu durumdan turizm sektörü yeteri kadar pay alamamakta ve diğer sektörler de dolaylı etkilenip bölgesel gelişim sağlanamamaktadır. Turist ve yerli halkın ilişkisinin nasıl olduğu ve bu durumun etkilerini bilmek, oldukça önemlidir. Çünkü bu ilişkilerin sonucu, turizmden sağlanan faydayla doğru orantılıdır.

3.6. Bölge Gelişiminde Yerel Halkın Turizm Algısı ve Beklentileri

Turizm açısından önemli değerlere sahip olan bölgelerin kalkınmasında turizm, etkin rol oynamaktadır. Yerli halkın turizmden en önemli beklentisi; faydaları en üst seviyeye çıkarırken, maliyetleri en alt seviyeye indirmektir. Turizmden en çok etkilenen ve turizmi en çok etkileyebilecek kesim yerel halk olduğu için, turizm gelişim planına yerel halk dahil edilmelidir. Bölge halkının değerleri göz ardı edilerek yapılan planlamalar, turizmin halk tarafından olumsuz algılanmasına yol açmaktadır. Bu durum sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik anlamda ciddi zararlara sebebiyet vermekle birlikte turizmden sağlanacak faydayı en aza indirmektedir.

“Turizmde, yerel halkın davranışlarının açıklanması, bu davranışların ve düşüncelerin güçlenmesi, gelişim düzeylerinin belirlenmesi ve kapasitelerin ortaya konulması önemlidir. Çünkü bu paylaşımların bilinmemesi veya dikkate alınmaması mevcut turizm yatırımlarının geri dönüşümünde azalmaya neden olabileceği gibi mevcut verilerin ve eğilimlerin bilinmemesi, turist talebinde de azalmaya yol açarak gelecekteki turizm yatırımlarını sekteye uğratabilir. Yerel halkın planlama sürecine dâhil olmasıyla turizm sadece yerel halka ekonomik fayda sağlamakla kalmaz aynı zamanda turizmin negatif sosyal ve çevresel etkilerini de en az seviyelere indirmiş olur” (Altıntaş, 2010).

3.7. Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri

Günümüzde turizmin yarattığı olumlu ya da olumsuz etkiler; insan üzerinde doğal, fiziksel, sosyal, kültürel çevre üzerinde büyük yankı uyandırmaktadır. Sonuç olarak baktığımızda turizmin yarattığı etkilerin, götürüsünden çok getirisinin olduğu görülmektedir.

3.7.1. Turizmin ekonomik etkileri

Turizmin hızlı gelişimi, birçok faaliyeti etkisi altına almaktadır. Bu faaliyetlerden biri de ekonomik faaliyetlerdir. Ekonominin yarattığı doğrudan ve

dolaylı etkiler, diğer sektörler üzerinde de rol oynamaktadır. Ekonomide etki alanı geniş olan turizm, yerel halka yüksek getiri sağladığından sektöre karşı büyük çabaların sarf edilmesini sağlamıştır.

Çizelge 3.2. Yıllara göre turizm geliri ve ziyaretçi sayısı

YIL	TURİZM GELİRİ (1.000 DOLAR)	ZİYARETÇİ SAYISI
2001	10 450 728	13 450 127
2002	12 450 519	15 214 514
2003	13 854 868	16 302 053
2004	17 076 609	20 262 640
2005	20 322 111	24 124 501
2006	18 593 950	23 148 669
2007	20 942 501	27 214 988
2008	25 415 067	30 979 979
2009	25 064 481	32 006 149
2010	24 930 996	33 027 943
2011	28 115 694	36 151 328
2012	29 007 003	36 463 921
2013	32 308 991	39 226 226
2014	34 305 904	41 415 070

Kaynak: KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi

Dünya’da turist sayıları ve turizm gelirlerine baktığımızda 2008 yılına kadar artış yaşandığı, 2008’de yaşanan düşüşün ardından tekrar bir yükseliş görülmüştür. 2008’de meydana gelen kriz çoğu sektörü olduğu gibi turizm sektörünü de olumsuz etkilemiştir. Turizm ile yeni iş alanları oluşmakta, özellikle hizmet sektörü hareketlenmekte, ticaret canlanmakta, alt yapı sorunları giderilmekte, vergi artışı sağlanmakta, dış ticaret üzerindeki olumsuz etkiler giderilmekte ve çarpan etkisiyle ekonomi canlanmaktadır.

Kreag’a göre (2013); “Turizmin olumlu ekonomik etkileri yerel halka bazı olanaklar sunmaktadır. Yerel halkın geliri ve yaşam standardı yükselir, yerel ekonomi iyileşir, alt ve üst yapı yatırımları, iş yatırımları artar, yeni iş olanakları geliştirilir.

Bununla beraber turizm ekonomi üzerinde bazı olumsuz etkilere de sahiptir. Turizm işletmeleri önemli sayıda düşük ücretli işleri de içerir. Artan ihtiyaç sonucu oluşan talep ile mal ve hizmet fiyatlarında, arazi ve konut fiyatlarında artışa neden olabilir, bu da yaşam maliyetini artırabilmektedir.”

Turizmin ekonomik boyutu bölgesel açıdan değerlendirildiğinde; kentin büyümesiyle değer kazanan binalar, vergi gelirlerini artırırken olumlu etki sağlamaktadır. Buna karşın büyüyen bir kentin, alt yapı maliyetlerinin artması ise ekonomik olumsuzluktur. Bir diğer örnek ise iş kollarının çeşitlenmesi olumlu bir katkı iken; büyük şehre yapılan göçler sonucu iş gücünün ucuzlaması olumsuz bir örnektir.

3.7.2. Turizmin sosyo-kültürel etkileri

Turizm, halk tarafından daha çok ekonomik getiri yönüyle önemsense de sosyo-kültürel yapıya etkisini azımsamamak gerekir. Farklı bölge insanların buluşması sonucu yeme içmede, giyim kuşamda, dilde, kültürel yapıda, sosyal yaşamda bazen çatışmalar meydana gelmektedir. Bu çatışmalar sonucu, yerel halk turizme karşı sıcak bakmamaktadır.

“Turizm, insanların sürekli yaşadıkları yer dışına yaptıkları seyahatler ve gittikleri yerlerde geçici konaklamalarından meydana gelen ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili bir faaliyet olduğundan turistler yerel halkla etkileşim içinde olmaktadır. Farklı insanlar arasında temasın getirdiği değişime özel ilgi gösterilmektedir” (Cole, 2008).

Sürekli turist ağırlayan bölgelerde, yerli halk ve turist arasındaki diyalog sonucu davranışlarda zamanla değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler sonucu yerli halkın geleneksel kimliğinden uzaklaştığı gözlenmektedir. Farklı kültürlerin etkisi altına giren yerli halkın sosyo-kültürel yapısında; ahlaki yapının bozulması, değer yargıların değişmesi, uyuşturucu ve alkol kullanımında artış gibi bozulmalar meydana gelmektedir. Daha çok genç nüfusun turistlerle etkileşime geçmesi, aile yapısında

bozulmalara neden olmakla birlikte yerel halk üzerinde manevi yozlaşmaya yol açmaktadır.

Toplumsal değişimlerin olumsuz etkilerinin yanı sıra; modernleşme, yabancı dilde gelişme, farklı toplumların kültürünü öğrenme, çevre edinme ve dünyayı daha iyi algılama gibi olumlu etkileri de bulunmaktadır. Ayrıca turizmin sahip olduğu dinamizm sayesinde yerel halkın yaşantısında gelişmeler yaşanabilmektedir.

“Yerel halkın, gelen ziyaretçilerden etkilenmeme düzeyi olarak ifade edilebilen toplumsal taşıma kapasitesi aynı zamanda yerel halkın turistlerin varlığına karşı gösterdiği hoşgörü derecesi olarak da kabul edilir” (Avcıkurt, 2000).

3.7.3. Turizmin çevresel etkileri

Turistler, çevreye büyük ilgi duydukları için çevre üzerinde olumlu ya da olumsuz birçok etki bırakmaktadır. Bu etkiler çevreyi bazen geliştirirken bazen de tahribat olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir bölgenin doğal çevre yapısı bozulmuş, çevre kirliliği artmış ise turizmin gelişme göstermesi beklenemez. Kötü izlenime yol açabilecek çevresel faktörler, turizm sektörünü olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca turizmin bir bölgede gelişmemesi, bölgesel kalkınmayı da olumsuz etkiler.

“Doğal ve kültürel çevre, turizmin temel varlık nedenidir. Bir bölgede turizmin plansız ve kontrolsüz yapılaşma, biçimsiz şehirleşme ve yetersiz alt yapı doğal çevreye ve vahşi yaşama, hava ve su kirliliğine neden olmaktadır” (Inskeep, 1991).

“Turizm gelişimi önemli tehlikelere de iştirak edebilir. İç ve dış turizmin hızlı büyümesi, daha uzak yerlere seyahat eğilimi, zaman periyodunun kısalığı, enerji yoğun ulaşımın tercih edilmesi ile turizmin yenilenemeyen enerjiye bağımlılığının artması olarak sıralanabilir. Yerel halkın kullandığı su miktarından daha aşırı su kullanımı, arıtma sisteminden geçmemiş suların boşaltımı, çöp, karasal ve deniz biyoçeşitliliği ve yerel kültürlerin yaşamasına tehdit oluşturmaktadır” (Pratt, 2013).

3.8. Diyarbakır'daki Şiddet Olaylarının Turizme Etkisi

Diyarbakır'da yaşanan şiddet olayları, kent turizmini olumsuz etkilemiş ve turizm sektörü ciddi şekilde sarsılmıştır. Meydana gelen şiddet olayları hakkında değerlendirmelerde bulunan Diyarbakır Kültür Turizm ve Musiki Derneği Başkanı Kenan Aksu, çatışmalarla Diyarbakır'ın kötü etkilendiğini dile getirmiştir.

Aksu (2016); Diyarbakır Surları ile Hevsel bahçelerinin UNESCO Kültür Miras Listesi'ne girmesi ile çok sevindiklerini dile getiren Aksu, "Ben bir milat, dedim. Diyarbakır'ın kaderi değişecek, dedim. Çözüm süreci gibi önemlidir, dedim. Bu haber ile Diyarbakır şenlendi. Maalesef şuan aklın mantığın durduğu ve sözün bittiği yerdeyiz. Artık kimse yorum yapamıyor. Güneydoğudaki ve Türkiye'deki olaylar memlekete zarar getiriyor. Çok büyük ve sevinçli UNESCO haberinden sonra bu olayların başlaması, çözüm sürecinin durması memleketin hevesini ve umutlarını yok etti. Bazen olaylar yaşandığında biz umudumuzu kaybetmiyorduk, maalesef bu son dönemde insanlar umutlarını da kaybetti." dedi.

Tüm bu olanlar; Diyarbakır turizminden beklenen patlamaya adeta gölge gibi düşmüş, yerel halkın ve esnafın umutları yıkılmıştır. Kentte meydana gelen güvensiz ortam yerli ve yabancı turistlerin ziyaretlerini uzun süre ertelemelerine neden olmuştur. Birçok esnaf yaşanan olaylardan ötürü borçlarını ödeyemez hale gelmiş ve ekonomik darlığa düşerek işletmesini kapatmak zorunda kalmıştır. Kentte sürdürülebilirlik riskine karşın yerel kimliğin bir kısmını oluşturan işveren ve işçiler başka bölgelere göç etmek zorunda kalmışlardır.

Çatışmalardan dolayı Diyarbakır'ın çok büyük kayıplar yaşadığını aktaran Aksu, "Turizmde olmazsa olmaz 3 kriter vardır. Bunlar sağlık, temizlik ve güvenlidir. Şu anda bunların hiç birisi yok. Bunlar olmadığı zaman, zaten tur operatörleri ve turizm acenteleri bununla ilgili bilgi veriyorlar 'sakın gitmeyin, orda ortam iyi değil' diyorlar. Ben iddia ediyorum eğer çözüm süreci devam etseydi, bu olaylar olmasaydı Diyarbakır turizmde patlama yapacaktı. Diyarbakır'ın Suriçi bölgesi dünyada eşi benzeri olmayan bir kültür mirasıdır. İçinde tarihi camilerin, medrese, kilise, han ve

konakların bulunduğu böyle bir şehir yok. Diyarbakır turizm cazibe merkezi yapılırsa Türkiye'yi beslerdi. Diyarbakır turizme kazandırılırsa, ülkeye 500 fabrikaya eş değer katkısı olur. Diyarbakır'ın geleceği turizmdir. Turizm ele alınırsa geliştirilirse Diyarbakır kurtulur, buradaki insanlar da kurtulur.” ifadelerini kullanmıştır.

Uzun süre Sur ilçesinde yaşanan çatışmalardan dolayı insanların mağdur olduğunu belirten Aksu'nun diğer değerlendirmeleri: *“Biz kaybediyoruz, insanlar kaybediyor. Şimdi Suriçi'ndeki olaylara bakıyorsun ve insanlara bakıyorsun çok mağdur durumdadır. Hiçbir şeyi tasvip etmiyoruz. Hiç kimse istemez ölmeyi ve bu mağduriyeti yaşamayı. Biz Diyarbakır'da asırlarca Süryanisi, Ermenisi ile bir arada yaşadık. Hiç kimse birilerine sen 'şucusun' ve sen 'bucusun' demedi. Ne zamanki bazı menfaatler ön plana çıktı ve bölgedeki yer altı ve yer üstü kaynakları bilindi, hem içerden hem dışarıdan müdahaleler oldu. Dışarıdan birileri insanları tahrik ederek bölgeyi karıştırmak istiyor. Bunlar memlekete zarar getiriyor. İşte bunları kimse konuşmuyor.*

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Şekil 4.1.'de ankete katılan yerel halkın yaş aralıkları gözlenmektedir. Buna göre %66.6 18-30 yaş aralığı ile ankete katılanlar en çok genç nüfustan oluşmaktadır. 31-45 yaş aralığı % 20.6 iken, 45 yaş üstü nüfus % 12.8'dir.

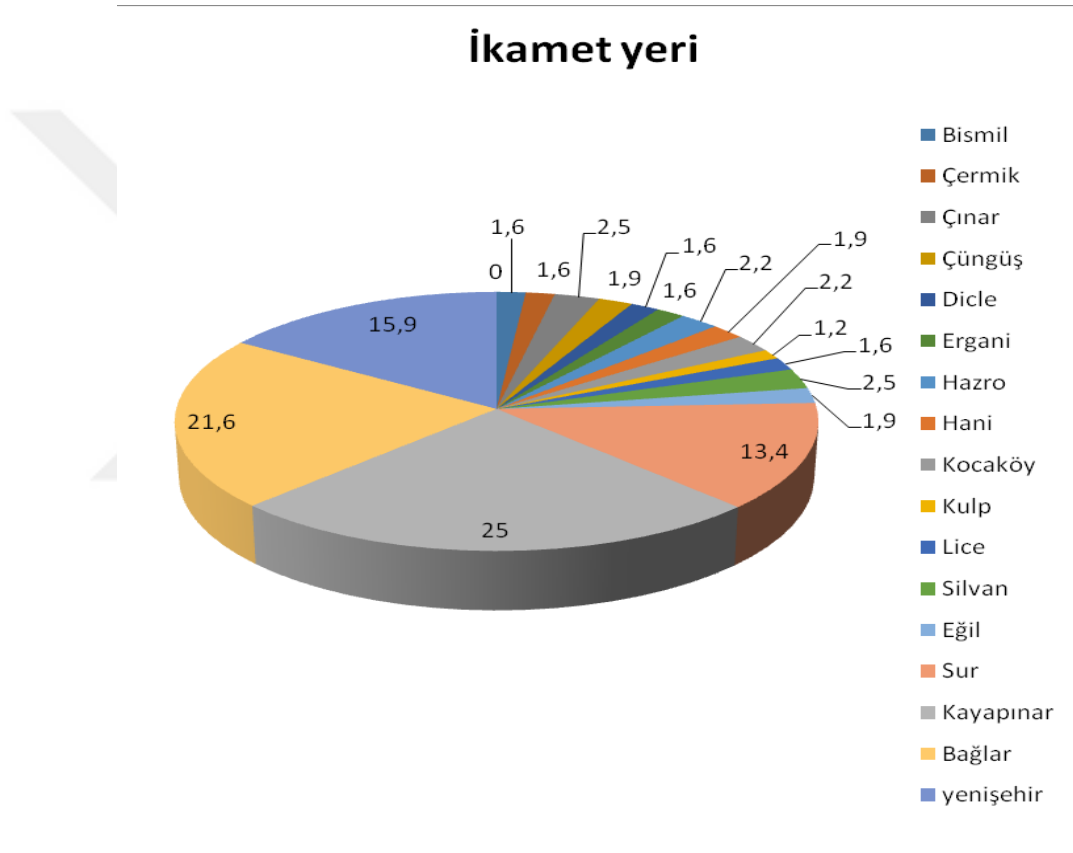
Şekil 4.1. Yerel halkın yaş durumu

Anketimize katılan yerel halktan %45.3'ü bay iken, %54.7'si bayandır (Şekil 4.2.).

Şekil 4.2. Yerel Halkın Cinsiyet Durumu

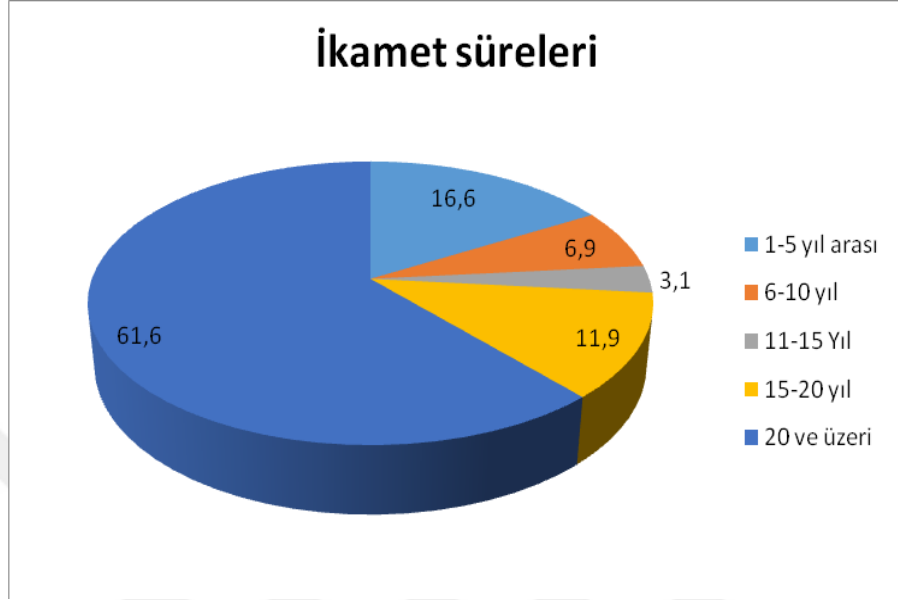
Yerel halkın ikamet ettikleri yerleri ilçe bazında sıraladığımızda; kent merkezindeki ilçelerden en başta %25.0 oranla Kayapınar gelmektedir. Daha sonra %21.6 ile Bağlar, %15.9 ile Yenişehir ve %13.4 ile Sur gelmektedir. Diyarbakır turizminin kalbi niteliğinde olan Sur ilçesi, terör olaylarından dolayı boşaltıldığından yerel halk ikamet yerlerini değiştirmek zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda Sur yerel halkına uygulanan anketlerin oranı düşmüştür. Diğer ilçelere baktığımızda katılım, merkeze göre daha az olup Şekil 4.3.'te verilmiştir.

Şekil 4.3. Yerel halkın ikamet yerlerinin gösterimi

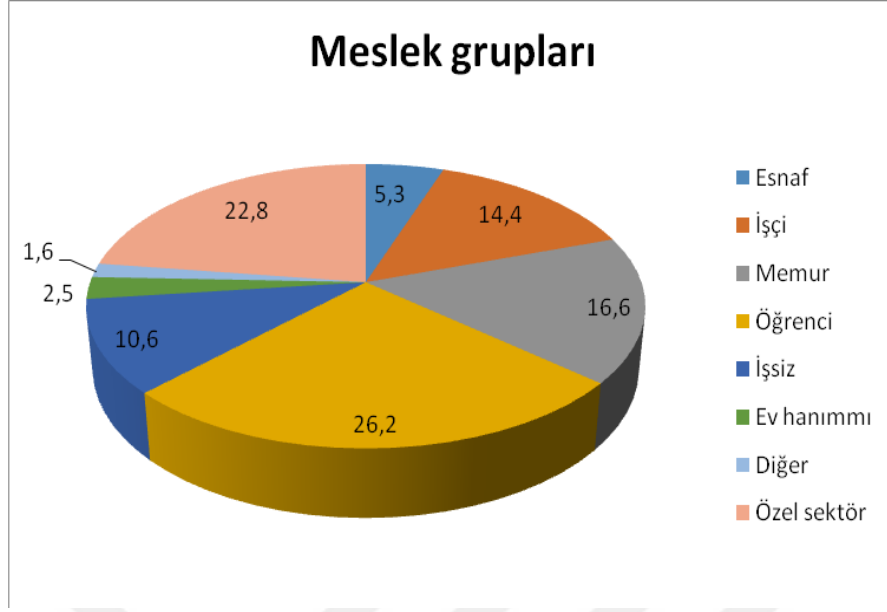
İkamet sürelerine baktığımızda daha çok %61.6 oranla 20 yıl ve üzeri Diyarbakır'da yaşamış yerel halk dikkatimizi çekmektedir. Bunların büyük bir bölümünü, doğduklarından beri Diyarbakır'da yaşayan insanlar oluşturmaktadır. %16.6'lık oranla ikamet süreleri 1-5 yıl olan halkın bir kısmını öğrenciler ve memurlar

oluştururken diğer bir kısmını da terör olaylarından kaçan halk oluşturmaktadır (Şekil 4.4.).

Şekil 4.4. Halkın ikamet durumu

Yerel halkı meslek gruplarına göre sınıflandırdığımızda, en çok %26.2 ile öğrenci; daha sonra %22.8 ile özel sektör gelmektedir. Bu oranı %16.6 ile memur kesim takip etmektedir. Memur oranına yakın olarak işçilerin oranı ise %14.4'de tekabül etmektedir. İşsiz kesimin oranı %10.6'dır. Son olarak %5.3 esnaf, %2.5 ev hanımı ve %1.6'lık kısım diğer alanlardan oluşmaktadır (Şekil 4.5.).

Şekil 4.5. Yerel halkın meslek durumu

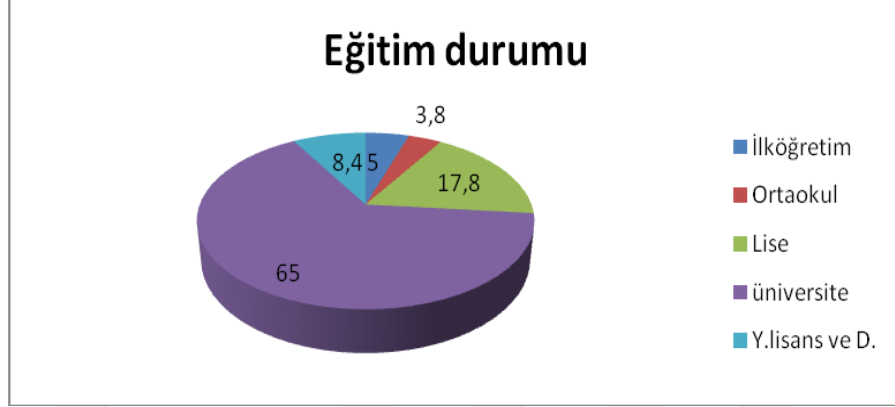
Bu meslek grupları arasında turizmle ilgili işle uğraşanların oranı %10.9 iken; turizmle alakalı işle uğraşmayanların oranı %89.1'e tekabül etmektedir (Şekil 4.6.).

Şekil 4.6. Turizmle ilgili işle uğraşan yerel halkın durumu

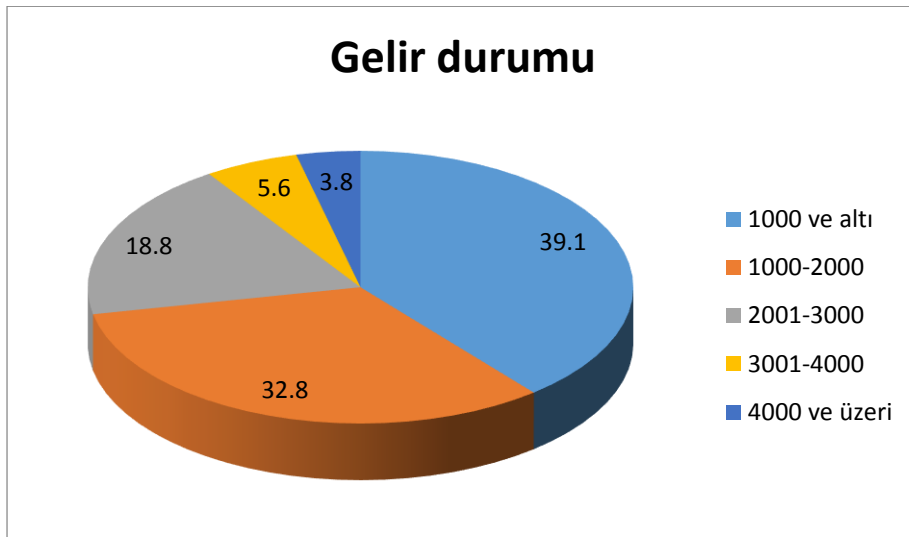
Turizmle alakalı görüşlerini aldığımız yerel halkın eğitim durumunu ele alırsak; genellikle eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu görmekteyiz. %73.4 oranla üniversite ve üstü eğitim aldıklarını görebiliriz. Anketin uygulandığı yerel halkın eğitim seviyelerinin yüksekliği göz önünde tutulursa, anket sorularının daha bilinçli cevaplanıp daha sağlıklı sonuçlar elde edilebileceği sonucuna varabiliriz. %17.8 ile

lise mezunları, ilköğretim ve ortaokul mezunlarının toplamından daha çoktur (Şekil 4.7.).

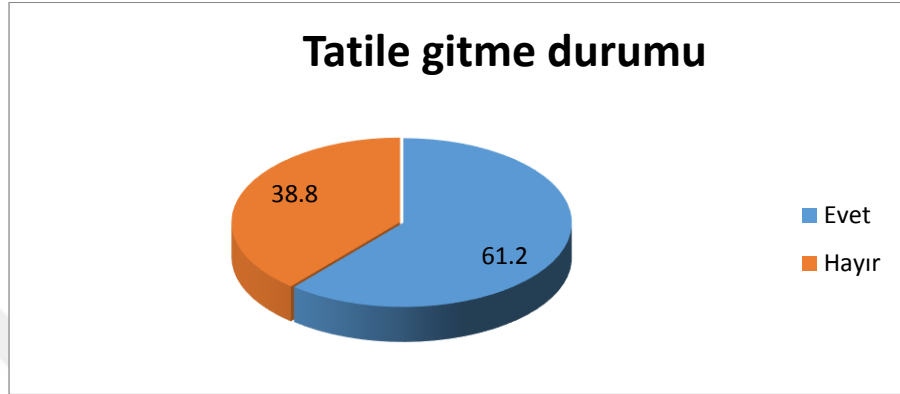
Şekil 4.7. Yerel halkın eğitim durumu

Anketimize katılan yerel halkın gelir durumu genel olarak düşüktür. 3000 TL üzerinde bir değerlendirme yapacak olursak; %90.7' sinin gelirinin 3000 TL ve altı, %9.4'ünün ise 3000 TL üzeri olduğu görülmektedir. Düşük gelirli halkın turizme pek bütçe ayıramayacağı düşünülürse; yüksek gelirli halka göre turizm algısında büyük farklar ortaya çıkabilmektedir (Şekil 4.8.).

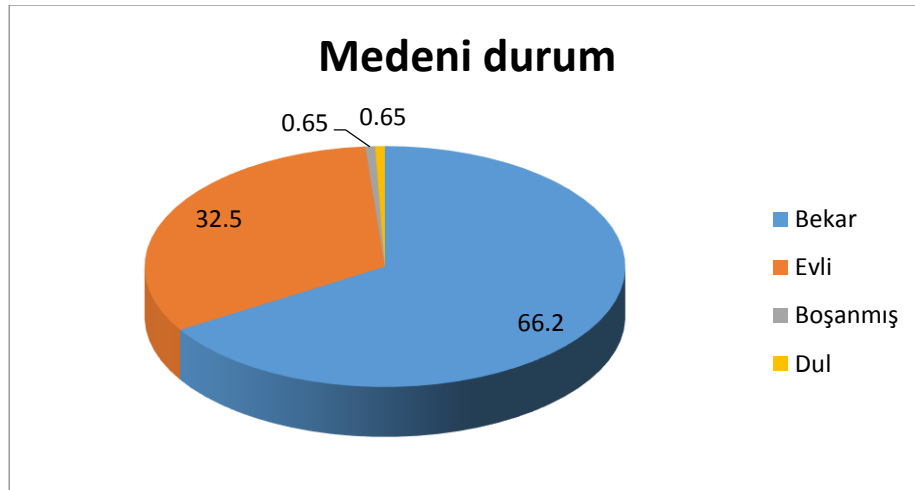
Şekil 4.8. Yerel halkın gelir durumu

Yerel halkın gelirine baktığımızda %39.1 oranla 1000 ve altı gelire sahip olan vatandaşların olmasına rağmen, yerel halkın tatile gitmeme oranı %38.8'dir. Öbür yandan yüksek gelirli kişilerin oranı az olmasına rağmen tatile gitme oranı %61,2'ye denk gelmektedir (Şekil 4.9.).

Şekil 4.9. Yerel halkın tatile gitme durumu

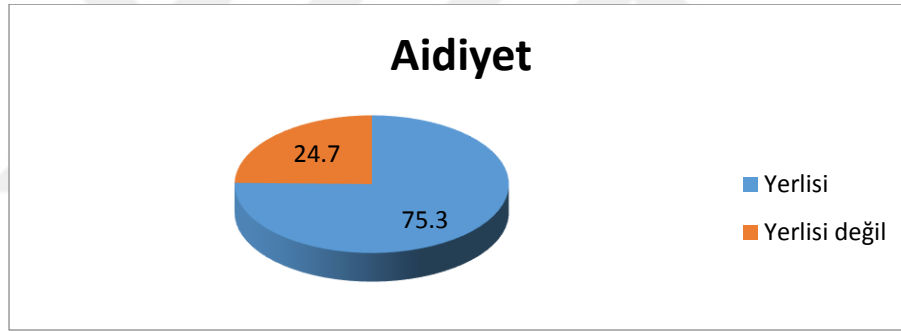
Şekil 4.10.'da da görüleceği üzere %66.2 oranla bekarlardan sağlanan katılım daha fazla olmaktadır. Bunu %32.5 ile evliler takip ederken, %0.65'er pay dul ve boşanmışlara aittir.

Şekil 4.10. Yerel halkın medeni durumu

“Birey ve toplum arasında kurulan bağın bir ifadesi olarak ait olma aynı zamanda insanları benzer kategoriler içerisinde anlamaya da yardımcı olur. Aidiyet şu halde, bir bilinç durumuna işaret eder. Simmel’in ‘toplumlaşma’ olarak ifade ettiği duruma karşılık gelecek şekilde bir arada yaşayan insanların ortak bilinç geliştirme becerileri, anlam üretimleri, değer, norm ve kimlik gibi sosyal unsurları var edebilmelerinin imkanı ait olma duygusunu ön koşul olarak gerekli kılar” (Alptekin, 2011).

Son dönemlerde yaşanan terör olayları Diyarbakır’ı çevre illerden göçe maruz bırakmış, insanlar ait oldukları yerleri zorunlu bir şekilde terk etmeye mecbur kalmıştır. Büyük şehir olan Diyarbakır’a görev, eğitim vb. durumlardan ötürü yerleşen halkın oranı %24.7 iken; %75’i Diyarbakırlılardan olmaktadır (Şekil 4.11.).

Şekil 4.11. Yerel halkın aidiyet durumu

4.1. Güvenilirlik Analizleri

Güvenirlik, aynı şeyin bağımsız ölçümleri arasındaki kararlılıktır; ölçülmek istenen belli bir şeyin, sürekli olarak aynı sembollerini almasıdır; aynı süreçlerin izlenmesi ve aynı ölçütlerin kullanılması ile aynı sonuçların alınmasıdır; ölçmenin, tesadüfi yanılardan arınık olmasıdır.

Özellikle pilot çalışmalarda önemli olan güvenilirlik analizi, katılımcıların algılarını ölçmek istenen konuya göre ölçülmek istenilen algının tüm katılımcılar tarafından aynı düzeyde algılanıp algılanmadığını belirlemede önemli bir rol oynar.

Pilot çalışmalarda güvenilirlik analizi sonucu çıkan sonuçlarda ölçek içerisinde bazı soruların gerçek örnekleme uygulanmadan önce çıkarılması veya ters çevrilmesi önerilebilir.

İstatistiksel olarak güvenilirlik analizi sonucu çıkan veriler 0-1 arasında puanlandırılır ve güven düzeyleri aşağıdaki puanlama sistemindeki gibidir.

0-0.20= Hiç güvenilir değil

0.21-0.40 Güvenilir değil

0.41-0.60 Orta düzeyde güvenilir

0.61-0.80 Güvenilir

0.81-1.00 Çok güvenilir (Yüksek güvenilirlik düzeyi)

Çizelge 4.1. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha(Güvenilirlik Katsayısı)	N of Items(Madde Sayısı)
0.685	25

Çizelge 4.1.'deki 25 maddeden oluşan bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin güvenilirlik katsayısı incelendiğinde, ölçeğe ait Cronbach's Alpha değerlerinin 0.685 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu değerler ölçeğin güvenilirliğinin $0.60 < \text{Cronbach's Alpha} < 0.80$ arasında olduğundan güvenilirliğin 'güvenilir' düzeyde olduğunu gösterir.

Çizelge 4.2. Ölçekteki her bir sorunun güvenilirliğe olan katkısı

	Öge silindiğinde ölçek ortalaması	Öge silindiğinde ölçek varyansı	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon	Öge silindiğinde güvenilirlik katsayısı
1_Turizm sayesinde yerel halk farklı kültürlerle kaynaşacaktır.	77.05	99.263	0.432	0.662
2_Yerel halkın geliri turizm sayesinde artacaktır.	77.05	97.289	0.486	0.657
3_Turizm kent kültürünün tanınmasına katkı sağlayacaktır.	76.925	96.678	0.551	0.653
4_Turizmin gelişimi bölgeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak bölgesel kalkınmayı sağlayacaktır	77.4875	96.962	0.421	0.659
5_Turizm il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.	77.4375	95.262	0.495	0.653
6_Turizm diğer sektörlerdeki yatırımları da tetikleyecektir.	77.3375	97,062	0,484	0,656
7_Kentin alt yapı ve üst yapı sorunları turizmle giderilecektir.	78.1125	95.24	0,564	0,649
8_Diyarbakır'ın gelişiminde en önemli sektör turizm olacaktır.	78.2125	96.802	0.399	0.661
9_Turizm çevre kirliliği ve tahribatına yol açacaktır.	79.0125	106.443	0.048	0.691
10_Turizm ile yerel halk geleneksel yapısından uzaklaşacaktır.	78.85	108.104	-0.034	0.701
11_Turizm sayesinde kentteki işsizlik oranı azalacaktır.	77.6125	94.544	0.535	0.649
12_Turizm terör ve diğer sorunları arttıracaktır.	79.3375	113.872	-0.26	0.714
13_Turizm sayesinde doğal çevre ve tarihi yapılar korunacaktır.	77.4125	95.663	0.399	0.66
14_Turizmi ile damak tadında değişime gidilecektir.	78.1375	99.614	0.265	0.673
15_Turizm mal, hizmet ve emlak fiyatlarının artmasına neden olacaktır.	77.8	98.972	0.328	0.668
16_Turizm ildeki ulaşımı kolaylaştıracaktır.	78.05	98.428	0.368	0.665
17_Turizm yerel halkın kişisel gelişimine katkı sağlayacaktır.	77.8	94.972	0.512	0.651
18_Turizm ile yerel halkın alkol ve uyuşturucuya yönelimi artacaktır.	78.575	108.906	-0.065	0.704
19_Turizm gürültü kirliliğine yol açacaktır.	78.6375	109.171	-0.072	0.703
20_Turizm ildeki restorasyonu geliştirecektir.	77.3875	96.949	0.395	0.661
21_Turizm kentin ahlaki yapısını bozacaktır.	78.9	109.18	-0.07	0.702
22_Otel ve inşaat yapımı çevre tahribatı yaratacaktır.	78.4625	109.695	-0.09	0.704
23_Turizm ile suç oranlarında artış yaşanacaktır.	78.6375	109.88	-0.097	0.705
24_Turizm, turistler ile yerel halkın çatışmasına sebep olacaktır.	79.1375	108.069	-0.014	0.695
25_Turizm Diyarbakır için olumlu sonuçlar doğuracaktır.	76.9375	105.047	0.142	0.683

Çizelge 4.2. incelendiğinde; Her bir maddenin toplam korelasyona olan etkileri incelendiğinde 0.30'un altında maddeler bulunmaktadır, 0.30'un altında olan en düşük maddeden başlanarak ölçekten çıkartılmaya başlanır ve güvenilirlik analizi tekrar yapılır. Bu işlem ölçekte toplam korelasyona etki eden 0.30'un altında madde kalmayana kadar devam eder. Ölçekte 0.30'un altında madde kalmayacak sonucuna ulaşana kadar madde çıkarıldığında ölçeğin son durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Çizelge 4.3. Ölçekten madde çıkarılması yapıldıktan sonraki hali

	Öge silindiğinde ölçek ortalaması	Öge silindiğinde ölçek varyansı	Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu	Öge silindiğinde güvenilirlik katsayısı
1_Turizm sayesinde yerel halk farklı kültürlerle kaynaşacaktır.	55.24	132.41	0.64	0.89
2_Yerel halkın geliri turizm sayesinde artacaktır.	55.24	133.32	0.54	0.89
3_Turizm kent kültürünün tanınmasına katkı sağlayacaktır.	55.11	128.96	0.77	0.89
4_Turizmin gelişimi bölgeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak bölgesel kalkınmayı sağlayacaktır	55.68	130.27	0.57	0.89
5_Turizm il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.	55.63	127.25	0.68	0.89
6_Turizm diğer sektörlerdeki yatırımları da tetikleyecektir.	55.53	131.70	0.60	0.89
7_Kentin alt yapı ve üst yapı sorunları turizmle giderilecektir.	56.30	131.76	0.58	0.89
8_Diyarbakır'ın gelişiminde en önemli sektör turizm olacaktır.	56.40	128.65	0.59	0.89
11_Turizm sayesinde kentteki işsizlik oranı azalacaktır.	55.80	127.25	0.70	0.89
13_Turizm sayesinde doğal çevre ve tarihi yapılar korunacaktır.	55.60	127.61	0.57	0.89
14_Turizmi ile damak tadında değişime gidilecektir.	56.33	135.92	0.32	0.90
15_Turizm mal, hizmet ve emlak fiyatlarının artmasına neden olacaktır.	55.99	135.18	0.38	0.90
16_Turizm ildeki ulaşımı kolaylaştıracaktır.	56.24	133.17	0.47	0.89
17_Turizm yerel halkın kişisel gelişimine katkı sağlayacaktır.	55,99	125.18	0.77	0.88
20_Turizm ildeki restorasyonu geliştirecektir.	55,58	131.21	0.50	0.89
25_Turizm Diyarbakır için olumlu sonuçlar doğuracaktır.	55,13	137.43	0.42	0.90

Ölçekten 0.30'un altındaki maddeler teker teker çıkartılıp analize dahil edildiğinde, toplamda ölçekten 9 madde çıkartılarak 0.30'un altında madde kalmayacak duruma getirildiğinde ölçekte toplam 16 madde kaldığı görülmektedir.

Çizelge 4.4. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin yeni güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha(Güvenilirlik Katsayısı)	N of Items(Madde Sayısı)
0.897	16

Çizelge 4.4.'deki 25 maddeden 16 maddeye düşürülen ve 16 maddeden oluşan yeni bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin güvenilirlik katsayısı incelendiğinde, ölçeğe ait Cronbach's Alpha değerlerinin 0.897 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu değerler ölçeğin güvenilirliğinin $0.80 < \text{Cronbach's Alpha} < 1.0$ arasında olduğundan güvenilirliğin yüksek düzeyde olduğunu gösterir.

4.2. Faktör Analizi

Faktör analizi, başlıca amacı aralarında ilişki bulunduğu düşünülen çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak için daha az sayıdaki temel boyuta indirgemek veya özetlemek olan bir grup çok değişkenli analiz tekniğine verilen genel bir isimdir. Diğer bir ifade ile faktör analizi, aralarında ilişki bulunan çok sayıda değişkenden oluşan bir veri setine ait temel faktörlerin (ilişkinin yapısının) ortaya çıkarılarak araştırmacı tarafından veri setinde yer alan kavramlar arasındaki ilişkilerin daha kolay anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

KMO testi: Faktör analizinde örneklem büyüklüğünün uygunluğunu test etmede kullanılır. KMO değerinin 0.50'den düşük çıkması halinde faktör analizine devam edilmez. Bulunan KMO değerine bağlı olarak örneklem büyüklüğü hakkında şu yorumlar yapılır:

-0.60-0.70 arası "zayıf",

-0.70-0.80 arası "orta",

- 0.80-0.90 arası “iyi”,
- 0.90 üzeri “mükemmel”.

KMO değerinin 0.50’den düşük çıkması durumunda, daha fazla anketi işleme katarak örneklem sayısının artırılması gerekir.

Çizelge 4.5. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin KMO analizi

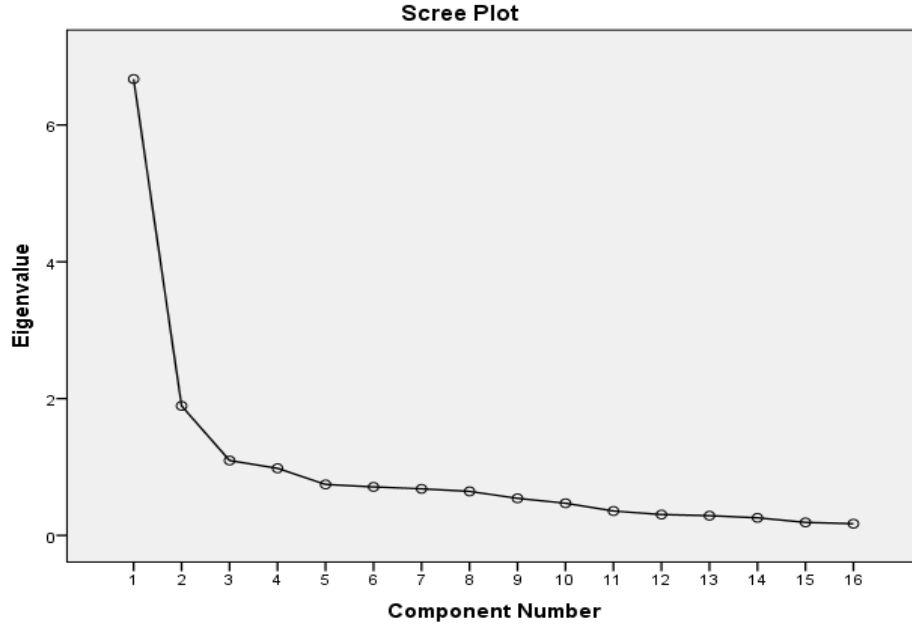
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)Örneklem Yeterliliği	0.868
Küresellik ve bartlett testi	Yaklaşık ki kare değeri
	Serbestlik derecesi
	p değeri anlamlılık değeri
	616.708
	120
	0.000

Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin KMO değerinin 0.868 olduğu görülmektedir. KMO değeri (0.868) örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu ve Bartlett’s testi sonuçları da ($p < .05$) ($p = 0.000$) verilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.6. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğine ilişkin faktör öz değerleri ve varyans açıklama yüzdeleri

Bileşen	İlk özdeğer			Ekstraksiyon toplamlar için kare yük değerleri		
	Toplam	% varyans	Kümülatif %	Toplam	% Varyans	Kümülatif %
1	6.672	41.697	41.697	6.672	41.697	41.697
2	1.894	11.835	53.532	1.894	11.835	53.532
3	1.095	6.843	60.375	1.095	6.843	60.375
4	0.981	6.132	66.507			
5	0.745	4.656	71.163			
6	0.709	4.429	75.593			
7	0.681	4.255	79.848			
8	0.643	4.021	83.869			
9	0.542	3.387	87.256			
10	0.471	2.943	90.199			
11	0.356	2.228	92.427			
12	0.305	1.908	94.334			
13	0.288	1.798	96.132			
14	0.257	1.607	97.739			
15	0.191	1.191	98.930			
16	0.171	1.070	100.00			

Yukarıdaki sonuçlara göre 16 maddeden oluşan bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ölçeğinin 3 faktörlü (boyutlu) olduğu görülmektedir. Tabloya göre 3 faktör toplam varyansın %60.375'ini açıklamaktadır. Birinci faktör toplam varyansın %41.697'sini, ikinci faktör toplam varyansın %11.835'ini ve üçüncü faktör toplam varyansın %6.843'ünü açıklamaktadır.

Şekil 4.12. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı faktör analizi çizgi grafiği

Şekil 4.12.'de varyansı 1'den büyük olan 3 faktör söz konusudur. Şekil 4.12.'deki çizgi grafiğinde üçüncü faktörden itibaren grafiğin eğimini önemli ölçüde kaybetmesi, faktör sayısının üç ile sınırlandırılabilirliğini göstermektedir.

Çizelge 4.7. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı geçerlilik test sonuçları

İFADELER	Faktör		
	1	2	3
1_Turizm sayesinde yerel halk farklı kültürlerle kaynaşacaktır.	0.619		
2_Yerel halkın geliri turizm sayesinde artacaktır.	0.821		
3_Turizm kent kültürünün tanınmasına katkı sağlayacaktır.	0.666		
4_Turizmin gelişimi bölgeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak bölgesel kalkınmayı sağlayacaktır	0.649		
5_Turizm il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.	0.776		
6_Turizm diğer sektörlerdeki yatırımları da tetikleyecektir.	0.783		
7_Kentin alt yapı ve üst yapı sorunları turizmle giderilecektir.			0.657
8_Diyarbakır'ın gelişiminde en önemli sektör turizm olacaktır.			0.498
11_Turizm sayesinde kentteki işsizlik oranı azalacaktır.		0.733	
13_Turizm sayesinde doğal çevre ve tarihi yapılar korunacaktır.		0.779	
14_Turizmi ile damak tadında değişime gidilecektir.		0.600	
15_Turizm mal, hizmet ve emlak fiyatlarının artmasına neden olacaktır.		0.684	
16_Turizm ildeki ulaşımı kolaylaştıracaktır.			0.713
17_Turizm yerel halkın kişisel gelişimine katkı sağlayacaktır.			0.342
20_Turizm ildeki restorasyonu geliştirecektir.		0.581	
25_Turizm Diyarbakır için olumlu sonuçlar doğuracaktır.			0.449

Çizelge 4.7. incelendiğinde görüleceği üzere, üç (3) faktörlü çözüm en iyi sonucu vermiştir. Anketi ve araştırma modelini oluşturan üç faktör (construct) kendi içlerinde oldukça yüksek faktör yüklerine sahiptirler.

1. faktör altında toplam 6 madde toplanmaktadır. Bu faktör altında toplanan maddeler sırası ile;

1-Turizm sayesinde yerel halk farklı kültürlerle kaynaşacaktır.

- 2-Yerel halkın geliri turizm sayesinde artacaktır.
- 3-Turizm kent kültürünün tanınmasına katkı sağlayacaktır.
- 4-Turizmin gelişimi bölgeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak bölgesel kalkınmayı sağlayacaktır.
- 5-Turizm il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.
- 6-Turizm diğer sektörlerdeki yatırımları da tetikleyecektir.

Maddeleridir. Maddelere ait faktör yükleri 0.619-0.821 arasındadır. Maddeler incelendiğinde ilgili faktöre '**Ekonomik Faktörler**' adı verilmiştir.

2. faktör altında toplam 5 madde toplanmaktadır. Bu faktör altında toplanan maddeler sırası ile;

- 11-Turizm sayesinde kentteki işsizlik oranı azalacaktır.
- 13-Turizm sayesinde doğal çevre ve tarihi yapılar korunacaktır.
- 14-Turizmi ile damak tadında değişime gidilecektir.
- 15-Turizm mal, hizmet ve emlak fiyatlarının artmasına neden olacaktır.
- 20-Turizm ildeki restorasyonu geliştirecektir.

Maddeleridir. Maddelere ait faktör yükleri 0.581-0.779 arasındadır. Maddeler incelendiğinde ilgili faktöre '**Çevresel Faktörler**' adı verilmiştir.

3. faktör altında toplam 5 madde toplanmaktadır. Bu faktör altında toplanan maddeler sırası ile;

- 7-Kentin alt yapı ve üst yapı sorunları turizmle giderilecektir.
- 8-Diyarbakır'ın gelişiminde en önemli sektör turizm olacaktır.
- 16-Turizm ildeki ulaşımı kolaylaştıracaktır.
- 17-Turizm yerel halkın kişisel gelişimine katkı sağlayacaktır.
- 25-Turizm Diyarbakır için olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Maddeleridir. Maddelere ait faktör yükleri 0.342-0.713 arasındadır. Maddeler incelendiğinde ilgili faktöre ‘Yapısal Faktörler’ adı verilmiştir.

4.3. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde, Diyarbakır halkının bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ve algılaması amacıyla geliştirilmiş olan ölçme araçlarından elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

4.3.1. Araştırma kapsamındaki katılımcıların kişisel özellikleri

Çizelge 4.8. Araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde(%)
Kadın	175	54.7
Erkek	145	45.3
Toplam	320	100
Yaş	Sayı	Yüzde(%)
18-30 yaş	213	66.6
31-45 yaş	66	20.6
46 ve üstü	41	12.8
Toplam	320	100.0
Semt	Sayı	Yüzde(%)
Bağlar	69	21.6
Kayapınar	80	25.0
Yenişehir	51	15.9
Sur	43	13.4
Diğer	77	24.1
Toplam	320	100.0
Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde(%)
İlköğretim	16	5.0
Ortaokul	12	3.8
Lise	57	17.8
Üniversite	208	65.0
Y.Lisans ve Doktora	27	8.4
Toplam	320	100.0
Medeni Durum	Sayı	Yüzde(%)
Bekâr	216	67.5
Evli	104	32.5
Toplam	320	100.0
Meslek	Sayı	Yüzde(%)
Esnaf	17	5.3
İşçi	46	14.4

Çizelge 4.8. (devam)

Memur	53	16.6
Öğrenci	84	26.3
İşsiz	34	10.6
Ev Hanımı	8	2.5
Diğer	5	1.6
Özel Sektör	73	22.8
Toplam	320	100.0
Aylık Gelir	Sayı	Yüzde(%)
1000 TL ve altı	125	39.1
1001-2000 TL	105	32.8
2001-3000 TL	60	18.8
3001-4000 TL	18	5.6
4000 TL üstü	12	3.8
Toplam	320	100.0
Diyarbakır'da İkamet Süresi	Sayı	Yüzde(%)
1-5 yıl	53	16.6
5-10 yıl	22	6.9
10-15 yıl	10	3.1
15-20 yıl	38	11.9
20 yıl üzeri	197	61.6
Toplam	320	100.0
Aidiyet	Sayı	Yüzde(%)
Yerlisi	241	75.3
Yerlisi Değil	79	24.7
Toplam	320	100.0
Turizmle İlişkili Bir İşle mi uğraşıyorsunuz?	Sayı	Yüzde(%)
Evet	35	10.9
Hayır	285	89.1
Toplam	320	100
Tatile Gider misiniz?	Sayı	Yüzde(%)
Evet	196	61.3
Hayır	124	38.8
Toplam	320	100.0
Turizmi Algılama Şekliniz Nedir?	Sayı	Yüzde(%)
İnsanların Kaynaşmasına Katkı Sağlayan Bir Faaliyet	46	14.4
Ekonomiyi Geliştiren Bir Faaliyet	97	30.3
Doğayı, Tarihi-Kültürel Değerleri Koruyup Geliştiren Bir Faaliyet	158	49.4
Toplumun Ahlaki Yapısını Olumsuz Etkileyen Bir Faaliyet.	19	5.9
Toplam	320	100.0
Diyarbakır'ın Turizm Yönünden En Önemli Özelliği Nedir?	Sayı	Yüzde(%)
Sakin Ve Güvenli Bir Şehir Yapısı Bulunmaktadır	11	3.4
Yolların Kesiştiği Noktada Yer Almaktadır	15	4.7
Termal Turizm Yönünden Zengin Kaynaklara Sahip Olmaktadır	22	6.9
Turizme Uygun Tarihi Doğal Güzellikleri Bulunmaktadır	272	85.0
Toplam	320	100.0

Çizelge 4.8. (devam)

Diyarbakır'daki Turizm İmkânlarını Nasıl Buluyorsunuz?	Sayı	Yüzde(%)
Yeterli Buluyorum	35	10.9
Daha Da Geliştirilmesi Gerektiğini Düşünüyorum	120	37.5
Yerel Halkın Turizm İmkânlarını Değerlendiremediğini Düşünüyorum	56	17.5
Devlet Desteğini Yeterli Bulmuyorum	109	34.1
Toplam	320	100.0
Diyarbakır'da Turizmin Gelişmesi İçin Neler Yapılmalıdır?	Sayı	Yüzde(%)
Yerel Halkta Turizm Bilinci Oluşturulmalıdır	121	37.8
Daha Etkili Reklam Ve Pazarlama Yapılmalıdır	74	23.1
Restorasyon Ve Yenilemeye Yönelik Çalışmalar Yapılmalıdır	101	31.6
Turizme Yönelik Fiyatlarda İndirimler Yapılmalıdır.	24	7.5
Toplam	320	100.0
Turizmin Yerel Halk Üzerinde Olumlu Katkıları Var mıdır?	Sayı	Yüzde(%)
Evet	273	85.3
Hayır	47	14.7
Toplam	320	100.0

Çizelge 4.8.'de araştırmaya katılan katılımcıların;

- Cinsiyet durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %54.7'sinin kadın, %45.3'ünün erkek olduğu,
- Yaş durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %66.6'sının 18-30, %20.6'sının 31-45, %12.8'inin 46 ve üzeri yaşında olduğu,
- Semt durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %21.6'sının Bağlar, %25.0'mın Kayapınar, %15.9'unun Yenişehir, %13.4'ünün Sur, %24.1'inin diğer olduğu,
- Eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %5.0'mın ilköğretim, %3.8'inin ortaokul, %17.8'inin lise, %65.0'mın üniversite, %8.4'ünün yüksek lisans veya doktora olduğu,
- Medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %67.5'inin bekar, %32.5'inin evli olduğu,
- Meslek durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %5.3'ünün esnaf, %14.4'ünün işçi, %16.6'sının memur, %26.3'ünün öğrenci, %10.6'sının işsiz, %2.5'inin ev hanımı, %1.6'sının diğer, %22.8'inin özel sektör olduğu,
- Aylık gelir durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %39.1'inin 1000 TL ve altı, %32.8'inin 1001-2000 TL, %18.8'inin 2001-3000 TL, %5.6'sının 3001-4000 TL, %3.8'inin 4000 TL ve üstü olduğu,

- Diyarbakır'da ikamet süresi durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %16.6'sının 1-5 yıl, %6.9'unun 5-10 yıl, %3.1'inin 10-15 yıl, %11.9'unun 15-20 yıl, %61.6'sının 20 yıl ve üzeri olduğu,
- Aidiyet durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %75.3'ünün yerlisi, %24.7'sinin yerlisi olmadığı,
- Turizmle ilgili bir işle uğraşmaları durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %10.9'unun uğraşıyor, %89.1'inin uğraşmıyor olduğu,
- Tatile gitme durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %61.3'ünün gidiyor, %38.8'inin gitmiyor olduğu,
- Turizm algılama şekilleri durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %14.4'ünün insanların kaynaşmasına katkı sağlayan bir faaliyet, %30.3'ünün ekonomiyi geliştiren bir faaliyet, %49.4'ünün doğayı, tarih-kültürel değerleri koruyup geliştiren bir faaliyet, %5.9'unun toplumun ahlaki yapısını olumsuz etkileyen bir faaliyet algısında olduğu,
- Diyarbakır'ın turizm imkanlarını nasıl buldukları durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %10.9'unun yeterli buluyorum, %37.5'inin daha da geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum, %17.5'inin yerel halkın turizm imkânlarını değerlendiremediğini düşünüyorum, %34.1'inin devlet desteğini yeterli bulmuyorum düşüncesinde olduğu,
- Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için neler yapılması gerektiği düşüncesi durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %37.8'inin yerel halkta turizmin bilinci oluşturulmalı, %23.1'inin daha etkili reklam ve pazarlama yapılmalıdır, %31.6'sının restorasyon ve yenilemeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır, %7.5'inin turizme yönelik fiyatlarda indirimler yapılmalıdır düşüncesinde olduğu,
- Turizmin yerel halk üzerine etkileri durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %85.3'ünün etkisi olduğu, %14.7'sinin etkisi olmadığı düşüncesinde olduğu belirlenmiştir.

4.3.2. Diyarbakır halkının turizme bakış açısı ve algılamaları ölçeğine ait alt boyutlara ilişkin bulgular

Bu başlık altında katılımcıların turizme bakış açısı ve algılamaları ölçeğine ilişkin görüşleri; aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine göre analiz edilmiş, bulgular betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

Çizelge 4.9. Araştırma kapsamındaki katılımcıların turizme bakış açısı ve algılamaları ekonomik faktör alt boyutuna ilişkin görüşlerinin ortalama ve standart sapma değerleri

EKONOMİK FAKTÖR MADDELERİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	$\bar{X}$	s.s.
Turizm sayesinde yerel halk farklı kültürlerle kaynaşacaktır	f	7	16	23	117	157	4.25	0.94
	%	2.2	5.0	7.2	36.6	49.1		
Yerel halkın geliri turizm sayesinde artacaktır	f	7	16	15	110	172	4.32	0.93
	%	2.2	5.0	4.7	34.4	53.8		
Turizm kent kültürünün tanınmasına katkı sağlayacaktır	f	4	10	17	104	185	4.42	0.83
	%	1.3	3.1	5.3	32.5	57.8		
Turizmin gelişimi bölgeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak bölgesel kalkınmayı sağlayacaktır	f	7	35	52	108	118	3.92	1.07
	%	2.2	10.9	16.3	33.8	36.9		
Turizm il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır	f	7	35	22	104	152	4.12	1.08
	%	2.2	10.9	6.9	32.5	47.5		
Turizm diğer sektörlerdeki yatırımları da tetikleyecektir	f	10	16	42	124	128	4.07	1.00
	%	3.1	5.0	13.1	38.8	40.0		
Boyut Ortalama = 4.18								

Çizelge 4.9.'da yer alan “Ekonomik Faktör” algı düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (**Genel Ortalama=4.18**). Ekonomik faktör alt boyutunun madde ortalamaları incelendiğinde “turizm kent kültürünün tanınmasına katkı sağlayacaktır.” ($\bar{x}=4.42$) maddesi en yüksek algıya sahipken “turizmin gelişimi bölgeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak bölgesel kalkınmayı sağlayacaktır.” ($\bar{x}=3.92$) maddeleri en düşük algıya sahiptir.

Çizelge 4.10. Araştırma Kapsamındaki Katılımcıların Turizme Bakış Açısı Ve Algılamaları Çevresel Faktör Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

ÇEVRESEL FAKTÖR MADDELERİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	$\bar{X}$	s.s.
Turizm sayesinde kentteki işsizlik oranı azalacaktır	f	23	47	34	116	100	3.69	1.24
	%	7.2	14.7	10.6	36.3	31.3		
Turizm sayesinde doğal çevre ve tarihi yapılar korunacaktır	f	22	20	18	92	168	4.13	1.19
	%	6.9	6.3	13.1	28.8	52.5		
Turizmi ile damak tadında değişime gidilecektir	f	33	76	62	73	76	3.25	1.32
	%	10.3	23.8	19.4	22.8	23.8		
Turizm mal, hizmet ve emlak fiyatlarının artmasına neden olacaktır	f	24	35	60	119	82	3.62	1.19
	%	7.5	10.9	18.8	37.2	25.6		
Turizm ildeki restorasyonu gelişecektir	f	13	20	24	122	141	4.11	1.05
	%	4.1	6.3	7.5	38.1	44.1		
Boyut Ortalama = 3.76								

Çizelge 4.10.'da yer alan “Çevresel Faktör” algı düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (**Genel Ortalama=3.76**). Çevresel faktör alt boyutunun madde ortalamaları incelendiğinde “turizm sayesinde doğal çevre ve tarihi yapılar korunacaktır.” ($\bar{x}=4.13$) maddesi en yüksek algıya sahipken “turizmi ile damak tadında değişime gidilecektir.” ($\bar{x}=3.25$) maddeleri en düşük algıya sahiptir.

Çizelge 4.11. Araştırma kapsamındaki katılımcıların turizme bakış açısı ve algılamaları yapısal faktör alt boyutuna ilişkin görüşlerinin ortalama ve standart sapma değerleri

YAPISAL FAKTÖR MADDELERİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	$\bar{X}$	s.s.
Kentın alt yapı ve üst yapı sorunları turizmle giderilecektir	f	17	73	88	72	70	3.32	1.19
	%	5.3	22.8	27.5	22.5	21.9		
Diyarbakır'ın gelişiminde en önemli sektör turizm olacaktır	f	22	98	68	73	59	3.15	1.23
	%	6.9	30.6	21.3	22.8	18.4		
Turizm ildeki ulaşımı kolaylaştıracaktır	f	12	62	74	94	78	3.51	1.16
	%	3.8	19.4	23.1	29.4	24.4		
Turizm yerel halkın kişisel gelişimine katkı sağlayacaktır	f	15	40	53	128	84	3.70	1.12
	%	4.7	12.5	16.6	40.0	26.3		
Turizm Diyarbakır için olumlu sonuçlar doğuracaktır	f	7	5	17	85	206	4.49	0.84
	%	2.2	1.6	5.3	26.6	64.4		
Boyut Ortalama = 3.63								

Çizelge 4.11.'de yer alan "Yapısal Faktör" algı düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (**Genel Ortalama=3.63**). Yapısal faktör alt boyutunun madde ortalamaları incelendiğinde "Turizm Diyarbakır için olumlu sonuçlar doğuracaktır." ($\bar{x}=4.49$) maddesi en yüksek algıya sahipken "Diyarbakır'ın gelişiminde en önemli sektör turizm olacaktır." ($\bar{x}=3.15$) maddeleri en düşük algıya sahiptir.

4.3.3. Diyarbakır halkının bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşlerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi

Bu başlık altında katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmiş, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Çizelge 4.12. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	U	P
Ekonomik Faktörler	Kadın	175	155,91	11884.0	0.327
	Erkek	145	166,04		
Yapısal Faktörler	Kadın	175	158,04	12255.5	0.600
	Erkek	145	163,47		
Çevresel Faktörler	Kadın	175	150,57	10949.5	0.034*
	Erkek	145	172,49		

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları cinsiyetlerine göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları cinsiyetlerine göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları ile cinsiyet değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleme yönelik yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, katılımcıların ekonomik faktörler ve yapısal faktörler alt boyut tutumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($P > 0.05$). Katılımcıların çevresel faktörler alt boyut algıları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U = 10949.5$; $P < 0.05$).

Çevresel faktörler alt boyutunda hangi cinsiyette tutumlarının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, Cinsiyeti Erkek (**Mean Rank = 172.49**) olan katılımcıların algılarının, kadın (**Mean Rank = 150.57**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.13. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin medeni durumlarına göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları

Alt Boyutlar	Medeni Durum	N	Sıra Ortalaması	U	P
Ekonomik Faktörler	Bekâr	216	168,48	9509.0	0.025*
	Evli	104	143,93		
Yapısal Faktörler	Bekâr	216	172,57	8624.5	0.001*
	Evli	104	135,43		
Çevresel Faktörler	Bekâr	216	164,92	10278.0	0.216
	Evli	104	151,33		

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları medeni durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları medeni durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları ile medeni durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, katılımcıların çevresel faktörler alt boyut tutumları medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($P > 0.05$). Katılımcıların ekonomik faktörler ($U=9509.0$; $P < 0.05$) ve yapısal faktörler ($U=8624.5$; $P < 0.05$) alt boyut tutumları medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda hangi medeni durumda tutumun farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, medeni durumu bekâr (**Mean Rank =168.48**) olanların tutumları, evli (**Mean Rank =143.93**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal faktörler alt boyutunda hangi medeni durumda tutumun farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, medeni

durumları bekâr (**Mean Rank =172.57**) olanların algılarının, evli (**Mean Rank =135.43**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.14. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin aidiyet durumuna göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları

Alt Boyutlar	Aidiyet	N	Mean Rank	U	P
Ekonomik Faktörler	Yerlisi	241	165.06	8419.5	0.121
	Yerlisi Değil	79	146.58		
Yapısal Faktörler	Yerlisi	241	162.14	9124.0	0.578
	Yerlisi Değil	79	155.49		
Çevresel Faktörler	Yerlisi	241	166.59	8051.5	0.039*
	Yerlisi Değil	79	141.92		

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları aidiyet durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları aidiyet durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları ile aidiyet durumu değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, katılımcıların ekonomik faktörler ve yapısal faktörler alt boyut tutumları aidiyet durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($P>0,05$). Katılımcıların çevresel faktörler alt boyut tutumları aidiyet durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=8051.5$; $P<0.05$).

Çevresel faktörler alt boyutunda hangi aidiyet durumunda tutumun farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, aidiyet durumu Diyarbakır yerlisi (**Mean Rank =166.59**) olanların tutumları, Diyarbakır yerlisi olmayanlara (**Mean Rank =141.92**) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.15. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin turizmle ilişkili işle uğraşmalarına göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları

Alt Boyutlar	Turizmle İlişkili İşle Uğraşma	N	Sıra Ortalaması	U	P
Ekonomik Faktörler	Evet	35	166.97	4761.0	0.659
	Hayır	285	159.71		
Yapısal Faktörler	Evet	35	173.09	4547.0	0.392
	Hayır	285	158.95		
Çevresel Faktörler	Evet	35	137.77	4192.0	0.122
	Hayır	285	163.29		

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları turizmle ilişkili işle uğraşma durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları turizmle ilişkili işle uğraşma durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları ile turizmle ilişkili işle uğraşma durum değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, katılımcıların ekonomik faktörler, yapısal faktörler ve çevresel faktörler alt boyut tutumları turizmle ilişkili işle uğraşma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($P > 0.05$).

Çizelge 4.16. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin tatile gitme durumlarına göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları

Alt Boyutlar	Tatile Gider misiniz?	N	Sıra Ortalaması	U	P
Ekonomik Faktörler	Evet	196	176.78	8960.5	0.000*
	Hayır	124	134.76		
Yapısal Faktörler	Evet	196	176.75	8967.0	0.000*
	Hayır	124	134.81		
Çevresel Faktörler	Evet	196	160.30	12112.0	0.960
	Hayır	124	160.82		

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları tatile gitme durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları tatile gitme durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları ile tatile gitme durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, katılımcıların çevresel faktörler alt boyut tutumları tatile gitme durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($P>0.05$). Katılımcıların ekonomik faktörler ($U=8960.5$; $P<0.05$) ve yapısal faktörler ($U=8967.0$; $P<0.05$) alt boyut tutumları tatile gitme durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda tatile gidip gitmeme durumlarının hangisinde tutumun farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, tatile gitme durumu evet (**Mean Rank =176.78**) olanların tutumlarının, hayır (**Mean Rank =134.76**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal faktörler alt boyutunda tatile gidip gitmeme durumlarının hangisinde tutumun farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, tatile gitme durumları evet (**Mean Rank =176.75**) olanların tutumlarının, hayır (**Mean Rank =134.81**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.17. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin turizm yerel halk üzerinde olumlu katkıları olup olmama durumuna göre farklılaşma durumuna ait Mann-whitney u testi sonuçları

Alt Boyutlar	Turizm yerel halk üzerinde olumlu katkıları var mıdır?	N	Sıra Ortalaması	U	P
Ekonomik Faktörler	Evet	273	168.58	4209.5	0.000*
	Hayır	47	113.56		
Yapısal Faktörler	Evet	273	166.53	4769.5	0.005*
	Hayır	47	125.48		
Çevresel Faktörler	Evet	273	164.75	5255.5	0.047*
	Hayır	47	135.82		

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olma durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olma durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve tutumlarına ilişkin alt boyut algıları ile turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olma durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler (U=8960.5; P<0.05), yapısal faktörler (U=8967.0; P<0.05) ve çevresel faktörler (U=5255.5; P<0.05) alt boyut algıları turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olup olmama durumlarının hangisinde tutumun farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olma durumu evet (**Mean Rank =168.58**) olanların tutumlarının, hayır (**Mean Rank =113.56**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal faktörler alt boyutunda turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olup olmama durumlarının hangisinde tutumun farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan bir diğer Mann-Whitney U testi sonucuna göre, Turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olma durumları evet (**Mean Rank =166.53**) olanların algılarını, hayır (**Mean Rank =125.48**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çevresel faktörler alt boyutunda turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olup olmama durumlarının hangisinde tutumun farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan bir diğer Mann-Whitney U testi sonucuna göre, Turizmin halkın üzerinde olumlu katkıları olma durumları evet (**Mean Rank =164.75**) olanların tutumlarının, hayır (**Mean Rank =135.82**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.18. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin yaş durumuna göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Ekonomik Faktörler	18-30 ⁽¹⁾	213	171.35	9.395	0.009*	(1-3)
	31-45 ⁽²⁾	66	144.03			
	46 ve üstü ⁽³⁾	41	130.62			
Yapısal Faktörler	18-30 ⁽¹⁾	213	170.51	8.770	0.012*	(1-3)
	31-45 ⁽²⁾	66	148.48			
	46 ve üstü ⁽³⁾	41	127.87			
Çevresel Faktörler	18-30	213	156.82	1.129	0.569	-
	31-45	66	165.51			
	46 ve üstü	41	171.57			

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları yaş durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları yaş durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile yaş durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=9.395$; $P<0.05$), yapısal faktörler ($\chi^2=8.770$; $P<0.05$) alt boyutları yaş durumlarına göre anlamlı bir farklılık

göstermektedir. Katılımcıların çevresel faktörler ($\chi^2=1.129$; $P>0.05$) alt boyut algıları yaş durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda yaş durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, yaşı 18-30 (**Mean Rank =171.35**) olanların algılarının, 46 ve üstü (**Mean Rank =130.62**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal faktörler alt boyutunda yaş durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, yaşı 18-30 (**Mean Rank =170.51**) olanların algılarının, 46 ve üstü (**Mean Rank =127.87**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.19. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin semt durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Semt	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Ekonomik Faktörler	Bağlar	69	167.22	9.026	0.060	-
	Kayapınar	80	175.52			
	Yenişehir	51	156.99			
	Sur	43	124.85			
	Diğer	77	161.11			
Yapısal Faktörler	Bağlar ⁽¹⁾	69	168.36	10.879	0.028*	(1-4)
	Kayapınar ⁽²⁾	80	183.39			
	Yenişehir ⁽³⁾	51	151.44			
	Sur ⁽⁴⁾	43	131.38			
	Diğer ⁽⁵⁾	77	151.94			
Çevresel Faktörler	Bağlar	69	159.73	1.360	0.851	-
	Kayapınar	80	166.08			
	Yenişehir	51	163.13			
	Sur	43	165.84			
	Diğer	77	150.68			

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları semt durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları semt durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile semt durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=9.026$; $P>0.05$), çevresel faktörler ($\chi^2=1.360$; $P>0.05$) alt boyutları semt durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Katılımcıların yapısal faktörler ($\chi^2=10.879$; $P<0.05$) alt boyut algıları semt durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Yapısal faktörler alt boyutunda semt durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, semti Yenişehir (**Mean Rank =183.39**) olanların algılarının, sur (**Mean Rank =131.38**) ve diğer (**Mean Rank =151.94**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca semti Bağlar (**Mean Rank =168.36**) olanların algılarının, Sur (**Mean Rank =131.38**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.20. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Ekonomik Faktörler	İlköğretim ⁽¹⁾	16	93.47	28.938	0.000*	(1-4) (2-4) (3-4) (5-4)
	Ortaokul ⁽²⁾	12	88.83			
	Lise ⁽³⁾	57	129.83			
	Üniversite ⁽⁴⁾	208	176.63			
	Yüksek lisans veya doktora ⁽⁵⁾	27	172.57			
Yapısal Faktörler	İlköğretim ⁽¹⁾	16	95.91	26.835	0.000*	(1-4) (2-4) (3-4)
	Ortaokul ⁽²⁾	12	100.92			
	Lise ⁽³⁾	57	134.84			
	Üniversite ⁽⁴⁾	208	178.70			
	Yüksek lisans veya doktora ⁽⁵⁾	27	139.19			
Çevresel Faktörler	İlköğretim	16	156.97	6.920	0.140	-
	Ortaokul	12	165.46			
	Lise	57	160.97			
	Üniversite	208	166.04			
	Yüksek lisans veya doktora	27	116.70			

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları eğitim durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları eğitim durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile eğitim durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=28.938$; $P<0.05$), yapısal faktörler ($\chi^2=26.835$; $P<0.05$) alt boyutları eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Katılımcıların çevresel faktörler ($\chi^2=6.920$; $P>0.05$) alt boyutları eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda eğitim durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, eğitimi üniversite (**Mean Rank =178.70**) olanların algılarının, ortaokul (**Mean Rank =88.83**), lise (**Mean Rank =129.83**), ilköğretim (**Mean Rank =93.47**) ve yüksek lisans veya doktora (**Mean Rank =172.57**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal faktörler alt boyutunda eğitim durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, eğitimi üniversite (**Mean Rank =178.70**) olanların algılarının, ortaokul (**Mean Rank =100.92**), lise (**Mean Rank =134.84**) ve ilköğretim (**Mean Rank =95.91**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.21. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin meslek durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Meslek	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark	
Ekonomik Faktörler	Esnaf ⁽¹⁾	17	136.15	16.846	0.018*		
	İşçi ⁽²⁾	46	148.55				(2-6)
	Memur ⁽³⁾	53	176.53				(3-6)
	Öğrenci ⁽⁴⁾	84	165.68				(4-6)
	İşsiz ⁽⁵⁾	34	184.16				(5-6)
	Ev hanımı ⁽⁶⁾	8	67.19				(7-6)
	Diğer ⁽⁷⁾	5	216.30				(8-6)
	Özel sektör ⁽⁸⁾	73	151.48				
Yapısal Faktörler	Esnaf ⁽¹⁾	17	144.35	14.338	0.045*		
	İşçi ⁽²⁾	46	151.14				(2-6)
	Memur ⁽³⁾	53	159.42				(3-6)
	Öğrenci ⁽⁴⁾	84	172.77				(4-6)
	İşsiz ⁽⁵⁾	34	185.12				(5-6)
	Ev hanımı ⁽⁶⁾	8	66.94				(7-6)
	Diğer ⁽⁷⁾	5	195,60				(8-6)
	Özel sektör ⁽⁸⁾	73	153.21				
Çevresel Faktörler	Esnaf	17	128.76	13.976	0.052	-	
	İşçi	46	148.79				
	Memur	53	166.50				
	Öğrenci	84	169.89				
	İşsiz	34	186.26				
	Ev hanımı	8	208.88				
	Diğer	5	209.70				
	Özel sektör	73	139.44				

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları meslek durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları meslek durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile meslek durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=16,846$; $P<0.05$), yapısal faktörler ($\chi^2=14.338$; $P<0.05$) alt boyutları meslek durumlarına göre anlamlı bir farklılık

göstermektedir. Katılımcıların çevresel faktörler ($\chi^2=13.976$; $P>0.05$) alt boyutları meslek durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda meslek durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, mesleği ev hanımı (**Mean Rank =67.19**) olanların algılarının, esnaf (**Mean Rank =136.15**), işçi (**Mean Rank =151.14**), memur (**Mean Rank =159.42**), öğrenci (**Mean Rank =165.68**), işsiz (**Mean Rank =184.16**), diğer (**Mean Rank =216.30**) ve özel sektör (**Mean Rank =151.48**), olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Yapısal faktörler alt boyutunda meslek durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, mesleği ev hanımı (**Mean Rank =66.94**) olanların algılarının, esnaf (**Mean Rank =144.35**), işçi (**Mean Rank =151.14**), memur (**Mean Rank =159.42**), öğrenci (**Mean Rank =172.77**), işsiz (**Mean Rank =185.12**), diğer (**Mean Rank =195.60**) ve özel sektör (**Mean Rank =153.21**), olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.22. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin gelir durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Gelir	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Ekonomik Faktörler	1000 TL ve altı	125	161.86	2.883	0.578	-
	1001 – 2000 TL	105	164.84			
	2001 – 3000 TL	60	157.75			
	3001 – 4000 TL	18	163.22			
	4001 TL ve üzeri	12	118.04			
Yapısal Faktörler	1000 TL ve altı	125	160.52	3.059	0.548	-
	1001 – 2000 TL	105	160.63			
	2001 – 3000 TL	60	162.11			
	3001 – 4000 TL	18	180.50			
	4001 TL ve üzeri	12	121.08			
Çevresel Faktörler	1000 TL ve altı ⁽¹⁾	125	170.25	15.579	0.004*	(1-4) (2-4) (3-4) (5-4)
	1001 – 2000 TL ⁽²⁾	105	144.90			
	2001 – 3000 TL ⁽³⁾	60	156.18			
	3001 – 4000 TL ⁽⁴⁾	18	224.81			
	4001 TL ve üzeri ⁽⁵⁾	12	120.58			

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları gelir durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları gelir durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile gelir durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=2.883$; $P>0.05$), yapısal faktörler ($\chi^2=3.059$; $P>0.05$) alt boyutları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Katılımcıların çevresel faktörler ($\chi^2=15.579$; $P<0.05$) alt boyutları gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Yapısal faktörler alt boyutunda gelir durumlarının hangisinde algının farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, gelir durumu 3001 – 4000 TL (**Mean Rank =224.81**) olanların algılarının, 1000 TL ve altı (**Mean Rank =170.25**), 1001 – 2000 TL (**Mean Rank =144.90**), 2001 – 3000 TL (**Mean Rank =156.18**) ve 4001 TL ve üzeri (**Mean Rank =120.58**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.23. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin Diyarbakır'da ikamet süresi durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Diyarbakır'da İkamet Süresi	N	Sıra Ortalaması	X ²	P
Ekonomik Faktörler	1-5 yıl arası	53	178.36	3.324	0.505
	65-10 yıl arası	22	146.48		
	10-15 yıl arası	10	151.80		
	15-20 yıl arası	38	147.78		
	20 yıl ve üzeri	197	160.16		
Yapısal Faktörler	1-5 yıl arası	53	169.00	4.403	0.354
	65-10 yıl arası	22	164.50		
	10-15 yıl arası	10	201.45		
	15-20 yıl arası	38	139.76		
	20 yıl ve üzeri	197	159.69		
Çevresel Faktörler	1-5 yıl arası	53	158.17	1.456	0.834
	65-10 yıl arası	22	161.73		
	10-15 yıl arası	10	194.40		
	15-20 yıl arası	38	156.97		
	20 yıl ve üzeri	197	159.95		

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları Diyarbakır'da ikamet süresi durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut tutumları Diyarbakır'da ikamet süresi durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile Diyarbakır'da ikamet süresi durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=3.324$; $P>0.05$), yapısal faktörler ($\chi^2=4.403$; $P>0.05$), çevresel faktörler ($\chi^2=1.456$; $P>0.05$) alt boyutları Diyarbakır'da ikamet süresi durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Çizelge 4.24. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin turizmi algılama şekli durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Turizmi Algılama Şekliniz Nedir?	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Ekonomik Faktörler	İnsanların Kaynaşmasına Katkı Sağlayan Bir Faaliyet ⁽¹⁾	46	170.67	11.486	0.009*	(1-4)
	Ekonomiyi Geliştiren Bir Faaliyet ⁽²⁾	97	141.86			
	Doğayı, Tarihi-Kültürel Değerleri Koruyup Geliştiren Bir Faaliyet ⁽³⁾	158	173.82			
	Toplumun Ahlaki Yapısını Olumsuz Etkileyen Bir Faaliyet ⁽⁴⁾	19	120.24			
Yapısal Faktörler	İnsanların Kaynaşmasına Katkı Sağlayan Bir Faaliyet ⁽¹⁾	46	177.48	13.890	0.003*	(1-4)
	Ekonomiyi Geliştiren Bir Faaliyet ⁽²⁾	97	142.06			
	Doğayı, Tarihi-Kültürel Değerleri Koruyup Geliştiren Bir Faaliyet ⁽³⁾	158	172.89			
	Toplumun Ahlaki Yapısını Olumsuz Etkileyen Bir Faaliyet ⁽⁴⁾	19	110.47			
Çevresel Faktörler	İnsanların Kaynaşmasına Katkı Sağlayan Bir Faaliyet	46	181.14	5.003	0.172	-
	Ekonomiyi Geliştiren Bir Faaliyet	97	168.10			
	Doğayı, Tarihi-Kültürel Değerleri Koruyup Geliştiren Bir Faaliyet	158	151.68			
	Toplumun Ahlaki Yapısını Olumsuz Etkileyen Bir Faaliyet	19	143.61			

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları turizmi algılama şekli durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları turizmi algılama şekli durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile turizmi algılama şekli durumları

değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=11.486$; $P<0.05$), yapısal faktörler ($\chi^2=13.890$; $P<0.05$) alt boyutları turizmi algılama şekli durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Katılımcıların çevresel faktörler ($\chi^2=5.003$; $P>0.05$) alt boyutu turizmi algılama şekli durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda turizmi algılama şekli durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, turizmi algılama şekli durumu insanların kaynaşmasına katkı sağlayan bir faaliyet (**Mean Rank =170.67**) olanların algılarının, toplumun ahlaki yapısını olumsuz etkileyen bir faaliyet (**Mean Rank =120.24**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal faktörler alt boyutunda turizmi algılama şekli durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, turizmi algılama şekli durumu insanların kaynaşmasına katkı sağlayan bir faaliyet (**Mean Rank =177.48**) olanların algılarının, toplumun ahlaki yapısını olumsuz etkileyen bir faaliyet (**Mean Rank =110.47**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.25. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Diyarbakır'ın Turizm Yönünden En Önemli Özelliği Nedir?	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Ekonomik Faktörler	Sakin Ve Güvenli Bir Şehir Yapısı Bulunmaktadır	11	102.77	7.666	0.053	-
	Yolların Kesiştiği Noktada Yer Almaktadır	15	189.10			
	Termal Turizm Yönünden Zengin Kaynaklara Sahip Olmaktadır	22	135.36			
	Turizme Uygun Tarihi Doğal Güzellikleri Bulunmaktadır	272	163.29			
Yapısal Faktörler	Sakin Ve Güvenli Bir Şehir Yapısı Bulunmaktadır	11	113.64	5.598	0.133	-
	Yolların Kesiştiği Noktada Yer Almaktadır	15	165.70			
	Termal Turizm Yönünden Zengin Kaynaklara Sahip Olmaktadır	22	131.32			
	Turizme Uygun Tarihi Doğal Güzellikleri Bulunmaktadır	272	164.47			
Çevresel Faktörler	Sakin Ve Güvenli Bir Şehir Yapısı Bulunmaktadır ⁽¹⁾	11	105.14	11.813	0.008	(1-4)
	Yolların Kesiştiği Noktada Yer Almaktadır ⁽²⁾	15	112.57			
	Termal Turizm Yönünden Zengin Kaynaklara Sahip Olmaktadır ⁽³⁾	22	131.95			
	Turizme Uygun Tarihi Doğal Güzellikleri Bulunmaktadır ⁽⁴⁾	272	167.69			

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli

özelliği durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=7.666$; $P>0,05$), yapısal faktörler ($\chi^2=5.598$; $P>0.05$) alt boyutları Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Katılımcıların çevresel faktörler ($\chi^2=11.813$; $P<0.05$) alt boyutu Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Çevresel faktörler alt boyutunda Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği durumu turizme uygun tarihi doğal güzellikleri bulunmaktadır (**Mean Rank =167.69**) olanların algılarının, sakin ve güvenli bir şehir yapısı bulunmaktadır (**Mean Rank =105.14**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.26. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin Diyarbakır'daki turizm imkânları durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal-wallish testi sonuçları

Alt Boyutlar	Diyarbakır'daki Turizm İmkânlarını Nasıl Buluyorsunuz?	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Ekonomik Faktörler	Yeterli Buluyorum ⁽¹⁾	35	113.59	10.997	0.012*	(2-3)
	Daha Da Geliştirilmesi Gerektiğini Düşünüyorum ⁽²⁾	12	161.98			
	Yerel Halkın Turizm İmkânlarını Değerlendiremediğini Düşünüyorum ⁽³⁾	0				
	Devlet Desteğini Yeterli Bulmuyorum ⁽⁴⁾	56	163.56			
Yapısal Faktörler	Yeterli Buluyorum	10	172.37	1.448	0.694	-
	Daha Da Geliştirilmesi Gerektiğini Düşünüyorum	9	162.89			
	Yerel Halkın Turizm İmkânlarını Değerlendiremediğini Düşünüyorum	35	143.79			
	Daha Da Geliştirilmesi Gerektiğini Düşünüyorum	12	164.20			
Çevresel Faktörler	Yeterli Buluyorum	56	158.36	3.976	0.264	-
	Daha Da Geliştirilmesi Gerektiğini Düşünüyorum	10	162.81			
	Yerel Halkın Turizm İmkânlarını Değerlendiremediğini Düşünüyorum	9	162.81			
	Devlet Desteğini Yeterli Bulmuyorum	56	140.13			

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları Diyarbakır'ın turizm imkânları durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları Diyarbakır'ın turizm imkânları durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile Diyarbakır'ın turizm imkânları durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların yapısal faktörler ($\chi^2=1.448$; $P>0.05$), çevresel faktörler ($\chi^2=3.976$; $P>0.05$) alt boyutları Diyarbakır'ın turizm imkânları durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Katılımcıların ekonomik faktörler ($\chi^2=10.997$; $P<0.05$) alt boyutu Diyarbakır'ın turizm imkânları durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda Diyarbakır'ın turizm imkânları durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, Diyarbakır'ın turizm imkânları durumu yerel halkın turizm imkânlarını değerlendiremediğini düşünüyorum (**Mean Rank =163.56**) olanların algılarının, daha da geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum (**Mean Rank =161.98**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.27. Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin Diyarbakır’da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumu değişkenine göre farklılaşma durumuna ait Kruskal- wallis h testi sonuçları

Alt Boyutlar	Diyarbakır’da Turizmin Gelişmesi İçin Neler Yapılmalıdır?	N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Ekonomik Faktörler	Yerel Halkta Turizm Bilinci Oluşturulmalı ⁽¹⁾	121	138.33	20.162	0.000*	(1-2) (4-2)
	Daha Etkili Reklam Ve Pazarlama Yapılmalıdır ⁽²⁾	74	193.39			
	Restorasyon Ve Yenilemeye Yönelik Çalışmalar Yapılmalıdır ⁽³⁾	101	170.14			
	Turizme Yönelik Fiyatlarda İndirimler Yapılmalıdır ⁽⁴⁾	24	130.29			
Yapısal Faktörler	Yerel Halkta Turizm Bilinci Oluşturulmalı ⁽¹⁾	121	146.09	13.549	0.004*	(1-2) (4-2)
	Daha Etkili Reklam Ve Pazarlama Yapılmalıdır ⁽²⁾	74	188.36			
	Restorasyon Ve Yenilemeye Yönelik Çalışmalar Yapılmalıdır ⁽³⁾	101	165.73			
	Turizme Yönelik Fiyatlarda İndirimler Yapılmalıdır ⁽⁴⁾	24	125.25			
Çevresel Faktörler	Yerel Halkta Turizm Bilinci Oluşturulmalıdır ⁽¹⁾	121	165.98	11.681	0.009*	(1-4) (2-4) (3-4)
	Daha Etkili Reklam Ve Pazarlama Yapılmalıdır ⁽²⁾	74	175.53			
	Restorasyon Ve Yenilemeye Yönelik Çalışmalar Yapılmalıdır ⁽³⁾	101	156.39			
	Turizme Yönelik Fiyatlarda İndirimler Yapılmalıdır ⁽⁴⁾	24	103.85			

*P<0.05

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları Diyarbakır’da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumlarına göre farklılık göstermez.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları Diyarbakır’da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumlarına göre farklılık gösterir.

Araştırmaya katılanların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin alt boyut algıları ile Diyarbakır’da turizmin gelişmesi için

yapılması gerekenler durumları değişkeninin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleme yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda, Katılımcıların Ekonomik faktörler ($\chi^2=20.162$; $P<0.05$), yapısal faktörler ($\chi^2=13.549$; $P<0.05$) çevresel faktörler ($\chi^2=11.681$; $P<0.05$) alt boyutları Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Ekonomik faktörler alt boyutunda Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumu daha etkili reklam ve pazarlama yapılmalıdır (**Mean Rank =193.39**) olanların algılarının yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalıdır (**Mean Rank =161.98**) ve turizme yönelik fiyatlarda indirimler yapılmalıdır (**Mean Rank =130.29**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal faktörler alt boyutunda Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumu daha etkili reklam ve pazarlama yapılmalıdır (**Mean Rank =188.36**) olanların algılarının, yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalıdır (**Mean Rank =146.09**) ve turizme yönelik fiyatlarda indirimler yapılmalıdır (**Mean Rank =125.25**) olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çevresel faktörler alt boyutunda Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumlarının hangisinde algının farklılaştığının belirlenmesi amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için yapılması gerekenler durumu turizme yönelik fiyatlarda indirim yapılmalıdır (**Mean Rank =103.85**) olanların algılarının, yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalıdır (**Mean Rank =165.98**), restorasyon ve yenilemeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır (**Mean Rank =156.39**) ve daha etkili reklam ve pazarlama yapılmalıdır (**Mean Rank =175.53**) olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.28. Bölgesel kalkınma açısından turizme yerel halkın bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirleyen Spearman's korelasyon katsayısı sonuçları

		Ekonomik Faktörler	Yapısal Faktörler	Çevresel Faktörler
Ekonomik Faktörler	r	1	0.613	0.305
	P	-	0.000	0.000
Yapısal Faktörler	r	0.613	1	0.415
	P	0.000	-	0.000
Çevresel Faktörler	r	0.305	0.415	1
	p	0.000	0.000	-

H₀: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Katılımcıların bölgesel kalkınma açısından turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Ekonomik faktörler ile yapısal ve çevresel faktörler alt boyutları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($P < 0.05$).

Ekonomik faktörler ile yapısal faktörler arasında pozitif yönlü yüksek kuvvetli bir ilişki vardır. ($0.61 < r < 0.80$) ($r = 0.613$).

Ekonomik faktörler ile çevresel faktörler arasında pozitif yönlü düşük bir ilişki vardır. ($0.21 < r < 0.40$) ($r = 0.305$).

Yapısal faktörler ile çevresel faktörler arasında pozitif yönlü orta kuvvetli bir ilişki vardır. ($0.41 < r < 0.60$) ($r = 0.415$).

Çizelge 4.29. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri ekonomik faktörler alt boyutları alt boyutunun güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha(Güvenilirlik Katsayısı)	N of Items(Madde Sayısı)
0.806	6

Güvenirlik katsayısı incelendiğinde, bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri ekonomik faktörler alt boyutuna

ait Cronbach's Alpha değerlerinin 0.806 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu değerler ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.30. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri yapısal faktörler alt boyutları alt boyutunun güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha(Güvenilirlik Katsayısı)	N of Items(Madde Sayısı)
0.671	5

Güvenirlik katsayısı incelendiğinde, bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri yapısal faktörler alt boyutuna ait Cronbach's Alpha değerlerinin 0,671 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu değerler ölçeğin güvenilirliğinin orta düzeyden yüksek olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.31. Bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri çevresel faktörler alt boyutları alt boyutunun güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha(Güvenilirlik Katsayısı)	N of Items(Madde Sayısı)
0.581	5

Güvenirlik katsayısı incelendiğinde, bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı ve algılamalarına ilişkin görüşleri çevresel faktörler alt boyutuna ait Cronbach's Alpha değerlerinin 0.581 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu değerler ölçeğin güvenilirliğinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.4. Tartışma

“Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmanın diğer çalışmalardan farkı daha çok turizmin sosyal çevre ve yaşam üzerinde olabilecek etkileri üzerinde durulmasıdır. Çalışmasını kültür turizm merkezi niteliğine sahip Safranbolu üzerine ele alan Gürbüz (2002)'ün amacı, turizmin yalnız ekonomik bir olay olmayıp, sosyal çevreye de etkisinin olduğunu açıklamaktır. Bu çalışmada olduğu gibi Gürbüz'ün çalışmasında da yerel halka anket uygulanmıştır. Anketler 1999

yılında, 100 kişi ile yüz yüze görüşülüp elde edilen veriler, frekans dağılımlarına ve yüzdelik dağılımlarına göre tablolar haline getirilerek değerlendirmeye alınmıştır. Bunun sebebi, söz konusu metodun yapılan çalışmaya son derece uygun olmasıdır. Safranbolu ile Diyarbakır'ı karşılaştırdığımızda sahip olduğu doğal güzellikleri ve tarihi geçmişiyle turist ağırlama potansiyeline sahip olmalarına rağmen yeterince turist çekememektedir. Bu sebeple turizmin sosyal çevre üzerinde etkisi, turizm merkezi olan bölgelere nazaran daha az olmaktadır. Araştırmanın sonucunda yerel halkın çoğunun, turizmin sosyal çevreyi olumlu etkilediği (%87) düşüncesini savundukları görülmüştür. Araştırmanın bir diğer sonucu ise sosyal çevrenin turizmden etkilenmesi hayat pahalılığına yol açarak yerel halkın şikâyet etmesine neden olmasıdır.

Mansuroğlu (2006), tarafından ele alınan 'Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki\Antalya Örneği çalışması, bu çalışmayla bazı yönlerden benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik Diyarbakır ili gibi tarihsel, kültürel ve doğal özellikleri ile alternatif turizm için uygun potansiyele sahip olan Antalya'nın kuzey-doğusunda bulunan Akseki ilçesinde turizmin henüz yoğunluk kazanmadığıdır. Bu çalışmada olduğu gibi, yerel halka uygulanan anketle yerel halkın turizmin gelişmesine ilişkin yaklaşımları belirlenmiştir. Her iki çalışmada da amaç turizmle alakalı yerel halkın görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Mansuroğlu'nun çalışmasında bölgenin turizm yönünden eksiklikleri belirlenme olanağı bulup bu eksikliklerin giderilerek bölgenin mevcut güzelliklerini turistlere açma fırsatı yakalanırken; bu çalışmada, yerel halkın turizme bakış açısı belirlenmiş ve bölgesel kalkınma üzerinde durulmuştur. Her iki çalışmada da yerel halkın turizmle ilgili yaklaşımları ele alınıp yeterince gelişme göstermemiş turizmin, gelişmesi için neler yapılabileceği üzerinde durulmuştur.

“Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri Ve Kuşadası İlçesi Uygulaması” adlı çalışmada, Türkiye'deki turizm durumu yıllar itibariyle incelenerek, turizmin geliştirilmesi için yapılabilecek çalışmalar ele alınmıştır. 2008 yılında kaleme alınan bu çalışmanın amacı; Butler, Doxey ve Murphy'nin turizmle ilgi yerel halkın başta turiste karşı hoşgörülü davrandığını; uzun dönemde ise turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sağlayacağı fayda konusunda yerel halkın giderek daha kuşkucu

olduğu ve dolayısıyla turistlere karşı olumsuz tavırlar takındığı savının Kuşadası gibi ekonomisi turizm ağırlıklı olan bölgelerde geçerli olup olmadığının ölçülmesidir. Çalışmada günümüz turizm arzı ve talebi geçmiş yıllar da göz önünde bulundurularak karşılaştırmalı şekilde ele alınarak açıklanmaya çalışılırken; Diyarbakır örneğinde geçmiş yıllar ele alınmayıp günümüz koşulları üzerinde durulmuştur. Çalışkan ve Tütüncü (2008)' nün çalışma alanı, Türkiye için önemli bir turizm merkezi olan Kuşadası ilçesi olurken bu çalışmanın alanı, turizmin yeterince gelişmediği bir kent olan Diyarbakır seçilmiştir. Kuşadası gibi turizm ağırlıklı bir bölgede yerel halkın büyük kısmı turizmden ekonomik fayda elde ettiğinden Diyarbakır yerel halkına göre turizme daha sıcak bakmaktadır. Uzun zaman turizmle iç içte olan Kuşadası halkına uygulanan anket çalışması sonuçları, demografik özelliklerin frekansları, faktör analizi sonuçları ve regresyon testi doğrultusunda açıklanmış ve yorumlanmıştır. Sonuç olarak yazar, yerel halkın büyük kısmının turizmden yeterince pay almadığı ve buna rağmen turizmin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabileceğine inanmakta olup turizme yönelme eğiliminde oldukları yönünde açıklamalarda bulunmuştur.

Özdemir (2011)'in “Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği” adlı çalışmasındaki amaç; yerel halkın turizm ve etkilerine karşı yaklaşımlarını belirleyip yerel halkın turizmi nasıl algıladığı, tatil alışkanlıklarının neler olduğu, ildeki turizmi geliştirmek için neler yapılması gerektiğini ortaya koymaktır. Amaç yönünden bu çalışmayla benzerlik gösteren tezin, çalışma alanı bakımından da benzerlik gösterdiği görülmüştür. Turizm denilince akla ilk gelen deniz turizminin yanı sıra insanlar artık daha sakin ve rahat yerlerde dinlenebileceği alternatif turizm faaliyetlerine yönelmişlerdir. Alternatif turizm faaliyetlerinden olan termal turizmle birlikte doğal, tarihi ve kültürel turizm değerlerinin turizme kazanmaya başladığı Afyonkarahisar ili; Diyarbakır'da bulunan Çermik kaplıcaları, tarihi geçmişi, doğal güzellikleri ve iki bölgenin denizden uzak oluşu çalışma konularının benzer olduğunu bize gösterir. Özdemir örneklem büyüklüğünün saptanmasında Afyonkarahisar'ın nüfusunu dikkate alarak 2009 yılında 1.100 deneğe anket uygularken bu çalışmada, basit tesadüfi yöntemiyle 320 kişiye anket uygulandı. Sonuç olarak yerel halkın turizm faaliyetlerine genellikle aktif katıldığı, turizme ve turiste olumlu baktığı ve turizm olayını ekonomik bir olay olarak

gördükleri saptanmıştır. Genel olarak Afyonkarahisar ve Diyarbakır gibi turizmin gelişmeye başladığı yörelerde turizmin etkilerinin gün geçtikçe arttığı görülmüş olup iki çalışmada da yerel halk daha çok turizmin ekonomik boyutuyla ilgilendiği için olumsuz etkilerini fark etmediği görülmüştür.

“Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Bodrum İlçesi Örneği” başlıklı tezde Çelikkanat (2014)’ in amacı yerel halkın turizme karşı algı ve tutumlarını belirleyip yerel halkın bireysel özellikleriyle turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel faktörleri arasındaki farklılıkları belirlemektir. Turizmin yerel halk üzerindeki etkilerini ve yerel halkın turizme bakış açısını belirlemek bakımından bu çalışmayla ortak yönleri sahip olan tez, Bodrum gibi turizm merkezli bir yerde gerçekleştirilmesi iki çalışma arasında farklı sonuçların ortaya çıkmasında büyük etki yaratabilir. Çalışma, 2014 yılında Bodrum ilçesinde belirlenen evrenin içerisinden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile yerel halka uygulanmıştır. 469 anketin değerlendirilmeye alındığı çalışmada veri analizleri için; faktör, yüzde, frekans, bağımsız örneklem için t-testi, tek faktörlü varyans (Anova) analizi, Tukey (HSD) testi kullanılmıştır. Yıl itibariyle bu çalışmaya yakın olan tezin bulgularından elde edilen sonuçlar ile karşılaştırmada bulunmak, diğer çalışmalara oranla daha sağlıklı olmaktadır. Sonuç olarak, yerel halkın kişisel özellikleri ile turizmin yaratmış olduğu (ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel) etkiler arasında ilişki olduğu saptanan çalışmanın, bu çalışmayla benzerlik gösterdiği söylenebilmektedir. Yani her iki çalışmada da yerel halkın bireysel özellikleri, onların turizme bakış açısına etki ettiği görülmüştür.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bir bölgede turizmin gelişim göstermesi, bölgede yaşayan yerel halk üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel birçok değişikliği beraberinde getirmektedir. Bu değişikliklerden etkilenen yerel halkın zihninde oluşan olumsuz algılara paralel olarak oluşan olumsuz bakış açısı, turizmin gelişimini sekteye uğratarak turistleri rahatsız edecek ortamın oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu sebeptendir ki; turizmin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için bölgede yaşayan yerel halkın turizme bakış açısının belirlenmesinde fayda vardır.

Bu çalışmada Diyarbakır'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik algısı ve buna bağlı olarak turizme yönelik desteği belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların turizmin gelişimine yönelik algı ve desteği cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, gelir düzeyi, meslek, medeni hal gibi değişkenler aracılığı ile incelenmiştir. Bu inceleme anket yöntemiyle yapılmıştır. Ankete katılanlar, turizmin ekonomik anlamda Diyarbakır'ın gelişmesine katkı sağlayacağını, hayat standartlarının yükseleceğini, mevcut sorunların çözümünün, turizmin geliştirilmesiyle kolaylaşacağını düşünmektedirler.

Demografik özelliklerine göre yerel halkın turizme bakış açısı:

-Turizmle ilgili işle uğraşan yerel halk, genel olarak turizmin gelir üzerinde etkisi olduğunu belirtmiştir (%94.3). Ankete katılanlardan, bu konuda fikir sahibi olmayan hiç kimse bulunmamakla birlikte; turizmin yerel halkın gelirine etki etmeyeceğini düşünen kişilerin sayısı bir hayli azdır (%5.8).

- Diğer taraftan turizmin kentin ahlaki yapısını bozacağına katılmayan yerel halkın yaş aralığına baktığımızda; anketteki her üç yaş aralığında da fikrim yok diyenlerin oranı neredeyse birbirine yakın ve azdır. Turizmin kentin ahlaki yapısını bozacağına katılım oranları: 18-30 yaş aralığı %64.3 katılmıyorum, %19.3 katılıyorum; 31-45 yaş aralığı %60.6 katılmıyorum, %22.7 katılıyorum; 45 üstü ise

%60.9 katılmıyorum, %22 katılıyorum yönündedir. Görünen o ki; yerel halkın çoğunluğu, turistin ahlaki yapıyı olumsuz etkilediğini düşünmemektedir.

-Turizm imkânlarının yeterliliği, yerli halk ve yerlisi olmayanlar arasında kıyaslandığında daha çok (%11.4) yerli olmayan halkın imkânları yeterli bulunduğu görülmektedir. Turizmin daha da geliştirilmesini düşünen kesimin ise yerli halktan oluştuğunu (%37.8) görmekteyiz. Diyarbakır yerlisi olmayanlar, yerel halkın turizm imkânlarını değerlendiremediği düşünmektedirler (%25.3). Ayrıca yerel halkın büyük bir kısmı (%36.5) devlet desteğinin yeterli olmadığını düşünmektedir. Buradan kentte turizmin daha da geliştirilmesi için yerel halkın devletten beklentilerinin olduğu sonucuna varabiliriz

Çalışma sırasında yerel halk tarafından daha çok turizmin, ekonomik yönü ön planda tutulduğu görülmüştür. Ekonomik kazancı ön planda tutan yerli halk, turizmin yol açtığı olumsuzlukları görmezden gelmektedir. Ekonomiye etkilerinin yanı sıra sosyo-kültürel ve çevresel etkileri de olan turizmin gelişimi, dikkatli planlama süreci ile desteklenerek birçok olumlu etki sağlayacaktır. Aksi takdirde planlanmayan bir turizmin gelişimi; yerel halkı ekonomik, kültürel ve çevresel bakımdan zarara uğratabilecektir. Etkili bir turizm gelişimi amaçlanıyorsa, bu ancak yerel halkın da sürece dahil edilmesiyle gerçekleşebilmektedir. İnsanları ve halkları birbirine yakınlaştıran turizmin bu yönü dikkate alınarak; turizm arzının güçlendirilmesi için çalışmalara yoğunluk verilmelidir. Turizmin güçlendirilmesine ağırlık verildiği takdirde, kültür turizmine engel olarak öne sürülen güvenlik, siyasi ve etnik problemler sebep olmaktan çıkacaktır. İnsanlar arasındaki diyalog kuvvetlendirilerek turizmin sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

Yerel halkın turizm algısı:

-Yerel halka yöneltilen anket sorusunda elde edilen, yerel halkın turizm algısı; turizmin daha çok (%49.4) doğayı, tarihi-kültürel değerleri koruyup geliştiren bir faaliyet olarak algıladığı yönündedir.

-Ayrıca yerel halkın, Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliğinin; turizme uygun tarihi doğal güzelliklerinin bulunduğu (%85.0) yönünde saptanmıştır.

-Diyarbakır'daki turizm imkânlarının yerel halk tarafından yeterlilik durumuna baktığımızda; yerel halkın turizm imkânlarını daha da geliştirilmesi gerektiği (%37.5) düşüncesinde olduğu görülmüştür.

- Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için neler yapılması gerektiğine yönelik yerel halka yöneltilen sorudan aldığımız sonuç; yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalı (%37.8), restorasyon ve yenilemeye yönelik çalışmaların yapılması (%31.6) gerektiği yönündedir.

Genel olarak yönelttiğimiz 'turizmin yerel halk üzerinde olumlu katkıları var mıdır?' sorusuna karşın %85.3 ile büyük çoğunluk evet diyerek turizmin olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmiştir. %14.7 oranında ise turizmin yerel halk üzerinde olumsuz etki yaratabileceği görüşündedir.

Alınan görüşler doğrultusunda, Diyarbakır'ın sahip olduğu zenginlikleri gerek ulusal alanda gerek uluslararası alanda yeterince tanıtamadığından bölgesel kalkınma açısından turizmin etkili olmadığı görülmüştür. Bu eksikliğin en önemli nedenleri arasında bölgede yaşanan terör olaylarının insanları ürküterek bölgeyi ziyaret etmelerine engel olmasıdır. Böylesine ciddi bir sorunun yanı sıra yerli halkın turizm bilincinde de eksiklikler görülmüştür. Turizm sektörüyle alakalı yeterli düzeyde hizmet ve pazarlama çalışmalarının olmaması, turizmin bölgesel gelişimine engel olan başka bir faktör niteliğindedir.

Diyarbakır, merkezinin yanı sıra ilçelerinde de birçok doğal, tarihi ve kültürel zenginlikler barındırmasına rağmen, potansiyel turizm talebini karşılayacak altyapısı bulunmamaktadır. Bu değerlerin Diyarbakır yerel halkı tarafından yoğun ilgi görmemesi ayrı bir problem olarak boy göstermektedir. Merkez ve ilçelerdeki kültürel değerlerin, yerli halk tarafından yapılan el sanatlarının, mahalli yemeklerin, düzenlenen festivallerin, kongrelerin, fuarların, ulusal ve uluslararası

anlamda yeterince tanıtılmaması da turizmi olumsuz etkilemiştir. Ayrıca Sur ilçesinde yaşanan olaylar yatırımcıların yatırımlarını başka yerlere aktarmalarına sebep olmuştur. Devletin yatırımcılara destek olmasıyla turizm geliştirilebilecektir.

Yerel halka uygulanan anketlerden elden verilerden yola çıkarak; bölgesel kalkınma açısından yerel halkın turizme bakış açısı, kentte turizmin yeterince gelişmemesinin sebebi ve kentte turizmi geliştirmek için öneriler bu araştırmada ele alınmıştır. Konuyla alakalı bundan sonra yapılacak araştırmalarda meydana çıkabilecek değişimlerin kaynaklarının araştırılması, turizm bilincinin geliştirilmesi açısından faydalı olacaktır. Bu çalışmanın sadece 2016 yılında Diyarbakır yerel halkına uygulanan 320 anketle gerçekleştirilmesi, geneli temsil edeceğini savunmak doğru değildir.

Sonuç olarak Diyarbakır yerli halkının çoğunluğunun turizme bakış açısının olumlu yönde olduğu görülmüştür. Yerel halkın turizmi olumsuz algılaması turizmin gelişimine zarar verebilmektedir. Bir bölgede turizmin gelişim göstermesi durumunda, yerli halkın etkisi oldukça fazladır. Turizmin ülkemizin ve bölgemizin kalkınması bakımından faydalı olacağı savunulmuştur. Turizm yerli halka gelir sağlamakta, iş imkanları yaratmakta, yaşam kalitelerini yükseltmektedir. Farklı kültürlerin kaynaşmasını sağlayan turizm, dünya barışına olumlu katkı sağlayarak insanlar arasında maddi manevi alışverişlere ortam yaratmaktadır.

5.2. Öneriler

Diyarbakır'da turizmin gelişmesine ağırlık verildikçe genişleyen sektör birçok kişiye gelir kaynağı olabilir. Geliri artan yerel halk eskiye oranla ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilir. Harcama yapabilen her insanının başka birine gelir kaynağı yaratabileceği düşünülürse; toplumun refah seviyesinde bir yükseliş yaşanır. Ekonomik bakımdan rahatlayan bir toplum gelişime açık bir hal alır.

Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; Diyarbakır yerel halkına, yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne

Diyarbakır turizminin geliştirilmesi, sürdürülebilirliğin sağlanması ve turizmin iyileştirilmesi için aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. Yerel halk, Diyarbakır'ın sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerlerin farkında olmasına rağmen turizmin gelişmediğini düşünmesi bu konunun üzerinde yeterince durulmadığını göstermektedir. Başta yatırımcılar olmak üzere yerel halkın ilgisi turizme yönelik çekilerek turizm arzı el birliğiyle arttırılabilir.

2. Çoğunluğu bir maliyete katlanılmadan kentin sahip olduğu turizm imkanları hakkında çeşitli reklamlar yapılarak bu imkanlar ulusal ve uluslararası tanıtılabilir. Böylece kentin imkanlarından yatırımcı veya tüketici rolüyle faydalanabilecek kitle oluşturulabilir. Turizme yönelik çalışmalar sonucu halka, bu şekilde kentin kalkınma gelirlerinin artacağı yönünde bilgiler verilebilir.

3. Kente yapılan ve yapılacak ziyaretler sırasında turistlerin kendini güvende hissetmelerini sağlayacak ortamlar oluşturulabilir. Turizmi hareketlendirmek adına turistlere yönelik paket turlar hazırlanarak çeşitli indirimler yoluna gidilebilir.

4. Sahip olunan değerlerin restore edilip turizme açılması adına çeşitli yollarla devletten destek talep edilebilir. Talep edilen bu destek yerel halkın etkin planlarla sürece dahil edilmesiyle turizm sektöründen gelir sağlanabilir. Yerel halka tarihi dokulara zarar vermemeleri adına maddi yardımda bulunulabilir.

5. Turizm açısından önem arz eden sağlık, temizlik, güvenlik sorunları en aza indirilerek kente yapılan ziyaretler sırasında turiste kendini özel hissettirilebilir. Diyarbakır'da yaşanan terör olayları kentte turizmin gelişimini engellediği görülmektedir. İnsanların zihninde kentin ii profil oluşturması sağlanabilir.

6. Diyarbakır'daki müzeler şehrin turizm ihtiyacını belirli düzeyde karşılayabileceği Diyarbakır'a daha fazla ve değişik konseptte müzelerin yapılması önerilebilir. Farklı din ve mezheplere ait bazı kutsal yapıların günümüze kadar ulaşan

değerleri korunup tanıtım faaliyetleri yapılarak turizme daha yüksek oranda kazandırılması önerilebilir.

7. Yapılan çalışmada yerli halkın daha çok turizmin ekonomik yönüyle ilgilendiği görülmüştür. Yerel halka, turizmin sadece ekonomik kaynak olarak görülmemesi gerektiği ve sosyal, kültürel yönünün de önemli olduğu hakkında bilgi verilebilir.

8. Diyarbakır'da turizmle ilgili iş kolları artırılıp çalışanlara turizm konusunda eğitim verilebilir. Kentte çekilecek dizi ve filmlerin devamını sağlamak amacıyla yapımcılar davet edilerek yerel yönetimlerin mümkün olduğu kadar yönetmen ve çekim ekibine çeşitli maddi sponsorluk desteği sağlanabilir.

9. İnanç turizmi ve kültür turizmi açısından da önemli bir kent olan Diyarbakır'da turizmi geliştirmek için; Valilik, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, yerel yönetimler arasında işbirliği yapılabilir.

10. Diyarbakır'da bulunan üniversitelerle İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ortak çalışmalar yaparak yerel halkın turizm bilincini artırıcı çeşitli projeler gerçekleştirilebilir.

11. Turizm işletmelerinde hizmet kalitesini arttırmak amacıyla hem işletme içinde hem işletme dışında çalışanlara çeşitli eğitimler, programlar sunulabilir.

12. Diyarbakır'a ulaşımı artırıcı yeni uçak seferleri sağlanarak hava yolu firmalarından sadece bazı şehirlerden değil, daha başka şehirlerden de Diyarbakır'a çift yönlü uçuşlar gerçekleştirmeleri talep edilebilir.

Turizmin bir bölgede sürekli dinç kalması için, tanıtım ve reklam faaliyetlerine ağırlık verilmeli, yerel halk turizm konusunda bilinçlendirilmeli, sahip olunan doğal güzellikler korunup geliştirilmeli ve tarihi yapılar restore edilmelidir. Bunların yanı

sıra bölge turistler için güven vermeli, konaklama ve tesisler arttırılmalı, şehir içi ve dışı ulaşım şartları iyileştirilmeli, esnaf bilinçlendirilmelidir.

Ayrıca turizm planlama çalışmalarına başta yerel halk olmak üzere, yerel ve merkezi yönetimler, toplum örgütleri, meslek kuruluşları, üniversiteler, özel sektör temsilcilerinin katılımını sağlayarak daha sağlıklı çalışmalara ulaşılacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- AKOVA, O., 2006. Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına Ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. Akademik İncelemeler Dergisi, 1(2): 5-30.
- AKSU, K., 2016. Diyarbakır'da Unesco Mutluluğu. <http://www.milliyet.com.tr/>, Diyarbakır Haberleri. Diyarbakır.
- ALAEDDİNOĞLU, F., 2007. Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Coğrafi Bilimler Dergisi, Van, 5(1): 1-16.
- ALTINTAŞ, V., 2010. Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Antalya, 90s.
- AVCIKURT, C., 2003. Turizm Sosyolojisi, Turist Yerel Halk Etkileşimi. Detay Yayınları, Balıkesir, 33s.
- AVCIKURT, C., 2000. Turizm Sosyolojisi. Detay Yayıncılık, Ankara, 25-56s.
- BAĞLI, M. ve BİNİCİ, Ş., 2005. Kentleşme Tarihi ve Diyarbakır Kentsel Gelişimi. Bilim Adamı Yayınları. Ankara, 101-103s.
- BOZ, C., 2006. Dünya'da Turizm Endüstrisinde İstihdam ve Çalışma Şartları. Marmara Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 98s.
- BOZ, M., 2004. Turizm Gelişmesinde Alternatif Turizm Pazarlamasının Önemi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 132s.
- COLE, S., 2008. Tourism Culture and Development: Hopes, Dreams and Relations in East Indonesia. Clevedon. Channel View Publications, 17-18s.
- ÇALIŞKAN, U. ve TÜTÜNCÜ, Ü., 2008. Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri Ve Kuşadası İlçesi Uygulaması. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kuşadası, 128-145s.
- ÇEKEN, H., 2008. Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Afyon, 293-306s.
- ÇELİK, A., 2008. Kültür Turizmi Çerçevesinde İnanç Turizmi Diyarbakır ili Örneği. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara, 107s.
- ÇELİKKANAT, N., 2015. Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Bodrum İlçesi Örneği. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 5-63s.
- Diyarbakır İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015.
- Diyarbakır İlçeleri ve Türkiye'deki Konumu. tr.wikipedia.org Erişim Tarihi: 15.03.2016
- Diyarbakır Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2015. Karacadağ Kalkınma Ajansı.
- DURAK, Ş., 2014. Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Turizm Planlaması: Diyarbakır Tarihi Sur İçi Bölgesi Örneği. Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, Diyarbakır, 91s.
- DURAN, E., 2013. Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Bozcaada Örneği. Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, 2 (3), 76-94.

- GÜNEŞ, N., 2014. Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez İlçesi Örneği. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 1-26s.
- GÜRBÜZ, A., 2002. Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma. Z.K.Ü. Safranbolu Meslek Yüksek Okulu, İktisadi ve İdari Programlar Bölümü, Teknoloji Dergisi, Zonguldak, 1(2): 49-59.
- INSKEEP, E., 1991. Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach. New York.
- İNCE, Ö., 2011. Diyarbakır'ın Kentsel Sit Dokusu. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Klasik Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 75s.
- KARABADAĞ, R., 1997. Turizmin Bölge Kalkınmasına Önemi ve Erzurum Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otelcilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1-48 s.
- KARATAŞ, M. ve BABÜR, S., 2013. Gelişen Dünyada Turizm Sektörünün Yeri, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Karaman, 15(25): 16-26.
- KARTAL, G., 2013. Bölgesel Kalkınmada Kümelene: Türkiye'de Turizm Kümelene. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 3-39s.
- KATAYEV, E., 2015. Kırım'da Turizm Endüstrisi ve Bölgesel Kalkınma Açısından Rekreasyon ve Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KESKİN, E. ve ÇONTU, M., 2011. Mustafapaşa (Sinason) Kasabasında Yaşayan Halkın Turizme Bakış Açısını Belirlemeye Yönelik Bir Alan Çalışması. Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Aksaray, 3(2): 39-49.
- KOZAK, N., KOZAK, M. A. ve KOZAK, M., 2007. Genel Turizm. Turhan Kitapevi Yayınları, Ankara, 74-75s.
- KREAG, G., 2013. The Impacts of Tourism. Erişim Tarihi: 06.03.2013.
- LAÇIN, A., 2012. Demokratik yerinden yönetim anlayışı Diyarbakır Sur Belediyesi Örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 203s.
- MANSUROĞLU, S., 2006. Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki \Antalya Örneği. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Antalya, 19 (1): 35-46.
- OĞUZSOY, C. M., 2008. Turizmdeki Yeni Eğilimler Işığında Turizmin Çeşitlenmesi ve Gelişiminde Bölgesel Turizm Planlaması: Dalaman Turizm Kenti Örneği. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 18s.
- ÖĞÜT, A., GÜLEŞ, H.K. ve ÇETİNKAYA, A.Ş., 2003. Bilişim Teknolojileri Işığında Turizm İşletmelerinde Yönetim-Enformatik Bir Bakış. Nobel Yayınları, Ankara, 15s.
- ÖVGÜ DEMİRAL, N., 2012. Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Bozcaada Örneği. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 1-105s.
- ÖZÇELİK, M., 2011. Diyarbakır Merkez Maddi Kültür Varlıkları. Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 5-22s.

- ÖZDEMİR, M. A., 2011. Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 1(24): 1-25.
- ÖZTAS, K., 2002. Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri. Nobel Yayınları, No:1, Ankara, 2-5s.
- ÖZYILMAZ, H. 2007. Diyarbakır Geleneksel Konut Mimarisinde Morfolojik Analiz: Geleneksel Konutların Güncel Kullanımda Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara, 323s.
- PAKSOY, S., 2005. Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü ve Önemi Güneydoğu Anadolu Bölgesi- GAP Örneği. III. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 05-09 Haziran, Cilt II, Celalabat-Kırgızistan, s.1046-1057.
- PRATT, L., 2013. Birleşmiş Milletler Çevre Programı. 11.2.2013. http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/ger/11.0_Tourism.pdf (11.02.2016 tarihinde erişilmiştir).
- SEZGİN, O. M., 2001. Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı, (Turistik Kavramlar-Ekonomi-Pazarlama), Tubitay Yayın Evi, Ankara, 13s.
- ŞAHBAZ, R. P. ve KARAÇAR, E., 2013. Yerel Çekiciliklerin Turizme Kazandırılmasına Yönelik Halkın Tutumları: Çankırı Tuz Mağarası Örneği. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çankırı, 1-66s.
- ŞAHİNER, T., 2012. İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman, 112s.
- ŞAMAN, E., 2009. Mersin İli İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Mersin’de İnanç Turizmine Katılanların Profili Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 113s.
- ŞIKLAR, İ., 1994. Turizm Ekonomisi Anadolu Üniversitesi. Ders Notu, Eskişehir, 12s.
- TEKİN, A., 1997. Diyarbakır Anadolu Tarihinin Taşlara Yazıldığı Kent, Dicle Üniversitesi Basımevi. Diyarbakır, 33s.
- UÇKUN, S., 2004. İletme ve İşletme Türleri. Turizm İşletmeleri, Editörler; Şehnaz Demirkol, Burhanettin Zengin, Değişim Yayınları, İstanbul, 28s.
- USLU, A. ve KİPER, T., 2006. Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, 3 (3): 305-314.
- YILDIRIM, Z. R., 1998. Kamusal Malların Özelleştirilmesinde Kullanılan Yöntemler. 4.Maliye Eğitim Sempozyumu, İzmir, 191s.
- YOLAL, M., 2016. Turizm Araştırmalarında Örnekleme: Bibliyometrik Bir Araştırma. Detay Yayıncılık, Ankara, 66s.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Şükran GÜLŞEN HANÇER
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : Diyarbakır / 02.08.1989
Telefon : (0539) 766 64 45
e-mail : sukrangulsen2121@hotmail.com.tr

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Yunus Emre Lisesi/ Kayapınar/ DİYARBAKIR	2009
Üniversite	:Bingöl Üniversitesi İİB Fakültesi İşletme Bölümü	2013
Yüksek Lisans:	Harran Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı	2016

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevleri
2013	Yeni Fidan İnşaat	Muhasebe
2014 Halen	Halkbank A.Ş.	Servis Görevlisi

UZMANLIK ALANI

Muhasebe, Bankacılık.

YABANCI DİL

İngilizce

EKLER

“Bölgesel Kalkınma Açısından Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Diyarbakır Örneği” isimli tez çalışmam için değerli görüşlerinize ihtiyaç duymaktayım. Bu konuda bize vereceğiniz samimi ve içten cevaplarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Yaş:

Oturulan Semt:

Cinsiyet	☐ Bayan	☐ Bay			
Eğitim	☐ İlköğretim	☐ Ortaokul	☐ Lise	☐ Üniversite	☐ Y.Lis ve D.
Meslek	☐ Esnaf	☐ İşçi	☐ Memur	☐ Öğrenci	☐ İşsiz ☐ Ev Hanımı ☐ Diğer ☐ Özel sektör
Aylık Gelir TL	☐ 1000 ve altı	☐ 100-2000	☐ 2001-3000	☐ 3001-4000	☐ 4000 üzeri
D.Bakır'da İkamet Süresi	☐ 1-5 yıl arası	☐ 5-10 yıl	☐ 10-15 yıl	☐ 15-20 yıl	☐ 20 üzeri
Medeni Durum	☐ Bekar	☐ Evli	☐ Boşanmış	☐ Dul	☐ Ayrı Yaşıyoruz
Aidiyet	☐ Yerlisi	☐ Yerlisi Değil			
Turizmle İlişkili İşle mi Uğraşıyorsunuz	☐ Evet	☐ Hayır			

Aşağıdaki çoktan seçmeli sorulara kendinize en yakın olanı işaretleyiniz.

1)Tatile gider misiniz?

a)Evet b)Hayır

2)Turizmi algılama şekliniz nedir?

- a)İnsanların kaynaşmasına katkı sağlayan bir faaliyet
b)Ekonomiyi geliştiren bir faaliyet
c)Doğayı, tarihi-kültürel değerleri koruyup geliştiren bir faaliyet
d)Toplumun ahlaki yapısını olumsuz etkileyen bir faaliyet.

3)Diyarbakır'ın turizm yönünden en önemli özelliği nedir?

- a)Sakin ve güvenli bir şehir yapısı bulunmaktadır
b)Yolların kesiştiği noktada yer almaktadır
c)Termal turizm yönünden zengin kaynaklara sahip olmaktadır
d)Turizme uygun tarihi doğal güzellikleri bulunmaktadır

4)Diyarbakır'daki turizm imkanlarını nasıl buluyorsunuz?

a) Yeterli buluyorum

b)Daha da geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum

c)Yerel halkın turizm imkanlarını değerlendiremediğini düşünüyorum

d)Devlet desteğini yeterli bulmuyorum

5)Diyarbakır'da turizmin gelişmesi için neler yapılmalıdır?

a)Yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalı

b)Daha etkili reklam ve pazarlama yapılmalıdır

c)Restorasyon ve yenilemeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

d)Turizme yönelik fiyatlarda indirimler yapılmalıdır.

6)Turizm yerel halk üzerinde olumlu katkıları var mıdır?

a)Evet

b)Hayır

Aşağıdaki ifadelerden size en yakın olanı X işaretiyle işaretleyiniz.

SIRA NO		1.KESİNLİKLE KATILYORUM	2.KATILYORUM	3.FİKRİM YOK	4.KATILMIYORUM	5.KESİNLİKLE KATILMIYORUM
1.	Turizm sayesinde yerel halk farklı kültürlerle kaynaşacaktır.					
2.	Yerel halkın geliri turizm sayesinde artacaktır.					
3.	Turizm kent kültürünün tanınmasına katkı sağlayacaktır.					
4.	Turizmin gelişimi bölgeler arası farklılıkları ortadan kaldırarak bölgesel kalkınmayı sağlayacaktır.					
5.	Turizm il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.					
6.	Turizm diğer sektörlerdeki yatırımları da tetikleyecektir.					
7.	Kentin alt yapı ve üst yapı sorunları turizmle giderilecektir.					
8.	Diyarbakır'ın gelişiminde en önemli sektör turizm olacaktır.					
9.	Turizm çevre kirliliği ve tahribatına yol açacaktır.					
10.	Turizm ile yerel halk geleneksel yapısından uzaklaşacaktır.					
11.	Turizm sayesinde kentteki işsizlik oranı azalacaktır.					
12.	Turizm terör ve diğer sorunları arttıracaktır.					
13.	Turizm sayesinde doğal çevre ve tarihi yapılar korunacaktır.					
14.	Turizmi ile damak tadında değişime gidilecektir.					
15.	Turizm mal, hizmet ve emlak fiyatlarının artmasına neden olacaktır.					
16.	Turizm ildeki ulaşımı kolaylaştıracaktır.					
17.	Turizm yerel halkın kişisel gelişimine katkı sağlayacaktır.					
18.	Turizm ile yerel halkın alkol ve uyuşturucuya yönelimi artacaktır.					
19.	Turizm gürültü kirliliğine yol açacaktır.					
20.	Turizm ildeki restorasyonu geliştirecektir.					
21.	Turizm kentin ahlaki yapısını bozacaktır.					
22.	Otel ve inşaat yapımı çevre tahribatı yaratacaktır.					
23.	Turizm ile suç oranlarında artış yaşanacaktır.					
24.	Turizm, turistler ile yerel halkın çatışmasına sebep olacaktır.					
25.	Turizm Diyarbakır için olumlu sonuçlar doğuracaktır.					